

Библиотека
ТЕМАТСКИ ЗБОРНИЦИ

Књига 23

Одржавање конференције
„Нове речи на друштвеним медијима“
подржало је
Министарство науке, технолошког развоја и иновација
и Министарство културе Републике Србије

НОВЕ РЕЧИ НА ДРУШТВЕНИМ МЕДИЈИМА

Зборник радова

2

Приредили:

Ивана Лазих Коњик

Дејан Ајдацић

Филолошко друштво „Речи“ – „Алма“
Београд, 2025

САДРЖАЈ

<i>Уводна реч</i>	7–10
Јована Љ. Шћеповић: <i>Нове речи у српском језику на друштвеним медијима – лексика друштвене мреже Линкдин</i>	11–24
Јована Б. Јовановић: <i>Бодишејминг и ејџизам – нове речи на друштвеним мрежама као показатељи стереотипа и вредности у српској лингвокултури</i>	25–46
Vanja Miljković: <i>Stadijumi prihvaćenosti novih izvedenica – slučaji naziva za korisnike Tvitera (Mreže X) u srpskom jeziku</i>	47–67
Милан Ивановић: <i>Рецензије иновације у црногорској етнонимији неформалних урбаних варијетета</i>	68–105
Богдан Дичев: <i>Еративите като смехопораждащо средство в интернет пространството (върху материали от български, руски и чешки източници)</i>	106–159
<i>Рецензенти радова у зборнику</i>	161
<i>Програмски одбор конференције</i>	161–162

УВОДНА РЕЧ

Међународна конференција „Нове речи на друштвеним медијима“ одржана је 13. новембра 2024. године у Универзитетској библиотеци „Светозар Марковић“ у Београду у организацији Филолошког друштва „Речи“ и полугодишњака „Новоречје“, уз подршку Министарства културе Републике Србије. Зборник под истим насловом „Нове речи на друштвеним медијима“ у две књиге доноси радове са ове конференције, на којој је учествовало укупно 16 филолога из академских установа Македоније, Босне и Херцеговине, Бугарске, Републике Српске, Словеније и Србије. У две књиге зборника се објављује 15 радова учесника.

Филолошко друштво „Речи“ упутило је фебруара 2024. године позив академској заједници за конференцију посвећену новим речима у словенским језицима на друштвеним медијима са циљем да се допринесе ширењу увида о неологизмима на друштвеним медијима. У последњих двадесетак година на интернету су веома развијене бројне умрежене заједнице које размењују своје ставове, језичке и мултимедијалне поруке посредством јавних објава тзв. „постова“. Те заједнице на страницама друштвених мрежа FB / Meta, Tik Tok, Instagram, Twitter / X и др., као и на страницама личних и групних блогова, промениле су начин и навике општења, који поред друштвених, психолошких аспеката садрже и бројне лексичке и језичке иновације.

Филолошко друштво „Речи“ и часопис „Новоречје“ предложили су неколико оквирних тема:

Нове речи у словенским језицима на друштвеним медијима

Англицизми – англоглобализми и англоглокализми

Нејезички знаци – емотикони, аватари и мемови и њихови језички еквиваленти

Називи операција и вредносних оцена на друштвеним медијима

Називи актера/учесника на друштвеним медијима

Хибридни неологизми и неосемантизација на друштвеним медијима – лудичка начела

Нове скраћенице на друштвеним медијима

Нове речи у језику рекламе на друштвеним медијима

Нове речи, говор мржње и ограничења власника друштвених медија

Профили посвећени новим речима у словенским језицима на друштвеним медијима.

На почетку прве књиге зборника доносе се радови угледних слависта који су своја предавања изложили у пленарном делу конференције: др Стана Ристић, научна саветница Института за српски језик САНУ у Београду, *Нека запажања о најновијим речима у српском језику*, проф. др Амела Шеховић, редовна професорица Филозофског факултета Универзитета у Сарајеву, *Нови(ји) англицизми из области друштвених мрежа* и др Николче Мицкоски, научни сарадник Лексикографског центра „Георги Старделов“ МАНУ и доцент Универзитета „Св. Кирил и Методиј“ Филолошког факултета „Блаже Конески“ у Скопју, *Неологизми на македонските ИКТ форуми*.

У обе књиге затим су објављени радови осталих учесника конференције у којима су размотрени различити аспекти лексичких иновација: улога форума и коментара у формирању нових феминатива (Ђорђе Орашевић, Београд, *Нови феминативи у српском јавном дискурсу (на примеру форума на интернету)*), потенцијал друштвених медија као извора за лексикографску анализу и евиденцију лексичке

динамике у дигиталној ери (Ивана Лазивић Коњик, Београд, *Лексикографија у дигиталној ери: друштвени медији и интернет као извор нових речи*), стереотипи о прихватању нових речи (Светлана Слијепчевић Бјеливук, Београд, *Дневна доза погрешних уверења о новим речима*) и нове речи као показатељи стереотипа и вредности у српској лингвокултури (Јоване Јовановић, Београд, *Бодишејминг и ејџизам или бодипозитив? – Нове речи на друштвеним мрежама као показатељи стереотипа и вредности у српској лингвокултури*), затим тематски оријентисани неологизми из области козметике (Бојана Томић, Београд, *Нове речи у словенским језицима на друштвеним медијима – лексика парфимерства*), гастрономије (Милица Божић Синчук, Београд, *Кулинарска лексика у речницима нових речи*) и професионалних мрежа као што је Линкедин (Јована Шћеповић, Београд, *Нове речи у словенским језицима на друштвеним медијима – лексика друштвене мреже Линкедин*), творбени процеси везани за називе друштвених мрежа (Вања Миљковић, Београд, *Творбени потенцијал речи којима се именују друштвене мреже у савременом српском језику*), лексичке иновације у црногорској етнонимији (Милан Ивановић, Београд, *Рецентније иновације у црногорској етнонимији неформалних урбаних простора*), утицај мултимодалности на појаву индивидуализама (Горан Милашин, Бања Лука, *Индивидуализми на друштвеним мрежама у свјетлу мултимодалности*), аналитички увиди у потребе и праксу корисника речника са посебним освртом на неологизме између друштвених мрежа и речника (Мија Микелица, Љубљана, *O slovarskih vsebinah na družbenih omrežjih – Poišči te v slovarju!*) и еративи као средство смеха у интернет простору (Богдан Дичев, Софија, *Еративите като смехопораждащо средство в интернет пространството (върху материали от български, руски и чешки източници)*).

Сви радови у овом зборнику су рецензирани. Захваљујемо овим путем свим рецензентима, чија се имена доносе у посебном списку рецензената радова који се налази на крају књиге. Списак чланова програмског одбора конференције такође се налази на крају књиге.

За припрему зборника захваљујемо Министарству културе Републике Србије које је финансијски подржало реализацију конференције.

Ивана Лазих Коњик и Дејан Ајдачић

УДК 811.163.41'373.43.45:004.774.1:[331.108.3
811.163.41'373.43.45=111'276.6:331:[004.774.1

*Јована Љ. Шћеновић**

(Институт за српски језик САНУ, Београд)

НОВЕ РЕЧИ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ НА ДРУШТВЕНИМ МЕДИЈИМА – ЛЕКSIKA ДРУШТВЕНЕ МРЕЖЕ ЛИНКДИН**

Тема рада јесу нове речи у српском језику на друштвеним медијима, односно лексика друштвене мреже Линкдин. У раду ћемо анализирати речи сакупљене на овој друштвеној мрежи, чији је садржај усмерен ка запошљавању и развоју каријере. Ова платформа најчешће се користи за проналазак посла. Присутан је велики број англицизама и скраћеница које су препознатљиве само у домену пословне комуникације. У складу са предметом истраживања, првенствено ћемо користити дескриптивну анализу да бисмо одлике лексике што детаљније описали. Циљ рада је да пружи основне одлике лексике заступљене на Линкдину, као и да да компаративну анализу опште, заједничке лексике и других друштвених мрежа.

Кључне речи: неологизми, англицизми, језик друштвених медија, Линкдин, пословна комуникација, српски језик.

1. Уводна разматрања

У раду ћемо представити лексику која је одлика друштвене мреже Линкдин¹. Корпус је добијен ексцерпцијом грађе из објава са ове мреже на које смо наилазили у току 2024. године, с обзиром на то да смо активни корисници, и помоћу анкете, у којој смо замолили друге кориснике ове друштвене мреже² да нам кажу које су то лексеме које им прве падају на памет, а тичу се комуникације на Линкдину.³

* jovana.dimitrijevic@isj.sanu.ac.rs; ORCID: 0000-0002-2832-2752.

** Овај рад је финансирало Министарство за науку, технолошки развој и иновације Републике Србије према уговору број 451-03-66/2024-03/200174 који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

¹ Колико нам је познато, у србистици, до сада није било радова посвећених језику Линкдина. Такође, важно је напоменути да ни транскрипција није доследна, тако да се среће неколико опција: Линкедин, ЛинкедИн, Линкедин и Линкдин. Ми ћемо у раду користити термин *Линкдин*.

² Термин друштвени медији тиче се интернетске технологије, платформе и услуге које корисницима омогућавају комуникацију и могућност креирања садржаја и њиховог дељења помоћу интернета (Хармија и Њавро 2022: 52).

³ У септембру 2024. године смо на личном Линкдин налогу упитали: „Које су то речи које везујете за ову друштвену мрежу поред чувених *конекција*?“. У коментарима и у порукама се јавило четрнаест корисника Линкдина, махом жена. Одговори су били следећи: *линк, профил, умрежавање, reach (домет, тј. досег), предузетништво, бизнис, продаја, маркетинг, дигитални маркетинг, понос, част, самопоуздање, усавршавање, одмор, предах, офис, регрутери, burn(out) (прегорвање), пасивни приход, work-life баланс, content writing, content creators, copy writing, b2b, sales, хејтперу, affiliate, pitch(ing), brand(ing), communication, impressions, Sas, SEO, CEO, project coordination, dati feedback, biti open to work, full time, part time, remote rad*. Одговоре смо забележили од првог до последњег, како су и пристизали у коментарима и у порукама. У прикупљеној грађи запажамо и англицизме, али и инглишизме, тј. неадаптиране, директно преузете речи са оригиналном графијом (Божић Синчук 2023: 203). Међутим, с обзиром на конкретну тему овог рада, и

Приметили смо нове речи, постојеће речи са новим значењима, речи које се користи и на другим друштвеним мрежама, речи које су одлика само комуникације на Линкдину, као и велики број скраћеница, које су препознатљиве у домену пословне комуникације.

2. О друштвеној мрежи Линкдин

Линкдин је основан 2003. г. и то је друштвена мрежа усмерена ка професионалном усавршавању и напредовању. За разлику од осталих друштвених мрежа, као што су: Инстаграм, Тикток или Фејсбук, Линкдин је примарно пословна друштвена мрежа, односно платформа која служи за пословне контакте и пословну преписку, што се огледа и у начину комуникације – одабиру речи и израза, комуникацијских постулата, као и тону оглашавања на овој мрежи. Корисници ове друштвене мреже су старији од просечног корисника Инстаграма или Тиктока, па је и сам тон комуникације званичнији, односно пословнији. Међутим, пошто је и даље важно брзо и јасно пренети поруку, и на Линкдину је комуникација подређена бржем темпу дигиталне комуникације, стога је честа употреба скраћеница (махом на енглеском језику), као и коришћење англицизама⁴, због јаког утицаја енглеског језика у пословној комуникацији.

ограниченост истраживања, њима се сада нећемо подробније бавити, али засигурно ћемо се на грађу прикупљену анкетом наново вратити у неком новом истраживању. У овом раду издвојили смо лексеме које су највише пута наведене у анкети, односно највише пута су поменуте.

⁴ Под термином англицизми подразумевају се: „reči i njihovi potencijalni delovi tj. afiksi, koji su iz engleskog jezika preuzeti u srpski i dostigli bar delimičnu integraciju u njegov sistem, adaptacijom na nivou izgovora, pisanja, oblika i značenja“ (Прћић 2022: 391).

2. 1. Лексика друштвене мреже Линкдин⁵

До нашег корпуса дошли смо на два начина. Први је био посматрање речи и израза које се користе и које су се спрам употребе издвојиле као најчешће, док је други начин био анкета која је спроведена у септембру 2024. у којој су корисници Линкдина издвојили речи и изразе који су према њиховом мишљењу карактеристични за ову мрежу. Као што смо и претпоставили да ће бити, речи и изрази које су језгро комуникације на Линкдину односе се на умрежавање и пословну терминологију и разликују се од лексике других друштвених мрежа које се више односе на свакодневни живот и личне контакте. Неке од њих су: *конекција, мрежа, позиција, препорука, тимски рад, умрежавање, постављање циљева*. Још неке од речи које су део активног речничког фонда српског језика, односно опште лексике, а веома су честе у употреби на Линкдину јесу: *вештине, лидер, лидерство, ментор, менторство, прилика, пројекат*.

У наставку рада дајемо краћа објашњења најчешће употребљаваних термина које су и корисници у анкети издвојили као важне, односно највише пута су споменуте, али које смо и ми запазили, посматрајући, бележећи и анализирајући преписке на овој друштвеној мрежи.

Конекција⁶ – С обзиром на то да је основна улога Линкдина повезаност са бившим, садашњим или будућим колегама и послодавцима, овај термин значи „успостављање контакта са другим корисницима платформе“.

⁵ У претходном броју часописа *Новоречје* је и рад ауторке А. Шеховић, у којем су тема англицизми из области друштвених мрежа, с освртом на Фејсбук, Инстаграм и Твитер (в. Шеховић 2024).

⁶ У *Српском речнику новијих англицизама* „конекција” је у трећем значењу дефинисана на следећи начин: *познајство и контакти који могу довести до професионалне користи; = веза*.

Мрежа – Означава професионално поље корисника, односно контакте.

Позиција – Радно место коју је корисник имао, или на којем је тренутно запослен, као и место за које би у будућности конкурисао.⁷

Препорука⁸ – Потврда вредности и вештина одређеног корисника од некога ко је са њим сарађивао или је пратио његово пословно деловање. Сагласност да је добар и успешан у свом послу.

Постављање циљева – На Линкдину се често пише о постављању краткорочних и дугорочних професионалних циљева.

Тимски рад – Способности рада у групи, контаката и сарадњи међу колегама и тимовима.

Умрежавање – Динамика стварања и одржавања пословних контаката, много чешће је у употреби термин на енглеском језику тј. *networking*.

2. 2. Линкдин (и) скраћенице

На Линкдину се користе разне скраћенице, које се односе на пословне термине, радне позиције и професионалне аспекте комуникације. Издвојићемо неке од најважнијих скраћеница које се често појављују на овој платформи:

CEO – Chief executive officer (генерални, тј. извршни директор)

HR – Human resources (људски ресурси)

CFO – Chief financial officer (финансијски директор)

COO – Chief operating officer (оперативни директор)

⁷ На Линкдину се често користи и глагол *аплицирати*.

⁸ Неретко се среће енглески облик *recommendation*.

B2B – Business to business (пословање међу предузећима)

B2C – Business to consumer (пословање усмерено према потрошачима)

ROI – Return on investment (поврат инвестиције)

R&D – Research and development (истраживање и развој)

KPI – Key performance indicator (кључни показатељи успешности)

SaaS – Software as a service (услуга софтвера)

P&L – Profit and loss (профит и губитак)

UX/UI – User experience / User interface (корисничко искуство)

CRM – Customer relationship management (управљање односа са купцима)

SEO – Search engine optimization (оптимизација претраживача)

CTAs – Calls to action (позиви на акцију)⁹

Друштвене мреже и актуелности на њима се јако брзо мењају. Такође, „интернет се толико брзо модификује да сваки покушај његовог описивања бива за релативно кратко вријеме у потпуности, или у неким сегментима недостатан, превазиђен. То важи и за уочавање особина језика интернет комуникације“ (Милашин 2016: 164). Стога, ово засигурно није целовит, нити коначан списак скраћеница које се користе на Линкдину, али јесте списак оних најважнијих. Циљ њихове употребе јесте да олакшају комуникацију и лако пренесу поруку. Све имају одговарајући српски еквивалент,

⁹ На интернету је доступан и *Речник појмова* Менаџмент центра у Београду, у којем на основу брзе претраге можемо доћи до појмова из области менаџмента. Последњи пут приступљено 21. марта 2025. г. у 13.04. [<https://mcb.rs/recnik>].

тј. превод, али немају своје скраћенице, односно сматрамо да оне не би ни биле овако препознатљиве и не би пренеле лако поруку. Многе од ових наведених скраћеница нису познате већини говорника српског језика, ни нама, аутору рада, „али су значајно присутне у језику корисника нових технологија, дигиталне интернет-комуникације друштвених мрежа“ (Ристић 2024: 18), односно свакодневно се употребљавају приликом преписки на Линкдину. Такође, приметили смо да се прихвата енглеско спеловање скраћеница, и да су се чак неке од њих и лексикализовале (нпр. HR).

2. 3. Кључне карактеристике лексике на Линкдину

Поменули смо већ да је основни циљ Линкдин платформе умрежавање, пословни и професионални раст и развој, стога се и тон комуникације у односу на преостале друштвене мреже разликује. Комуникација је усмерена ка пословним и професионалним вештинама, постигнућима, циљевима, умрежавању и надградњи вештина. Ова мрежа се издваја од других платформи, попут Инстаграма или Фејсбука, управо због своје професионалне природе, па је и лексика усмерена на изразе који подстичу умрежавање, промоцију стручности и каријерних могућности. Кључне карактеристике лексике на Линкдину укључују: званичнији, односно пословнији тон, за разлику од других друштвених мрежа, где је честа фамилијаризација, разговорни стил, па чак и вулгаризација; лексика је окренута ка пословним темама и професионалној терминологији (*вештине, пројекти, препоруке, усавршавање* и слично); употреба англицизама је честа (*leadership, networking, recomendation, skills* и др.); користе се изрази који су усмерени ка професионалним постигнућима (*развијање вештина, професионални раст, тимски дух*). Линкдин омогућава корисницима да се споје

са колегама, послодавцима, будућим партнерима, али и да представе своје вештине, постигнућа, вредности и искуство. Ово је платформа која служи за изградњу и одржавање професионалних контаката, али, такође, нуди и могућности за претрагу послова, обуку и пословну промоцију. Укратко, ово је платформа која служи као мост између професионалног умрежавања, развоја каријере и пословне промоције, и представља алат за онога ко жели да изгради и прошири своје професионалне контакте, односно да се „умрежи”. С обзиром на то да се корисници труде да оставе добар утисак на потенцијалне послодавце, колеге и пословне partnere, води се рачуна о изражавању, структури реченице и јасноћи поруке. Осим уобичајених скраћеница које смо већ истакли, на овој мрежи, с обзиром на то да је користе старији корисници, у односу на рецимо скраћенице на Твитеру¹⁰, Инстаграму и Тиктоку, осим пословних, нису у употреби, више се води рачуна и о граматичности, правопису и стилу.¹¹

¹⁰ Што се тиче комуникације на Твитеру „с обзиром на бројне грешке, може се закључити како корисница комуникацију на Твитеру доживљава као дописивање с познатима“ (Милашин 2016: 169). На Линкдину није присутна фамилијаризација, као што је рецимо на Фејсбуку, Инстаграму или Твитеру. Иначе, Твитер не постоји више под овим именом, сада се зове Икс (X).

¹¹ Налогe на овој друштвеној мрежи имају и студенти, који су у потрази за праксама и првим радним искуствима, али и директори, односно власници компанија. Оно што је засигурно разлика у односу на остале друштвене мреже јесу ретки налози са „анонимним“ профилима, односно непостојећим особама. Анонимност свакако смањује одговорност за написану реч, а повећава слободу изражавања (према Јањић 2012: 564).

3. Заједничка лексика друштвених мрежа

Као што смо и навели, један од циљева рада јесте и да пружи компаративну анализу лексике друштвених медија, односно да пружи приказ дела заједничке лексике за различите друштвене мреже. Постоји и лексика која је заједничка за Линкдин, Инстаграм, Фејсбук или Тикток и тиче се основних активности на овим друштвеним мрежама, односно ово је општа лексика друштвених мрежа. Истраживањем језика друштвених мрежа, ишчитавањем написаних радова о њему, ексцерпцијом грађе из објава са друштвених мрежа (Инстаграма, Фејсбука, Тиктока и Линкдина) на које смо наилазили у току 2024. године, али и раније, с обзиром на то да смо активни корисници, као најважније лексеме можемо издвојити следеће¹²:

Алгоритам¹³ – Правила помоћу којих нам се пружа персонализован садржај на мрежама, односно онај садржај који нас занима, захваљујући нашој активности као корисника.

Ангажман/интеракција – Активно учешће корисника на друштвеним мрежама, тј. коментарисање, свиђање, дељење, објављивање и сл.

Блокирање – Функција којом корисници забрањују другим корисницима да гледају, читају, слушају њихове објаве.

¹² Поред радова које смо навели у литератури, издвојили бисмо и докторску дисертацију Марије Вуковић одбраћену 2022. у Косовској Митровици *Утицај англицизама са друштвених мрежа на српски језик и културу изражавања*. Такође, напоменули бисмо да ово свакако није коначан списак, већ део списка најважније заједничке лексике поменутих мрежа.

¹³ Дата објашењења и дефиниције су ауторске.

Дељење (Шеровање)¹⁴ – Функција којом корисници деле своје, или туђе објаве.

Коментар – Преписка, одговор корисника.

Корисник – Онај који употребљава неку од друштвених мрежа.

Лајк¹⁵ – Функција којом корисници показују да им се допада садржај, односно објава.

Лајковање – Начин на који корисници показују да им се свиђа одређена објава, односно да је подржавају.

Означавање/таговање – Употребљава се за повезивање са другим корисницима. Уз ознаку на објави, оставља се линк ка профилу означене особе.

Пост/објава – Било каква подељена објава корисника, текстуална, визуелна или аудитивна.

Постовање – Функција којом корисници деле објаве.

Прагилац¹⁶ – Особа која има увид у садржај и активности одређеног корисника мрежа.

Праћење – Функција којом корисници имају увид у садржај и активности других корисника.¹⁷

Прича¹⁸ – Објава која траје 24 сата.

Профил (Налог) – Део сваког корисника друштвених мрежа који садржи основе личне податке, слике, текст и сл.

¹⁴ У *Српском речнику новијих англицизама* забележен је занимљив облик *зашеровати*.

¹⁵ У *Српском речнику новијих англицизама* ова именица је дефинисана као „*dopadanje ili podržavanje neke osobe, ideje i sl. na društvenim mrežama izraženo pritiskom na određenu ikonu ili link*”.

¹⁶ У *Српском речнику новијих англицизама* дате су одреднице *фоловер* и *фоловерка*.

¹⁷ „Ту су и глаголи *запратити* са значењем ‘започети праћење нечијег налога’, те, супротно, *отпратити* – ‘престати с праћењем нечијег налога’ (Милашин 2017: 178).

¹⁸ Много чешће употребљава се термин *стори*.

Хештег¹⁹ – Знак # се употребљава да означи кључне појмове и теме зарад лакшег претраживања садржаја.

Ове речи представљају део општег лексичког фонда друштвених мрежа, односно заједничке су за све њих. Дакле, основне функције и активности корисника друштвених мрежа омогућене су помоћу наведених лексема.

4. Закључак

Линкдин има специфичну лексику, која се разликује од других друштвених мрежа, али има и заједнички, општи лексички фонд који им се подудара. За разлику од других друштвених мрежа где је тон комуникације непосреднији, на Линкдину се корисници труде да одрже професионалан углед и оставе повољан утисак, стога и више обраћају пажњу на јасноћу поруке, писменост у писаној комуникацији и стил писања. Језик и стил су јаснији и формалнији у односу на друге мреже. На Линкдину није приметна фамилијарност, вулгаризација, као ни присуство бројних словних, граматичких, односно стилских грешака. Дакле, ове стратегије коришћења језика су у циљу остварења пословних амбиција и позиционирању као ауторитет у својој области, јер квалитет изражавања оставља одређену слику коју други корисници мреже стварају, односно обликује начин на који нас други доживљавају. С обзиром на то да нам је тема рада била анализа лексике друштвене мреже Линкдин, морамо истаћи да је честа употреба англицизама од којих неки и имају српске преводиве еквиваленте, али оправданост употребе одређених англицизама видимо у глобалној препознатљивости, на неки начин су то пословни термини, али и лакшој

¹⁹ Паралелно у употреби је и термин *хаштаг*. Хештег *Речник новијих англицизама* дефинише као: „jedna ili više reči kojima prethodni znak #, tj. taraba, da bi se na društvenim mrežama, posebno (Twitter), izdvojile poruke o određenoj temi.

комуникацији у професионалним срединама. На самом крају сложили бисмо се са А. Шеховић (в. Шеховић 2024) да је страх од прекомерне потребе англицизама неоправдан, многе од лексема имају свој домаћи, српски еквивалент, док су се многе прилагодиле (прилагођавају се) нашем творбеном систему. Такође, рад засигурно не представља потпуни, нити коначан приказ истраживања ове теме. Овим смо само приказали основне особености лексике Линкдина и започели истраживања језика ове друштвене мреже.

ЛИТЕРАТУРА

- Божих Синчук, М. 2023. Англицизми у роману за децу и младе *Нећу да мислим на Праг* Сође Тирић. *Новоречје* 9, 196–206.
- Вуковић, М. 2022. *Утицај англицизама са друштвених мрежа на српски језик и културу изражавања*. Универзитет у Косовској Митровици. Необјављена докторска дисертација. [https://nardus.mpn.gov.rs/bitstream/handle/123456789/21509/bitstream_151438.pdf?sequence=1&isAllowed=y] приступљено 21. 3. 2025.
- Иваниш, Ј., В. Ђорђевић, М. Николић 2022. Српска неолошка библиографија. *Наш језик* LIII, 101–124.
- Јањић, М. 2012. Језик Фејсбука – нови идентитет глобалистичких комуникација. *Српски језик* 17, 559–575.
- Милашин, Г. 2016. Језик Твитера из стилистичког угла. У: В. Тошковић, А. Woisch (Hg.) *Interaktion von Internet und Stilistik, Internet und Stil*. Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität Graz und Kommission für Stilistik beim Internationalen Slawistenkomitee, 163–193.
- Ристић, С. 2024. Нека запажања о најновијим речима у српском језику. *Новоречје* 11, 13–26.

*

- Prčić, T. 2022. Osavremenjeni pristup englesko-srpskom leksičkom pozajmljivanju: principi i primene. У: С. Гудурић, Ј. Дражић и М. Стефановић (ур.) *Језици и културе у времену и простору X/1*. Нови Сад: Филозофски факултет, 387–421.
- Haramija, P., M. Njavro 2022. Društvene mreže i društvena odgovornost. *Obnovljeni život* 78/1, 51–66.
- Šehović, A. 2024. Noviji anglicizmi iz oblasti društvenih mreža. *Норечје* 11, 27–43.

ЛЕКСИКОГРАФСКИ ИЗВОР

- Prčić i dr. 2021: Prčić, Tvrtko, Dražić, Jasmina, Milić, Mira. Srpski rečnik novijih anglicizama. Novi Sad: Filozofski fakultet. [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sites/default/files/db/books/978-86-6065-636-2.pdf] pristupljeno 27. 5. 2025.

Jovana Šćepović

(Institute for the Serbian Language of the Serbian Academy of Sciences and Arts, Belgrade)

NEW WORDS IN SLAVIC LANGUAGES ON SOCIAL MEDIA – THE LEXICON OF THE SOCIAL NETWORK LINKEDIN

Summary

This paper examines neologisms in Slavic languages as they appear on social media, with a specific focus on the lexicon of the professional networking platform LinkedIn. The study analyzes lexical items collected from this platform, where content is primarily centered on employment, career development, and professional networking. Given LinkedIn's primary function as a job-seeking and business-oriented platform, its lexicon exhibits a significant

presence of anglicisms and abbreviations, many of which are exclusive to the domain of business communication. Methodologically, the study employs a descriptive analysis to systematically examine and characterize the lexical features observed on LinkedIn. The primary objective is to identify the fundamental linguistic characteristics of LinkedIn's lexicon and to conduct a comparative analysis between this specialized vocabulary and the more general lexicon found on other social media platforms.

Keywords: neologisms, anglicisms, social media language, LinkedIn, business communication, Serbian language.

УДК 811.163.41'373.43:[81'27+81'37]:004.774.1
811.163.41'373.43:316.75:[616-007.71-055.2

*Јована Б. Јовановић**

Институт за српски језик САНУ, Београд

БОДИШЕЈМИНГ И ЕЈЏИЗАМ – НОВЕ РЕЧИ НА ДРУШТВЕНИМ МРЕЖАМА КАО ПОКАЗАТЕЉИ СТЕРЕОТИПА И ВРЕДНОСТИ У СРПСКОЈ ЛИНГВОКУЛТУРИ**

Рад се бави анализом неологизама *бодишејминг*, *ејџизам* и *бумер* у савременом српском језику, с посебним освртом на њихову социолошку и културолошку условљеност, лексичко-семантичке карактеристике и употребу у дискурсу друштвених мрежа. Ови изрази се посматрају као лексички показатељи дубоко укорених стереотипа о изгледу и старости, који се нарочито манифестују у перцепцији жена. Разматра се како језик одражава и одржава друштвене вредности и норме, те у којој мери нове речи потврђују или доводе у питање доминантне представе у српској лингвокултури. Као корпус за анализу коришћени су интернет извори, електронски корпуси PDRS 1.0 и SrWaC, као и *Речник нових речи у српском језику*.

Кључне речи: стереотип, физички изглед, старост, *бодишејминг*, *ејџизам*, *бумер*, лингвокултура

* j.jovanovic85@gmail.com

** Овај рад финансирао је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије према Уговору број 451-03-136/2025-03/200174, који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

1. Социолошки оквир истраживања – тело и старост као друштвени конструкти

Савремени друштвени и медијски дискурси све интензивније обликују представе о телу, изгледу и старењу, чинећи их предметом јавне процене, контроле и вредновања. У том контексту, појављују се нове речи – неологизми као што су *бодишејминг*, *ејџизам* и *бумер* – које не само да именују нове друштвене појаве већ и језички потврђују постојање дубоко укореењених стереотипа. Ове лексичке јединице делују као показатељи колективне свести и вредносних система који обликују лингвокултуру¹ једног друштва.

Стереотипи о изгледу и старости посебно погађају жене, будући да су телесност и младост често кључни критеријуми женске друштвене видљивости и вредности. Како истиче Сузан Сонтаг (Sontag 1972: 32–33), старење у патријархалном друштву има „двоструки стандард“ – оно код мушкараца може означавати зрелост и ауторитет, док код жена најчешће значи губитак вредности, сексуалности и релевантности. *Телесни капитал*, како га дефинише Пјер Бурдије, представља културно и симболички значајан ресурс који се неравномерно распоређује, а женско тело је често простор на којем се дешава репродукција друштвене хијерархије (Birešev 2006: 208).

Телесност, као видљиви и културно обликовани аспект идентитета, ретко када је само биолошка категорија – она је, пре свега, простор друштвене интеракције, контроле и симболичке репрезентације. Према схватању постструктуралистичких теоретичара, попут Мишела Фукоа (Foucault 1977), тело није неутрално, већ је конституисано кроз дискурсе моћи и знања. Оно се обликује кроз медицинске, правне,

¹ О појмовима *лингвокултура* и *лингвокултурни концепт* в. нпр. Воркачев 2001, Драгићевић 2024.

едукативне, али и медијске и популарнокултурне наративе који диктирају шта је „нормално“, „пожељно“ или „лепо“. Жене у том систему често постају објекти посматрања, оцењивања и дисциплиновања, што је темељно анализирао Лаура Малви (Mulvey 1975) у теорији „мушки поглед“ (male gaze), објашњавајући да пожељан, атрактиван изглед женског тела престаје да буде индивидуално питање и постаје друштвени императив. Како наводи Сузан Бордо (Bordo 1993), модерно друштво производи „нормализовано тело“, кроз механизме самодисциплине, у које спадају дијете, вежбање, естетска хирургија и непрестано праћење властитог изгледа. Ови механизми утичу посебно на жене, чији се физички изглед доживљава као мерило вредности и социјалне прихватљивости.

У таквом, идеализованом, социолошком естетском оквиру, старење постаје посебно проблематично, јер ремети доминантни култ младости. Ервинг Гофман (Goffman 1963) уводи појам *стигме* да би описао друштвено нежељене, маргинализоване карактеристике. Одређена телесна својства – гојазност, боре, опуштена кожа – постају друштвено обележена као непожељна, а људско тело, посебно женско, уколико поседује те карактеристике, није само „другачије“, већ и мање пожељно, те се имплицитно или експлицитно у језику медија и јавном дискурсу сугерише да треба да буде мање видљиво или пак постаје предмет подсмеха. Старост, посебно код жена, често се третира као стигма – она указује на губитак атрактивности, сексуалности и продуктивности. Друштво очекује да жене „прикрију“ знаке старења, што се огледа у индустрији „антиејџ“ производа, софтверских филтера, медицинских и естетских третмана операција. Истовремено, појавом и експанзијом друштвених мрежа, процес дисциплиновања тела постаје не само друштвени императив већ и поље самопромоције, креирања представе о себи. Корисници интернета, а посебно жене, изложене су перма-

нентној процени других, али и сопственој процени у односу на идеализоване представе младости и лепоте. У том смислу, друштвене мреже делују као простори истовремене видљивости и невидљивости: тело је истакнуто, али само уколико одговара наметнутим стандардима.

2. Предмет и циљеви истраживања

У датом друштвено-културном оквиру, појмови попут *бодишејминга* и *ејџизма* не представљају само социолошке термине, већ и лексичке рефлексije дискриминаторних друштвених појава – они сведоче о начинима на које се тело и старост, нарочито женска, друштвено обликују, процењују и вреднују. Зато су ови неологизми од великог значаја за разумевање савремене лингвокултуре и начина на који језик учествује у (де)конструкцији друштвене неједнакости. Имајући то у виду, лексема *бодишејминг* означава више од индивидуалног понижавања у конкретном контексту – она упућује на колективни образац друштвене контроле изгледа и њоме се реферише на целокупан концепт који је, по свој прилици, веома жив и у српској лингвокултурној заједници. Слично томе, лексема *ејџизам* у јавни дискурс уводи димензију структурне дискриминације засноване на старости, што постаје нарочито изражено у дигиталној епохи, у којој се вреднују брзина, прилагодљивост и културна компетенција младих генерација. Старење, у дигиталној култури, често бива исмевано, омаловажено, третирано с презиром. На основу примера из разговорног језика и комуникације међу корисницима друштвених мрежа приметан је растући генерацијски јаз између младих и старијих, што се лексички артикулише и кроз неологизам *бумер*. Ова лексема, која је првобитно неутрално означавала припадника послератне генерације, добија ново, често пејоративно значење, те данас све више функционише као метафора за „застарелост“, „непри-

лагођеност“ и „неразумевање савременог света“, што додатно појачава дискриминацију старијих особа у јавном простору.

У овом раду поменути неологизми посматрају се као лексички маркери савремених вредносних оријентација, а посебна пажња посвећена је њиховој употреби у јавном дискурсу – у комуникацији на друштвеним мрежамама и уопште у медијском простору, са циљем да се покаже да ови појмови одражавају и одржавају стереотипне представе о женском телу и старости уопште. Намера је да се на неколиким примерима релативно нових лексема које су заживеле у савременом језику, а којима се именују дискриминаторне социолошке појаве, потврде неки увиди о стереотипној перцепцији жена и старијих особа у српској лингвокултурној заједници. Полази се од уверења да је кроз анализу нових лексичких јединица које су ушле у језик и заживеле у употреби могуће пратити и описивати неке далеко шире тенденције лексикона појединачног језика и начин на који се у њему рефлектују социолошке, културолошке, научно-технолошке, политиколошке и друге промене карактеристичне за једну говорну средину. Самим тим, неологизми који улазе у српски језик постају релевантан лексички материјал за проучавање језичке слике света његових говорника – они потврђују неке стабилне концепте и стереотипе који су живи у једној лингвокултури или пак могу указивати на промене у слици света под утицајем нових појава.

3. Стереотипи и језичка слика света

Под језичком сликом света одређеног језика подразумева се језиком изражен и у језичким јединицама сублимиран менталитет, карактер говорника тог језика – особине језичке личности, одраз националнокултурних специфичности, колективних уверења, стереотипа, те однос целокупне

заједнице према традиционалним вредностима, културним тековинама и сл. (Бартмињски 2011: 19). Према Ј. Бартмињском, језичка слика света представља интерпретацију стварности садржану у језику, која је резултат субјективне перцепције говорника једног језика о свету, људима, стварима, догађајима и др. Отуда се језичка слика света може одредити као израз колективне концептуализације стварности говорника датог језика (РЛТ).

Према је за опис и реконструкцију језичке слике света у лингвокултуролошким истраживањима уобичајенија анализа културноспецифичне лексике,² сматрамо да неологизми који налазе своје место у лексичком систему такође могу указивати на друштвено-културне тенденције, на систем вредности лингвокултурне заједнице која усваја нове појмове или у другачијем контексту сагледава, интерпретира и именује већ присутне социолошке појаве, обичаје и вредности. Неологизми који су предмет нашег интересовања заправо су потврда већ присутних стереотипа и дискриминаторних тенденција у вези са физичким изгледом и телесним карактеристикама људи, као и са старашћу у нашој лингвокултури.

У оквиру лингвокултуролошког приступа анализи лексике, стереотип се посматра као стабилан елемент језичке слике света у коме су садржане колективне представе говорника о одређеном појму. Стереотип се дефинише као слика предмета формирана у одређеним друштвеним оквирима

² Позивајући се на руску лингвокултуролошку школу В. А. Маслове, Р. Драгићевић констатује да се као предмет лингвокултуролошке анализе јављају лексичке јединице које су специфичне за један језик и немају еквиваленте у другим језицима; паремиолошки слој лексике; стереотипи, симболи, еталони, прецедентни текстови; митологизоване језичке јединице (обичаји, ритуали, митологеме и сл.), фразеолошки слој лексикона; појмовне метафоре; језичко понашање; и др. (Драгићевић 2010: 10). Више о томе в. Маслова 2001: 28–36.

искуства, која одређује шта предмет јесте, како изгледа, како делује, како га третира човек (Бартмињски 2019: 13). Стереотипу у раду приступамо као језичком феномену и посматрамо га кроз лексичке јединице и контексте у којима се стереотипна перцепција неког појма манифестује.³ У фокусу пажње у овом раду јесу новији лексички показатељи стереотипне перцепције женског тела и, шире, језички репрезентанти концепта пожељног изгледа жене, не само у српској лингвокултури већ и глобално, будући да су посредни универзални конструкти, о чему сведочи како лексика којом се жена именује, евалуира (експресиви, пејоративи, афективи), тако и дискурзивне праксе, различити типови конструкција које подржавају родне стереотипе и др.

Стереотипи о женском изгледу дубоко су укорјењени у савременом друштву, а језик као средство комуникације међу припадницима појединачних друштвених заједница, уједно је и алат за обликовање друштвених норми. Његова је улога у том смислу двојака, јер језик и његов лексички систем омогућавају, с једне стране, да се проникне у систем вредности и слику света његових говорника, да се сагледају и проуче колективне културне вредности, стереотипи, културни концепти, али, с друге стране, појединачне лексичке јединице, те њихова употреба у јавном дискурсу, често

³ Основу за проучавања стереотипа како у лингвистичким и (лингво)културолошким истраживањима, тако и у социологији, социјалној психологији, комуникологији, медијским студијама и другим друштвено-хуманистичким наукама, поставио је амерички новинар и писац Волтер Липман, својом књигом *Јавно мњење (Public Opinion)*, W. Lippmann 1922). По Липмановој теорији, људи не опажају стварност директно, већ креирају поједностављене слике о свету (*pictures in our heads*), које су често резултат општих, унапред формираних представа – стереотипа. Липман је сматрао да стереотипи служе као когнитивни механизам који омогућава људима да брзо и економично организују информације у комплексном свету.

играју значајну улогу у одржавању постојећих стереотипа и концепата. С друге стране, чини се да су негативни стереотипи према старијим особама тековина новијег времена и, донекле, промене колективног система вредности, тако да се младост изједначава са животном и професионалном потенцишношћу, физичком и менталном способношћу, здрављем, а старост концептуализује супротно томе.⁴

4. Стереотипи у сфери физичког изгледа и старости у србистичким истраживањима

У великом броју истраживања на српском лексичком материјалу, лингвисти су се дотицали стереотипа заснованих на физичком изгледу, показујући како се кроз опис различитих лексичко-семантичких група лексема, као и кроз анализу експресивних изведеница разних творбених типова могу тумачити стереотипи према мушкарцима и женама у српској друштвено-језичкој заједници, а физичке карактеристике, односно спољашност представљају важно поље вредновања обају полова. Проучавајући евалутивне модусе деминутивних и аугментативних именица у српском језику, В. Јовановић констатује да су за концепт ЖЕНА у српској култури, уз етички, једнако релевантни естетски параметри (Јовановић В. 2010: 100). До сличног запажања долази и С. Ристић (2004: 87–95) у анализи експресива чије се лексичко значење може представити компонентама 'особа + физичка

⁴ У српском лексичком систему налазимо и потврде наклоности према старијим особама, те перцепције старости као животног доба које имплицира мудрост и искуство. О томе сведоче нпр. лексема *старина* и контексти њене употребе у РМС (*Имам још да напоменем нестора данашњих српских умјетника, старину С. Тодоровића; За столом ... посадили су часне старине са ... седим брадама*), као и придев *стар*, који се у именичкој служби користи да означи оца и мајку у подмаклим годинама (исп. у РСЈ: *стари, стара; мој стари* и сл.).

особина', као и Љ. Поповић (2006), која је проучавала је разлике у концептуализацији стереотипа мушкарца и жене у српском и украјинском језику. У већем броју наших ранијих истраживања лексичке пејорације у сфери ЧОВЕК у српском језику (исп. Јовановић Ј. 2018, 2021, 2023) дотицали смо се питања физичке карактеризације мушкараца и жена, те старости као параметра негативне оцене, указујући на њихов значај у колективном систему вредновања и стереотипној перцепцији полова у српској лингвокултури. Неки од увида до којих смо дошли веома су значајни за ово истраживање: нпр. творбено-семантичка и лингвокултуролошка анализа пејоратива показала је да се у српској лингвокултури изразито негативно оцењује непожељан изглед жена и да се жена позитивно вреднује уколико задовољава имплицитан естетски критеријум колектива; за мушкарце лепота није пресудан параметар у евалуацији физичког изгледа, али се мужевност у колективној оцени физичког изгледа доводи у везу са висином мушкарца, телесном развијеношћу и мускулатуром, што у патријархалном друштву имплицира снагу и способност за остваривање заштитничке улоге (Јовановић 2023: 393). Даље, као релевантан параметар у вредновању физичког изгледа жене јавља се и компонента 'природност', 'неизвештаченост', а негативној оцени подлежу представници оба пола уколико у погледу висине, тежине, те развијености појединих делова тела одвећ одступају од пожељне мере, односно просечности. О свему томе сведочи више десетина погрдних назива за немужевно грађеног мушкарца ниског раста, као и низ лексема којима се погрдно именује изразито мршава женска особа, при чему се телесна неразвијеност жене обично доводи у везу са изостанком облина као атрибута женствености и сексуалности. Ипак, упркос чињеници да се обрине сматрају пожељном карактеристиком у креирању стереотипа о женској лепоти и сексипилу, утврђено је да се свако прекорачење мере и одступање од

уобичајеног, чак и када су у питању атрибути женственог изгледа – оцењује као негативно, лоше (Јовановић 2023: 393). Коначно, семантичка анализа погрдних назива за човека на основу животног доба (Јовановић 2018: 613–614), показала је да у савременом српском друштву, у новије доба, а превасходно у омладинском жаргону, постоји извесна нетрпељивост према старијим особама, непоштовање у односу према њима, те колективна оцена старости као нечег непожељног, негативног. Закључили смо да на такву језичку слику света коју репрезентују пејоративи у сфери ЧОВЕК по свој прилици утичу психолошки фактори, тачније – асоцијативно повезивање старости са смрћу, болешћу, физичким пропадањем, умањеном радном способношћу и другим биолошким и социолошким пратиоцима овог животног доба.

5. Бодишејминг и ејџизам – неки од стабилних стереотипа у српској лингвокултури

Имајући у виду напред истакнута запажања српских лексиколога о експресивној лексици којом се реферише на физички изглед и старост, можемо констатовати да су стигматизација и дискриминација на основу физичког изгледа и година као концепти одавно присутни и у српској лингвокултури, али се у деценији за нама постојећи дискриминаторни ставови именују релативно новим јединицама, које сматрамо вредним пажње у неолошким истраживањима. Две кључне лексеме које су заживеле у јавном дискурсу – у медијском језику, дискурсу друштвених мрежа, па чак и у популарној психологији, односно модерним социолошким истраживањима јесу *бодишејминг* и *ејџизам*, те се у овом истраживању бавимо њиховим творбено-семантичким потенцијалом, смислом и лингвокултуролошким аспектом њихове употребе.

Посреди су англобализми⁵, чије значење и широка примена, у српском, али и свим другим језицима, у које су ушли из енглеског, јасно указују на то како је, глобално посматрано, друштво све више усмерено према физичкој атрактивности и младости, док старост и изостанак савршенства, тј. неусклађеност са постојећим, трајним или актуелним естетским идеалима – постају друштвено непожељни, стигматизују се на различите начине, па и лексички. Анализом ових нових лексичких јединица, заједно са неким већ етаблираним, неретко пејоративним лексемама, можемо јасно видети како језик одражава, а у многим случајевима и перпетуира, негативне стереотипе о женама и њиховој улози у друштву.

5.1. Бодишејминг

Неологизам *бодишејминг* забележен је и у првој књизи *Речника нових речи у српском језику* (РНРСЈ 1), чији су аутори Ђ. Оташевић, М. Николић и В. Ђорђевић и дефинисан је као 'облик дискриминације људи, најчешће жена, због њиховог физичког изгледа који није у складу с актуелним схватањима лепог'. Примери у речничком чланку датирају од 2017. године наовамо:

Dok je ova potonja korak unapred u predstavljanju krupnijih ljudi, i bavi se pitanjima kao što su **bodi šejming** i hiperseksualizacija, premisa ove prve je fokusirana na debelu tinejdžerku koja smrša i želi da se osveti svima koji su se ogrešili o nju; Je l' ti to želiš bodi pozitiviti za sebe, a **bodi šejming** za ljude koji su zategnu-ti?????? Je l' u tom grmu leži zec?; Žene pričaju o najgorem **bodi-šejmingu** koji su iskusile!; Čin simboličkog IZVINJENJA u kojem se jedna muška grupacija – muški članovi AbB-a u ime muškog roda simbolički izvinjavaju ženskom rodu za sveopšte i dugotrajno ruženje i sramočec-

⁵ Д. Ајдачић (2020: 30–31) уводи термин *англобализам* за означавање енглеских речи које се преузимају и бивају широко распрострањене у употреби у другим језицима, а настале су у процесу глобализације.

nje ženskog tela (**bodi-šejming** ili **bodi-šejmovanje**) od strane muškaraca i patrijahalne kulture uopšte; Zaustavimo više sve-prisutni **bodišejming**; Kakav je ovo nekorektni **bodišejming** i ejdžizam (PHPCJ); Osim straha od seksualnog napada, mnoge Francuskinje se plaše primedbi o svom telu. Stomak, zadnjica i grudi su delovi tela koji se najčešće komentarišu, a čak 16 odsto žena je već bilo žrtva **bodišejminga**. (интернет извори)

Отприлике истовремено, како се чини на основу РНРСЈ и потврда у електронском корпусу SrWas, јавља се у српском јавном дискурсу, превасходно у комуникацији корисника друштвених мрежа, и глагол *бодишејмовати*, у значењу 'дискриминисати неку особу, најчешће жену, због њеног физичког изгледа који није у складу с актуелним схватањима лепог'. Овај глагол деривиран је према једном од уобичајених творбених модела у српском језику када је посредни адаптација глаголских англицизама, дакле, од енглеске основе (добијене одбацавањем *-ing* наставка) и глаголског суфикса *-овати*, а примери у речничком чланку указују на културолошку условљеност и уобичајене разлоге за постојање овакве дискриминаторне појаве:

Razgovarala sam sa pet žena o načinima na koje **su bile bodišejmovane** – zbog toga što su imale mastektomiju, zbog oboljenja kože, ili zbog toga što nisu smršale; Kendis Svonpul morala je da stane u odbranu svog tela, nakon što su je hejteri prozvali zbog toga kako izgleda posle porođaja, iako je od rođenja njenog drugog sina prošlo tek dve nedelje. [...] Nakon veoma grubih komentara, Kendis je napisala da ne dozvoljava da je **bodišejmuju**. – Ovo sam ja 12 dana nakon što sam rodila sina. Ako imate nešto loše da kažete – pogledajte sebe. Društvo ume da bude veoma okrutno. Ženama su nametnuti potpuno nerealni standardi lepote. Ne stidim se svog tela ni toga kako ono izgleda nakon porođaja; U judeo-hrišćansko-islamskom civilizacijskom krugu, muče, tlače, tuku, pod-jarmljuju, izrabljuju, potiskuju i **bodišejmuju** (sramoćenje ili ruženje ženskog tela) (PHPCJ).

У употреби је и одговарајућа глаголска именица *бодишејмовање* 'дискриминисање неке особе, најчешће жене,

због њеног физичког изгледа који није у складу с актуелним схватањима лепог’, коју РНРСЈ региструје и потврђује одговарајућим примерима:

Strings smatra da debljina nije „svuda univerzalno veličana ili osuđivana”, već se njeno značenje „vezuje za rasu onog koji je poseduje”. Rasa nije jedini faktor koji utiče na **bodi-šejmovanje**. Drugi su vera i klasa; Iz priložene ankete može se zaključiti da su devojke uglavnom nesigurne kada je u pitanju njihov fizički izgled, kao i da gaje zebnju i osećaju odgovornost prema svom ‘letnjem telu’, koje će biti podložno pogledima drugih. Žene očekuju osudu ... Da li to prepoznaju kao **bodi šejmovanje** ili smatraju normalnim? (РНРСЈ); Nije mi jasan Vučićevićev koncept **body šejmovanja** Žakline Tatalović, kad na svakoj fotki koju je okačio koleginica izgleda kao bomba (Твитер).

О високом степену адаптираности неке нове речи увек сведочи развојеност њеног творбеног гнезда, што у овом случају потврђује и лексема којом се именује вршилац радње – *бодишејмер*, забележена у РНРСЈ (’особа која дискриминише друге људе, најчешће жене, због њиховог физичког изгледа који није у складу с актуелним схватањима лепог’), а у нашем корпусу и фемининатив *бодишејмерка*, те придев *бодишејмерски*, у значењу ’који се односи на бодишејмере, који је карактеристичан за бодишејмере’ (налазимо *бодишејмерски говор*, *бодишејмерски коментар*, *бодишејмерска опаска*).

Bodi šejmeri i osobe koje se rugaju nečijem izgledu hoće da ruše vlast. Kandidat opozicije će sigurno biti neki maneken, Boris možda?; Evo sam sad i **bodišejmer** jer ne volim kad se ljudi nude po internetu (РНРСЈ); Nema veze kako žena stvarno izgleda - **bodišejmeri**, makar izgledali kao dno kontejnera, misle da ona postoji u njihovom pogledu; Nezadovoljstvo telom i strah od **bodišejmera** sprečavaju žene da uživaju na plaži (Твитер).

Као што видимо, концепт *бодишејминга* врло је присутан у српској лингвокултурној заједници. Овај појам означава критику женског тела, било да је у питању прекомерна

тежина, претерана мршавост, или неки други облик одступања од општеприхваћених друштвених стандарда лепоте. Жене су често изложене негативним коментарима о свом физичком изгледу, што доводи до повећаног притиска да се уклапају у идеалне норме. Овом групом неологизама посредно се, с једне стране, потврђују налази до којих смо дошли проучавањем пејоратива у сфери ЧОВЕК у српском језику, будући да смо регистровали више стотина лексичких јединица у овој тематској скупини којима се жена погрдно именује на основу физичког изгледа, и то према неколиким критеријумима – на основу општег утиска о њеном изгледу, који се оцењује као 'ружан'; на основу висине или дебљине; и на основу предимензионираности, неразвијености или неправилног облика неког дела тела. Код жена су приликом бодишејминга често у фокусу атрибути сексуалности и колективна стигма је усмерена према особама које изгледом превазилазе пожељну меру, ка било ком делу скале (исп. Јовановић 2023).

5.2. Ејџизам

Други неологизам који анализирамо у циљу осветљавања стереотипа у српској лингвокултурној заједници јесте *ејџизам*. Посреди је глобално присутан англицизам, добијен од енглеске именице *age*, у значењу 'животна доб, узраст, године живота' и односи се на предрасуде, стереотипе и вербалну дискриминацију старијих људи уопште. Ипак, анализа јавног дискурса, тачније примери из електронских медија, као и из разговорног језика репрезентованог коментарима читалаца на вести на различитим информативним и забавним порталима, показују да је *ејџизам* као глобална културолошка појава чешће усмерен према женама и у контекстима где је фокус на женама његова манифестација је нарочито оштра. У глобалном савременом друштву које често

фаворизује младост, жене које старе су суочене са специфичним друштвеним изазовима. *Ејџизам* у разговорном језику се очитује кроз предрасуде које постављају жене у позицију где њихова вредност опада како године пролазе, при чему примери показују да је стигма старости врло променљива, и може бити усмерена чак и ка женама у 30-им, често 40-им, а најубичајеније 50-им и 60-им годинама, када се на њих реферише као на „непотребне“ за друштвене, професионалне сфере, а посебно за сферу сексуалности или репродукције – на плану израза налазимо конструкције попут „коме треба“, „шта ће ти“, па следи пејоратив или неки експресив повишеног степена негативне тоналности (*тетка, распуштеница, половњача* и сл.).

Неологизам *ејџизам* такође је забележен у првој књизи *Речника нових речи у српском језику*, и дефинисан као 'стереотипи, предрасуде и дискриминација на основу животне доби'.

Ejdžizam se ... ispoljava u pristupu tržištu rada, uslugama zdravstvene zaštite, bankarskim uslugama, ali i unutar samih porodica starijih; **Ejdžizam** može skratiti životni vek, zaključak je analize istraživanja koja su sprovedena u 45 zemalja sveta, uključujući i Srbiju; **Ejdžizam** utiče na političke, ekonomske i pravne aspekte čovekovog života, ali su najispitivanije posledice koje ejdžizam ima po mentalno zdravlje starijih ljudi, kao i njihovu zapošljivost; Sa izuzetkom pojedinih još uvek postojećih plemenskih zajednica u kojima se kult starosti izuzetno poštuje, **ejdžizam** je globalna pojava (PHPCJ)

Као и у случају лексеме *бодишејминг*, можемо констатовати да у нашем лексичком систему постоји и развијено деривационо гнездо, што на плану форме говори о творбено-морфолошкој адаптираности ове лексеме, а на семантичком и концептуалном плану, као одразу социлошких појава и културних образаца, да постоји читав друштвени оквир, тачније сценарио кроз који се манифестује стереотип старости. Наиме, постоји *ејџиста* и *ејџистички* ставови, *ејџи-*

стичке предрасуде, а сугерише се и постојање *ејџистичког* доба.

У РНРСЈ такође је регистрована именица којом се означава вршилац радње – *ејџиста* и дефинисана као ’особа која има предрасуде према људима на основу њихове животне доби, која је подложна стереотипима о људима на основу њихове животне доби, која дискриминише људе на основу њихове животне доби’; у истом речнику налазимо и придев *ејџистички*, у значењу ’који се односи на ејџизам и ејџисте’.

Mladost je lepa, zanosna, nema tu ništa čudno. Ali opet su mi ti tzv. **ejdžisti** odbojni jer kad je to jedini kriterijum onda deluje kao nezreli poku-šaj nekakve unutrašnje kompezacije; Jedno istraživanje (Hawkins, 1996) pokazalo je da su mlađi muškarci veći „**ejdžisti**” od mlađih žena. Mlađi su pokazali da imaju mnogo negativnije stavove prema starijim ženama (PHPCJ).

Ali kako je mim sve više počeo da ulazi u glavni tok, neki su počeli da tvrde da je on seksistički i **ejdžistički**; Za-nimljivo je da isti **ejdžistički** tretman u domaćim tabloidima nikako ne važi za zvezde folka: nikad nisam videla naslov da npr. Ražnatović „izgleda dobro uprkos činjenici da je čak u petoj deceniji”; One su rekle da su diskriminativni, **ejdžistički** stavovi i prakse posebno izraženi kada su u pitanju starije žene koje su udovice ili žive same, starije žene sa invaliditetom, žene sa sela; „Ćelavi degenerik”, pored toga što implicira da je biti bez kose nešto loše (a u **ejdžističkoj** civilizaciji i to je forma diskriminacije), esencijalizuje i dezavuiše kompletnu ličnost baš kroz stereotip o tome kako „primitivno” obezbeđuje obično izgleda; **Ejdžistički** stereotipi i predrasude su rasprostranjeni širom sveta (PHPCJ).

5.3. Бумер

Стереотипи о старости представљају значајан друштвени проблем који није ограничен само на жене, већ утиче на све старије особе. Иако се стереотипи о старости често повезују са женама, јер друштво од њих очекује да изгледа-

ју младо и атрактивно, *ејџизам* је глобални феномен који погађа све узрасте, укључујући и мушкарце. О томе у лексичком систему неологизама на друштвеним мрежама и у разговорном језику сведочи промена значења, тачније семантичка дисперзија лексеме *бумер*.

Када се завршио Други светски рат, почевши од 1945. године наступа *бејби бум*. Будући да је овај период експлозивног наталитета трајао до 1965. године, генерација названа *бејби бумери* или *бумери* обухвата рођене између 1945. и 1965. године. Њени припадници традиционално су сматрани привилегованима, јер су захваћени просперитетом насталим након рата и имали су прилике за квалитетнији живот, у пословно-економском и друштвеном смислу. У већини контекста у којима се појављује лексема *бумер* у веб-корпусу ПРДС, на представнике ове генерације реферише се неутрално, при чему се апострофира традиционални однос према раду, финансијска стабилност омогућена просперитетним историјским контекстом, могућност путовања, уживања у привилегијама развијенијег потрошачког друштва, социјалне збринутости (здравствено, пензијско осигурање и сл.).

Новија употреба, међутим, сугерише да се, англицизам *бумер* (*бејби бумер*) неретко користи с негативном конотацијом, имплицирајући да су старије особе – нарочито припадници старије генерације – застареле, технолошки неписмене, па чак и неприлагођене савременим друштвеним нормама. Оваква употреба и семантичка дисперзија лексеме *бумер* рефлектује предрасуде о старијим особама као репрезентима неког мање пожељног, „преживелог“ друштвеног модела, што се може сматрати врстом дискриминације према старости. У таквим контекстима, старији људи се често перципирају као мање релевантни, упркос реалности у којој многи старији појединци настављају да буду активни, иновативни и да доприносе друштву на бројне начине. Ниједан

од три тома РНРСЈ не бележи лексему *бумер*, што је и очекивано, јер она, имајући у виду временски критеријум уласка нове лексичке јединице у систем, није потпуни неологизам, али у већем броју реализација у корпусу ПДРС и изворима на интернету – региструјемо ново, пејоративно значење, где се препознају конотативне семантичке компоненте 'који није пожељан', 'према коме се изражава презир', 'који се не одобрава' и сл.

Za Bejbi **bumere**, koji se ili plaše tehnike ili je prosto ne razumeju (koriste mobilne telefone ili e-mail samo za posao, inače ih ne bi uopšte ni koristili), nove generacije im deluju kao da nisu potpuno posvećene poslu koji obavljaju; Dobro je **bumeri**, dobro, kivni ste sto ste bacili period zivota na vojsku i sto ne znate vaspitati decu i losi ste roditelji pa te obaveze hocete na druge da prebacite; Pa naravno, **bumeri** su unakazili ovu drzavu i onda svo njihovo djubre treba mladji da ciste; Mozda ti ljudi citaju knjige na svom telefonu, i to je dosta ekologicnije u odnosu na citanje knjiga starih 30 godina. Nek neko objasni **bumerima** da je njihovo doba proslo i da je sad digitalno vreme; Dok smo bili pod sankcijama i vizama, generacija X je pokazala glupim **bumerima** kako se puca, kako se švercuje benzin, kako se valjaju devize, kako se skidaju patike ... i kako se svojeručno obara režim Slobodana Miloševića; Rešenje [saobraćajnog problema] podrazumeva deautomobilizaciju grada što debeli američki **bumeri** ne mogu da private (PDRS 1.0)

Ејџизам и његове манифестације у језику стварају негативну перцепцију старости као нечега што треба избегавати, уместо прихватити као природни део људског искуства, услед чега се *бумери* етикетирају, апострофирају и извргавају подсмеху. Овај језички оквир има озбиљне друштвено-културне последице, не само за старије особе, већ и за друштво у целини, јер доприноси дискриминацији која се темељи на годинама, те која имплицира промену у колективном систему вредности и непоштовање искуства и мудрости као потенцијала старијих генерација. Употреба речи *бумер* у оваквим контекстима у српском језику имплицира „застаре-

лост“ и неспособност да се особа која је предмет номинације адаптира на нове технологије или друштвене норме, чиме се одражава дубоко укореењени стереотип да старији људи постају мање релевантни у модерном друштву.

6. Уместо закључка

У раду су анализирани неологизми *бодишејминг*, *ејџизам* и *бумер* у српском језику, са посебним освртом на њихово значење и употребу у јавном дискурсу – у језику медија и комуникацији међу корисницима друштвених мрежа. Ове лексеме посматране су као језички маркери савремених вредносних оријентација, тачније као релативно нови лексички репрезентатни стереотипне перцепције физичког изгледа и старости у српској лингвокултури. Циљ је био да се на неколиким примерима неологизама који су заживели у савременом језику и забележени су у неолошким речницима, а којима се именују врло распрострањене дискриминаторне социолошке појаве – потврде неки увиди о стереотипима везаним за физички изглед (превасходно жена), те негативну оцену и ниподаштавање старијих особа у српској друштвено-језичкој заједници. Пошли смо од релевантних социолошких теорија и увида истраживача заинтересованих за питање телесности, императива лепоте и физичког изгледа жене у савременом друштву, посебно у дигиталној ери; затим се осврнули на радове српских лингвиста који су кроз творбено-семантичку и лингвокултуролошку анализу различитих типова лексичких јединица указали на стереотипе везане за изглед и животну доб, те кроз анализу примера из РНРСЈ и из различитих извора на интернету дошли до закључка да посматране нове лексеме заправо само одражавају и на специфичан начин перпетуирају негативне стереотипе о женама и старењу у српској лингвокултури.

ИЗВОРИ

- PHPCJ: Оташевић Ђ., М. Николић, В. Ђорђевић, Речник нових речи у српском језику 1, Београд, Институт за српски језик САНУ, 2022.
- PDRS 1.0. *Веб-корпус Serbian Web Corpus* PDRS 1.0, креиран у оквиру пројекта *Јавни дискурс у Републици Србији*. - <https://www.clarin.si/ske/#dashboard?corpname=pdrs10>.
- SrWac: *Serbian Web Corpus*, Slovenian language resource repository CLARIN. SI. - https://www.clarin.si/noske/run.cgi/corp_info?corpname=srwa&struct_attr_stats=1&subcorpora=1

ЛИТЕРАТУРА

- Ајдачић, Д. 2020. Називи жена и глобализација – англицизми у српском језику. *Новоречје* 3, 29–42.
- Бартмињски, Ј. 2011. *Језик – Слика – Свет*. Београд: Slovo Slavia, 2011.
- Бартмињски, Ј. 2019. О профилисању појмова с тачке гледишта когнитивне етнолингвистике. У: Д. Ајдачић (ур.). *О вредностима у српском језику 2*. Београд: Алма, 7–36.
- Воркачев С. Г. 2001. Лингвокултурологија, језикова личност, концепт: становление антропоцентрической парадигмы в языкознании, *Филологические науки*, стр. 64–72.
- Драгићевић, Р. 2010. *Вербалне асоцијације кроз српски језик и културу*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
- Драгићевић Р. 2024. *Лексиколошка лингвокултурологија*, Нови Сад: Матица српска.
- Јовановић, В. 2010. *Деминутивне и аугментативне именице у српском језику*, Београд: Институт за српски језик САНУ.

- Јовановић, Ј. 2018. *Лексика погрдног значења у именовану човека у српском језику*. Необјављена докторска дисертација, Београд: Филолошки факултет.
- Јовановић, Ј. 2023. „Лексичка пејорација као одраз језичке слике света и родних стереотипа у српској култури”, у: I. Živančević-Sekeruš, Z. Paunović, Ž. Milanović [ur.], *Dvanaesti međunarodni interdisciplinarni simpozijum Susret kultura*, zbornik radova, Univerzitet u Novom Sadu: Filozofski fakultet, 2023, 383–397.
- Маслова, В. А. 2001. *Лингвокултурологија: учебное пособие для студентов высших учебных заведений*, Москва: Издательский центр „Академия”.
- Поповић, Љ. 2006. Гендерни аспект језичке слике стварности Украјинаца и Срба, *Славистика*, X, Београд: Славистичко друштво Србије, 68–85.
- Ристић, С. 2004. *Експресивна лексика у српском језику*, Београд: Институт за српски језик САНУ.
- РМС: Речник српскохрватскога књижевног језика, I–VI, Нови Сад – Загреб: Матица српска – Матица хрватска, 1967–1976.
- РСЈ: Речник српскога језика, Матица српска, Нови Сад, 2007.
- РЛТ: *Речник лингвистичких термина*, Институт за српски језик САНУ, <https://www.lingvistickitermini.rs/>

*

- Bordo, S. 1993. *Unbearable Weight: Feminism, Western Culture, and the Body*. Berkeley: University of California Press.
- Birešev, A. 2006. Burdiјеова теорија мушке доминације, у: Nemanjić, Miloš, Ivana Spasić (ur.) *Nasleđe Pjera Burdiјеа: pouke i nadahnuća*, 199–225. Beograd: Institut za filozofiju i društvenu teoriju.
- Foucault, M. 1977. *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*, New York: Pantheon Books.
- Goffman, E. 1963. *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

- Lippmann, W. 1922. *Public Opinion*. New York: Harcourt, Brace and Company.
- Mulvey, L. 1975. Visual Pleasure and Narrative Cinema. *Screen*, vol. 16, no. 3, 1975, 6–18.
- Sontag, S. 1972. The Double Standard Of Aging, *Saturday Review of Literature*, 39 (1972), 29–38

Jovana Jovanović

(Institute for the Serbian Language of the Serbian Academy of Sciences and Arts, Belgrade)

**BODY SHAMING AND AGEISM – NEW WORDS
ON SOCIAL MEDIA AS INDICATORS OF STEREOTYPES
AND VALUES IN SERBIAN LINGUOCULTURE**

S u m m a r y

The paper analyzes the neologisms *body shaming*, *ageism*, and *boomer* in contemporary Serbian, with special attention to their sociological and cultural conditioning, lexical-semantic characteristics, and usage in the discourse of social media. These expressions are examined as lexical indicators of deeply rooted stereotypes concerning physical appearance and aging, especially in relation to women. The study explores how language reflects and reinforces social values and norms, and to what extent new words confirm or challenge dominant perceptions in Serbian linguaculture. The corpus used for the analysis includes internet sources, the electronic corpora PDRS and SrWaC, and the *Dictionary of New Words in the Serbian Language*.

Key words: stereotype, physical appearance, old age, body shaming, ageism, linguoculture.

Vanja Miljković¹

Institut za srpski jezik SANU, Beograd

STADIJUMI PRIHVAĆENOSTI NOVIH IZVEDENICA – SLUČAJ NAZIVA ZA KORISNIKE *TVITERA (MREŽE X)* U SRPSKOM JEZIKU²

U radu je sprovedena kvantitativna analiza ocena prihvaćenosti novih izvedenica kojima se označavaju korisnici Tvitera, odnosno mreže Iks. Opisan je metod koji se oslanja na Vilkoksonov test rangova, a koji je pokazao da se na osnovu statistički relevantnih razlika u ocenama kojima ispitanici vrednuju prihvatljivost novih izvedenica može govoriti o tri stadijuma prihvaćenosti: 1) pretpočetni stadijum (hapaksi); 2) početni stadijum prihvatanja (predneologizmi); 3) stadijum prihvatanja (neologizmi). Pokazalo se da reči u pretpočetnom stadijumu naginju ka najnižoj oceni prihvaćenosti i da se u elektronskim izvorima ne pojavljuju ili imaju status hapaksa, dok je reč u stadijumu prihvatanja vrlo frekventna i njene ocene se pomeraju ka višem spektru skale. Među analiziranim rečima, samo se reč *tviteraš* nalazi u stadijumu prihvatanja. U *tviter*-gnezdu u početnom stadijumu su reči *tviterovac*, *tviterista* i *tviterdžija*, dok su reči *tviterač* i *tviterac* u pretpočetnom. Među *iks*-nazivima nema nijednog u stadijumu prihvatanja, u početnom stadijumu su *iksovac*, *iksaš* i *ikser*, dok su reči *iksadžija*, *iksač* i *ikserista* u pretpočetnom. Kako je Tviter naziv promenio u julu

¹ ORCID 0000-0001-5730-533X; vanja.miljkovic@isj.sanu.ac.rs

² Овај рад финансирало је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије према Уговору број 451-03-66/2024-03 од 5. 2. 2024. године, склопљеном са Институтом за српски језик САНУ.

2023., ne čudi što nijedna od *iks*-reči još nije dostigla stadijum u kome se nalazi *tviteraš*. Ovim istraživanjem je pokazano da se na temelju statističke analize ocena prihvatljivosti neološke tvorenice mogu podeliti na *hapakse*, *predneologizme* i *neologizme*, čime je binarni model o kome se u neološkoj literaturi do sada govorilo (*individualizmi* – *neologizmi*) proširen na trostepenu skalu.

Ključne reči: nove reči, prihvatljivost, hapaksi, predneologizmi, neologizmi, Vilkoksonov test ranga, statistička analiza, neologija, srpski jezik.

1. Uvod

Odnos između leksikoloških pojmova *nova reč*, *neologizam*, *okazionalizam*, *individualizam* i *potencijalna reč* nije uvek potpuno jasan, što pokazuju i pregledi neološke literature (v. Otašević 2008; Mattiello 2017; Dragičević 2020; Nikolić 2020). Iako se ponekad termin *nova reč* i *neologizam* smatraju sinonimima (Kristal 1995), rekli bismo da je opravdano uspostaviti distinkciju između njih. Sa jedne strane, termin *nova reč* je širi, pa se često kao posebni tipovi novih reči izdvajaju okazionalizmi i neologizmi. Kada se uspostavlja takva distinkcija, neologizmi se definišu kao one nove reči koje su u izvesnom smislu prihvaćene u jeziku, odnosno koje jesu po vremenu svog pojavljivanja nove, ali su stekle stabilno mesto u leksičkom sistemu (v. Savić 1984; Otašević 2008; Dragičević 2014; Mattiello 2017). Sa druge strane, primećujemo da termin *neologizam* obuhvata i neološku leksiku i semantičke neologizme (nova značenja postojećih reči, v., npr., Šipka 2006; Otašević 2008) – ovaj drugi tip neologizama, očigledno, nije podrazumevan terminom *nove reči*. U tom smislu, ne bi bilo potpuno tačno reći da su neologizmi hiponim pojma *nove reči* – tačnije je konstatovati da jedna vrsta neologizama predstavlja tip novih reči, ali da preklapanje nije potpuno.

Termin *individualizam*, koji se koristi u slavistici (v. Dragičević 2020), nije uobičajen u anglosaksonskoj literaturi, u ko-

joj se leksema upotrebljena jednom, u specijalnoj prilici naziva upravo *occasionalism* ili *nonce word* (v. Kristal 1995; Mattiello 2017). U domaćoj leksikologiji razlika između individualizama i okazionalizama obično se uspostavlja kombinovanjem više kriterijuma – po uzualnosti individualizmi i okazionalizmi su drugačiji od neologizama, ali su međusobno suprotstavljeni po stilskim i tvorbenim aspektima. Načelno, može se reći da se okazionalizmi ili izjednačavaju sa individualizmima ili vide kao poseban tip individualne leksike (up. Otašević 1992; Radović Tešić 2008; Dragičević 2014; Dragičević 2020). Neki autori smatraju da okazionalizmi uvek imaju ekspresivnu vrednost i da su tvorbeno i stilski markirani (Otašević, Sikimić 1991; Otašević 1992; Dragičević 2009; Gabrielova, Lopatina 2023). U tvorbenom pogledu, podela individualizama ponekad podrazumeva uspostavljanje razlike između onih koji imaju neuobičajenu tvorbenu strukturu i koji se smatraju *okazionalizmima*, i onih koji su uklopljeni u standardni tvorbeni sistem, a za koje se upotrebljava termin *potencijalne reči* (Dragičević 2020). Termin *potencijalna reč* (Dragičević 2009; 2011; 2020) čini nam se odličnim izborom za označavanje leksike koja proizilazi iz tvorbenog sistema jezika ali se ne upotrebljava ili se u korpusima nalazi kao hapaks. Termin *okazionalizam* se, napominjemo, koristi i u nešto širem značenju – za leksiku čiji su nastanak i upotreba u velikoj meri uslovljeni i zavisni od posebnog konteksta, pa neki autori upravo razlikuju okazionalizme nastale po sistemskim tvorbenim modelima od onih koji taj sistem u određenom smislu narušavaju (Otašević 2008).

Prelazak leksike iz faze individualizma u uzualnu leksiku u literaturi je okarakterisan kao „proces sačinjen od etapa nejasnih granica“ (Dragičević 2011, 55). Rekli bismo da se na tom kontinuumu mogu očekivati sledeći stadijumi: 1) faza potencijalnih individualnih reči, hapaksa (reč je moguća, ali se (gotovo) ne koristi); 2) faza u kojoj govornici počinju da prihvataju novu reč (faza tzv. „buđenja“, aktiviranja potencijala reči koja presta-

je da bude hapaks, koristi se povremeno, ali još uvek nije stabilizovala svoje mesto u sistemu); 3) faza u kojoj je reč dostigla nivo prepoznatljivosti i učestalosti u jezičkoj praksi ali se još uvek percipira kao novina (fazu pravog neologizma); 4) faza potpune uzualizacije reči u leksičkom sistemu (reč se ne percipira više kao nešto novo). To je sumirano na grafikonu 1.

1. faza	2. faza	3. faza	4. faza
			
hapaksi	predneologizmi	neologizmi	uzualna leksika
<i>reč postoji kao potencijalna, pojavljuje se samo kao hapaks</i>	<i>reč počinje da se koristi u odgovarajućim prilikama</i>	<i>reč se stabilno koristi, ali se još oseća kao novina</i>	<i>reč se više ne oseća kao novina</i>

Grafikon 1. Mogući stadijumi prihvatanja novih reči

Mi ćemo se u ovom radu baviti upravo stepenom uzualizacije novih reči, odnosno prvim trima fazama na predstavljenom kontinuumu prihvaćenosti. Ovu pojavu istraživaćemo na primeru novonastalih reči kojima se označava korisnik društvene mreže Tviter, odnosno Iks. Ova grupa novih reči nam je posebno zanimljiva iz nekoliko razloga. Pre svega, reč je o leksici koja nastaje iz potrebe za imenovanjem učesnika novih društvenih praksi, što bi značilo da ona ima potencijal za dostizanje stepena systemske stabilnosti. Pored toga, izvođenje naziva za korisnika iz naziva za ono što se koristi nije neuobičajena tvorbeno logika, ali jezik raspolaže konkurentnim sufiksima za njeno ostvarivanje, što bi moglo značiti da će u području potencijalnih reči biti više kandidata nego u području onih koje zaista postoje u upotrebi. Na kraju, promena naziva same društvene mreže – iz više-

godišnjeg naziva Tvider u nedavno Iks, omogućava nam da ispitamo konkurentnost ne samo među sufiksima već i među samim osnovama. Cilj našeg istraživanja je dvostruk: 1) razmatranje opravdanosti razlikovanja više stadijuma na lestvici prihvaćenosti novih reči; 2) razmatranje mogućnosti upotrebe kvantitativnih metoda u određivanju stadijuma prihvaćenosti na kome se nova reč nalazi.

Pretraga relevantnih elektronskih korpusa³ za srpski jezik (SrWac⁴ i PDRS⁵) omogućila nam je identifikaciju reči *tviteraš*, koja se u SrWac korpusu pojavljuje preko 500 puta⁶, a u PDRS korpusu preko 700 puta. Od konkurentnih *tviter*-naziva, u ovim korpusima je identifikovan još samo hapaks *tviterista* (u SrWac korpusu). Ipak, ista pretraga u manjem, ali specijalizovanom korpusu Tweet-SR⁷, pokazala je da pored reči *tviteraš*, koja je u ovom korpusu izuzetno frekventna⁸, postoji i *tviterdžija* (ukupno 22 primera upotreba)⁹. Reči iz gnezda *iks* ne možemo pretraživati u ovim korpusima, jer su oni nastali pre nego što je Tvider promenio ime. Gugl pretraga nam je, sa druge strane, omogućila identifikaciju potencijalnih naziva u *iks*-gnezdu, ali i još nekoli-

³ Koristili smo regularne izraze [lemma="tviter.*"], [lemma="twitter.*"], [lemma="twitter.*"], koji pronalaze sve leme koje počinju nizom *tviter* (u svim predvidljivim grafovrijantama), a potom pregledali listu rezultata kako bismo identifikovali leksiku koja znači „korisnik Tvitera“.

⁴ Autori korpusa su Nikola Ljubešić i Filip Klubička, a dostupan je na adresi: <https://www.clarin.si/ske/#dashboard?corpname=srwac>.

⁵ Autor korpusa je Philipp Wasserscheidt, a dostupan je na adresi: <https://www.clarin.si/ske/#dashboard?corpname=pdrs10>.

⁶ Zbog nesavršenosti automatske lematizacije, realizacija lekseme *tviteraš* je rasuta u nekoliko lema (poput *tviteraš*, *tviteraši*, *tviteraša*...), a ukupni zbir pojavljivanja za sve te leme prelazi 500.

⁷ Korpus je dostupan na adresi: https://www.clarin.si/ske/#dashboard?corpname=tweet_sr.

⁸ To ne čudi, pošto je reč o korpusu *tvitova* – frekvencija lema *tviteraš* i *tviteras* prelazi 20 hiljada, odnosno iznosi preko 50 pojavljivanja po milionu reči.

⁹ Rasuto u nekoliko lema: *tviterdžija*, *tviterdžija*, *tviterdžie*.

ko alternativnih naziva u tviter-gnezdzu: *tviterdžija*¹⁰, *tviterista*¹¹, *tviterac*¹². Što se *iks*-reči tiče, uočene su sledeće lekseme: *iksovac*¹³, *iksaš*¹⁴, *ikser*¹⁵.

Nazive izvedene iz osnova *Tviter* i *Iks* ispitivali smo anketom, u kojoj je od ispitanika traženo da procene koliko su im ponuđene reči prihvatljivije na skali od 1 do 5. Reči koje su anketom testirane bile su one koje smo identifikovali u elektronskim izvorima, uz nekoliko dopuna. *Tviter*-grupi je pridodata i jedna nepotvrđena reč – *tviterac*, kako bismo mogli da uporedimo rezultate hapaksa i neposvedočenih reči. Da bismo između dva gnezda imali sufiksnu simetriju, *iks*-grupi smo dodali i neposvedočene primere *ikserista* i *iksač*. Anketa je sprovedena kroz gogl-upitnik u oktobru 2024. godine, a popunila su je 52 ispitanika, među kojima je bilo 15 muškaraca i 37 žena. Među ispitanicima je bilo njih 19 u dvadesetim i tridesetim godinama i 1 mlađi od 20 godina, 19 u četrdesetim i 13 u pedesetim i šezdesetim. Redosled prikazivanja reči bio je nasumičan za svakog ispitanika. Rezultati ankete su analizirani u programu SPSS.

¹⁰ U oblicima *tviterdžija* i *tviterdzija* pojavljuje se preko 200 puta.

¹¹ Ilustrativni primeri: „imamo dežurne tviteriste, kolumniste i kvazikolumniste“ (nova.rs); „Dobro jutro tviteristi moji!“ (instalker.org); „pokret mladih tviterista, fejsbukovaca i blogerista“ (ftp.nspm.rs).

¹² Ilustrativni primeri: „seru neki tviterači i fejsbukajući“ (forum.benchmark.rs), „to mu, nažalost, uspeva čak i među blogerima i tviteračima“ (dedabor.com).

¹³ Ilustrativni primeri: „Iksovci da poslušaju studente“ (x.com/strajkovic11), „‘Iksovci’ su iznad ove slike napisali i komentar“ (nova.rs).

¹⁴ Ilustrativni primeri: „napisao je jedan tviteraš, odnosno iksaš“ (telegraf.rs), „bilo kakva racija na „iksaše” u pravnom smislu [... je kao] ulazak specijalaca u kafanu“ (politika.rs).

¹⁵ Ilustrativni primeri: „Na mreži X pre nekoliko dana jedan korisnik objavio je post u kojem je jedan ikser pohvalio nove beogradske kafedžije“ (nova.rs).

Tekst pitanja	Testirane reči iz <i>tviter</i> i <i>iks</i> -grupe
<p>Pred Vama su nazivi za osobe na osnovu društvenih mreža koje koristite. Molimo Vas da, govornici srpskog jezika, ocenite na skali prihvatljivosti, pri čemu ocena 1 znači "ova reč mi kao govorniku srpskog jezika uopšte nije prihvatljiva", a ocena 5 "reč mi je potpuno prihvatljiva".</p> <p>(Ako popunjavate sa mobilnog telefona, možda vam neće odmah cela skala biti vidljiva, ali je možete ručno pomeriti.)</p>	<p><i>twiteraš, tviterdžija, tviterovac, tviterista, twiterač, tviterac*</i></p>
<p>1 2 3 4</p>	<p><i>ikser, ikšaš, iksovac, ikserista, iksovžija*, iksač*</i></p>

Tabela 1. Pitanje i testirane reči

2.1. Opis rezultata – srednja vrednost i distribucija ocena

U tabelama 1 i 2 dati su opisni rezultati za *tviter* i *iks*-grupu reči. Najbolje rangirana reč u prvoj grupi je, očekivano, *twiteraš*, sa prosečnom ocenom 3,54. To je, ujedno, i jedina od testiranih reči u obe grupe kod koje je prosečna ocena već od 3. Reči *tviterovac* i *tviterista* imaju prosečnu ocenu nešto iznad 2, a blizu im je i reč *tviterdžija* sa ocenom nešto nižom od 2. Pokazalo se da su reč *twiterač*, koja je zabeležena kao hapaks u elektronskim izvorima, i reč *tviterac*, koja uopšte nije pronađena u izvorima, ocenjene izuzetno nisko, prosečna ocena im je manja od 1,5. Pritom, najviša ocena koju su te dve reči dobile bila je 3, dok se kod ostalih testiranih *tviter*-reči raspon ocena kretao od 1 do 5. Među *iks*-rečima mogu se, na osnovu srednje ocene, uočiti dve grupe: *ikser*, *ikšaš* i *iksovac* imaju prosečnu ocenu iznad 2, a reči *iksovđija*, *iksač* i *ikserista* prosečnu ocenu 1,5 ili manju.

	N	minimum	maksimum	srednja ocena	st. devijacija
tviteraš	52	1	5	3,54	1,421
tviterista	52	1	5	2,17	1,167
tviterovac	52	1	5	2,04	1,204
tviterdžija	52	1	5	1,75	1,007
tviterac	52	1	3	1,48	,641
tviterač	52	1	3	1,33	,585

Tabela 2. Opisni podaci za reči iz *tviter*-grupe

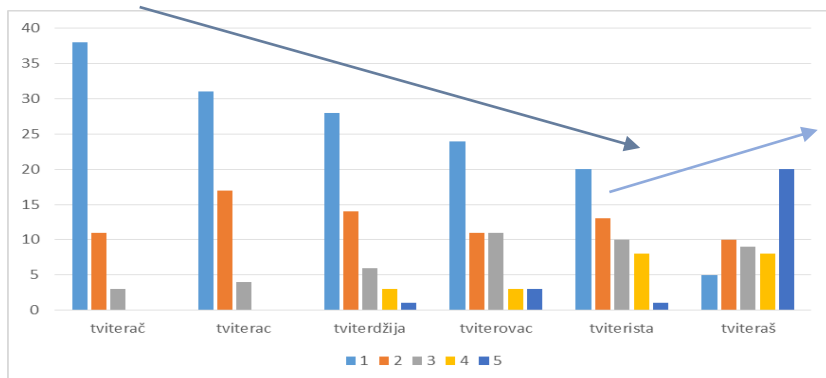
	N	mini- mum	maksi- mum	srednja ocena	st. devijacija
iksaš	52	1	5	2,31	1,380
ikser	52	1	5	2,21	1,433
iksovac	52	1	5	2,13	1,189
ikserista	52	1	4	1,54	,917
iksač	52	1	4	1,44	,777
iksovdžija	52	1	5	1,38	,771

Tabela 3. Opisni podaci za reči iz *iks*-grupe

Na dijagramu 2 je prikazana distribucija ocena za reči iz *tviter*-grupe. Vidimo da testirane reči obrazuju skalu – na njenom početku nalaze se reči kod kojih dominira ocena 1 (*tviterač* i *tviterac*). Kako se krećemo ka kraju skale broj niskih ocena opada, a broj srednjih ocena raste. Prva reč kod koje se pojavljuje i više ocene (4 i 5) nalazi se na sredini skale – to je *tviterdžija*. Na samom kraju skale nalazi se *tviteraš*, reč kod koje više ocene dominiraju. Iako niskih ocena kod reči *tviteraš* ima značajno manje, šarenolikost u ocenjivanju pokazuje da je u pitanju reč koja se još uvek percipira kao nova.

Na osnovu iznetih rezultata mogli bismo pretpostaviti postojanje triju grupa reči u ispitivanim skupovima prema stepenu prihvaćenosti: 1) reči koje nisu otpočele proces prihvatanja, od-

nosno koje imaju status **hapaksa** (dominira najniža ocena, ne pojavljuju se više ocene, srednja ocena je blizu jedinice); 2) reči koje su otpočele proces prihvatanja, ali nisu još uvek pravi neologizmi već **predneologizmi** (smanjuje se broj niskih ocena, počinju da se pojavljuju i visoke ocene, srednja ocena je blizu dva); 3) reči koje su dostigle status prihvatanja i, kao takve, mogu se smatrati pravim **neologizmima** (niske ocene su retke, dominiraju više ocene, srednja ocena je preko tri). Da bismo opravdanost ovakve klasifikacije proverili, sproveli smo dodatni statistički test.

Dijagram 2. Distribucija ocena za reči u *tviter*-grupi (na y-osi je broj ispitanika)

pretpostavljena faza prihvatljivosti	opisni pokazatelji	reči u toj fazi prihvatljivosti
reč nije otpočela proces prihvatanja (hapaks)	prosečna ocena do 1,5; nema visokih ocena	<i>tviterac, tviterač</i>
reč je otpočela proces prihvatanja (predneologizam)	prosečna ocena oko 2; počinju da se pojavljuju i visoke ocene	<i>tviterovac, tviterista, tviterdžija</i>
reč je dostigla izvesni stepen prihvaćenosti (neologizam)	prosečna ocena preko 3; dominiraju više ocene	<i>tviteraš</i>

Tabela 4. Moguće faze prihvatljivosti prema opisnim pokazateljima u *twitter*-grupi

2.2. Rezultati Vilkoksonovog testa ekvivalentnih parova

Za analizu značajnosti razlika u ocenama prihvatljivosti različitih izvedenica korišćen je neparametrijski Vilkoksonov test ekvivalentnih parova (test rangova sa oznakom ili test uparenih rangova). Ovaj test je pogodan za analizu dobijenih podataka iz više razloga. Pre svega, podaci su zavisni – isti ispitanici ocenjivali su sve reči, što znači da su dobijene ocene međusobno povezane i čine uparena merenja (svaka osoba je ocenila svaku reč). Pored toga, osnovni deskriptivni pokazatelji – srednje ocene, minimum i maksimum za svaku reč – ukazuju na značajnu varijabilnost među ispitanicima. Zbog toga parametarski testovi, poput t-testa, nisu odgovarajući, pa se poseže za neparametrijskim, kakav je i Vilkoksonov test uparenih rangova, jer oni ne zahteva normalnu distribuciju podataka (Fields 2009, 552; Pallant 2009, 227).

Vilkoksonov test uparenih rangova pokazaoće nam da li su razlike u ocenama za dve reči (npr. *tviteraš* i *tviterista*) statistički značajne. Dobijeni rezultat testa izražava se kroz vrednost Z , koja se može transformisati u efekat veličine r po formuli $r = \frac{Z}{\sqrt{N}}$, gde je N broj parova (u našem slučaju to je broj ispitanika čiji se odgovori za dve reči poredi, dakle 52). Što je vrednost r bliža 0, to su razlike između ocena manje izražene; što je bliža 1, razlike su veće. Za tumačenje efekta koristi se Koenova skala (Fields 2009, 57) po kojoj $r = 0.1$ označava mali efekat (dve reči su vrlo slično ocenjivane), $r = 0.3$ srednji efekat (postoji srednje izražena razlika između načina na koji su ocenjivane dve reči), a $r = 0.5$ veliki efekat (postoji velika razlika u ocenjivanju dveju reči). Statistička značajnost se procenjuje pomoću p -vrednosti:

ako je $p < 0.05$, razlika između ocena se smatra značajnom na nivou pouzdanosti od 95%. Budući da se Vilkoksonov test ranga primenjuje na parove reči, za svaku grupu od 15 parova reči u oba gnezda (npr. *tviteraš* – *tviterac*, *tviterdžija* – *tviterovac* itd.), sproveden je poseban test. Na kraju, kako bismo uporedili i reči iz dveju grupa, formirano je dodatnih 13 parova (poput *iksovac* – *tviteraš*), koji su zasebno testirani.

Ako je podela koju smo pretpostavili na osnovu srednje, minimalne i maksimalne ocene tačna (v. tabelu 4), razlike između reči koje pripadaju različitim stadijumima prihvatljivosti biće velike (velika r vrednost, odnosno $r \geq 0,5$) i statistički značajne ($p \leq 0.05$). Suprotno tome, ako se dve reči nalaze u istom stadijumu prihvatljivosti, razlika u njihovom ocenjivanju će biti mala (mala r vrednost).

2.2.1. Analiza tviter-grupe

Pogledajmo prvo rezultate poređenja procena reči *tviteraš* sa ostalim rečima.

Poređenje	Z-vrednost	r (efekat veličine)	p-vrednost
<i>tviterac</i> – <i>tviteraš</i>	-5,761	0,799 (izuzetno velika razlika)	$p < .000$
<i>tviterac</i> – <i>tviteraš</i>	-5,694	0,789 (izuzetno velika razlika)	$p < .000$
<i>tviterdžija</i> – <i>tviteraš</i>	-5,467	0,758 (izuzetno velika razlika)	$p < .000$
<i>tviterovac</i> – <i>tviteraš</i>	-4,740	0,657 (velika razlika)	$p < .000$
<i>tviterista</i> – <i>tviteraš</i>	-4,734	0,656 (velika razlika)	$p < .000$

Tabela 5. Vilkoksonov test za parove sa rečju *tviteraš*

Rezultati pokazuju da se ocene prihvatljivosti reči *tviteraš* statistički značajno razlikuju od ocena prihvatljivosti svih drugih testiranih reči. Efekat veličine te razlike (r) je svuda veći od 0,6, što spada u opseg izuzetno velikog efekta, a vrednos p je 0 (statistički je značajno sve ispod 0,05). Nema sumnje da se reč *tviteraš* nalazi na drugačijem stadijumu prihvaćenosti od svih ostalih *tviter*-reči. Ovakvi rezultati potvrđuju da se reč *tviteraš* po stepenu prihvatljivosti nalazi u kategoriji koja je značajno različita od svih ostalih reči.

Kada isti postupak sprovedemo za procenu reči *tviterovac*, rezultati su nešto drugačiji (u tabeli 6 su dati rezultati bez *tviterovac* – *tviteraš*, pošto je taj par tersitran kod reči *tviteraš*, v. prethodnu tabelu). Statistički značajna razlika u proceni postoji između ove reči i reči *tviterač* i *tviterac*, ali je, primećujemo, efekat veličine nešto manji nego u prethodnom slučaju. To znači da se *tviterovac* nesumnjivo razlikuje po stepenu prihvatljivosti od *tviterač* i *tviterac*, ali da je tim rečima *tviterovac* nešto bliži nego *tviteraš*. Pored toga test nam pokazuje da razlika između procena reči *tviterovac*, sa jedne, i *tviterdžija* i *tviterista*, sa druge strane, nije velika i nije statistički značajna.

Poređenje	Z-vrednost	r (efekat veličine)	p-vrednost
<i>tviterač</i> – tviterovac	-3,737	0,518 (velika razlika)	0,000
<i>tviterac</i> – tviterovac	-3,421	0,474 (blizu velike razlike)	0,001
<i>tviterdžija</i> – tviterovac	-1,558	0,216 (mala razlika)	0,119
<i>tviterista</i> – tviterovac	-0,808	0,112 (mala razlika)	0,419

Tabela 6. Vilkoksonov test za parove sa rečju *tviterovac* (osenčena su polja - koja sugerišu da između dveju reči ne postoje značajne razlike u proceni)

Pogledajmo sada dodatne rezultate za reč *tviterdžija* (tabela 7). Razlika između toga kako je procenjivana ova reč i kako su procenjivane najniže ocenjene reči (*tviterač* i *tviterac*) srednje je veličine i statistički je značajna, ali je, opet, nešto manja od razlike između tih dveju reči i reči *tviterovac*. Rezultati iz prethodne tabele su sugerisali da se *tviterovac*, *tviterista*, *tviterdžija* nalaze u istoj fazi prihvaćenosti (koju smo nazvali faza predneologizama). Sada vidimo da između procene u paru *tviterdžija* – *tviterista* postoji srednje izražena razlika. Kako su predneologizmi prelazna kategorija između hapaksa i neologizama, opravdano je očekivati da među samim predneologizmima mogu postojati umerenije razlike u ocenjivanju.

Poređenje	Z-vrednost	r (efekat veličine)	p-vrednost
<i>tviterač</i> – tviterdžija	-2,934	0,407 (srednje izražena razlika)	0,003
<i>tviterac</i> – tviterdžija	-2,106	0,292 (srednje izražena razlika)	0,035
<i>tviterista</i> – tviterdžija	-2,790	0,387 (srednje izražena razlika)	0,005

Tabela 7. Vilkoksonov test za parove sa rečju *tviterdžija* (osenčena su polja koja sugerišu da između dveju reči ne postoje značajne razlike u proceni)

Preostali parovi su dati u tabeli 8. Ovi rezultati pokazuju da je razlika između procene reči *tviterista* sa jedne i *tviterac* i *tviterač* sa druge strane, velika i statistički značajna, što se poklapa sa odnosom tih dveju reči prema reči *tviterovac*, i, stoga, potvrđuje da su *tviterista* i *tviterovac* u istoj fazi. Suprotno tome, razlike u proceni reči *tviterac* i *tviterač* su male (efekat veličine je izuzetno nizak), pri čemu je p blizu praga od 0.05. Iz toga bi se moglo zaključiti da su ove dve reči ocenjivane vrlo slično, odnosno da se nalaze na istom stadijumu (ne)prihvatljivosti.

Poređenje	Z-vrednost	r (efekat veličine)	p-vrednost
<i>tviterac</i> – tviterista	-4,182	0,580 (velika razlika)	0,000
<i>tviterač</i> – tviterista	-4,541	0,630 (velika razlika)	0,000
<i>tviterac</i> – tviterač	-1,795	0,249 (mala razlika)	0,073

Tabela 8. Vilkoksonov test za preostale parove u *tviter*-grupi (osenačena su - polja koja sugerišu da između dveju reči ne postoje značajne razlike u proceni)

Šta nam rezultati Vilkoksonovog testa u grupi *tviter*-reči pokazuju? Na osnovu vrednosti r (efekat veličine) i statističke značajnosti uočenih razlika u procenama, testirane reči, zaista, možemo podeliti u tri grupe. Reč *tviteraš* se u velikoj meri razlikuje od svih ostalih. Njoj su najbliže *tviterista* i *tviterovac*, ali je razlika i dalje vrlo visoka. Ovim dvema rečima se po ocenama približava reč *tviterdžija*. Suprotno tome, reči *tviterač* i *tviterac* su upadljivo različite u odnosu na sve druge, dok među njima nema značajne razlike. Podela pretpostavljena u tabeli 4 je, dakle, statistički potvrđena.

2.2.2. Analiza iks-grupe

Rezultati Vilkoksonovog testa uparenih uzoraka za procenu prihvatljivosti reči *iksovac*, *ikser*, *iksaš*, *iksovdžija*, *ikserista*, *iksač* sumirani su u sledećoj tabeli.

Par	Z-vrednost	r (efekat veličine)	p-vrednost
iksaš – iksovac	-0.87	0.12 (vrlo niska razlika)	0.384
iksovdžija – iksovac	-3.402	0.47 (blizu velike razlike)	0.001

ikser – iksovac	-0.505	0.07 (izuzetno mala razlika)	0.614
iksač – iksovac	-4.081	0.57 (velika razlika)	0.0
ikserista – iksovac	-3.424	0.47 (blizu velike razlike)	0.001
ikser – iksaš	-0.422	0.06 (izuzetno mala razlike)	0.673
iksovdžija – iksaš	-4.146	0.57 (velika razlika)	0.0
ikserista – iksaš	-3.625	0.5 (velika razlika)	0.0
iksač – iksaš	-4.213	0.58 (velika razlika)	0.0
iksovdžija – ikser	-3.534	0.49 (blizu velike razlike)	0.0
ikserista – ikser	-3.301	0.46 (blizu velike razlike)	0.001
iksač – ikser	-3.491	0.48 (blizu velike razlike)	0.0
iksovdžija – ikserista	-1.204	0.229 (mala razlika)	0.17
iksač – ikserista	-0.662	0.09 (izuzetno mala razlika)	0.508
iksač – iksovdžija	-0.643	0.09 (izuzetno mala razlika)	0.52

Tabela 8. Vilkoksonov test rangova na parovima *iks*-reči (osenačena su polja koja sugerišu da između dveju reči ne postoje značajne razlike u proceni)

Ovi rezultati pokazuju da se reči izvedene od osnove *iks*-mogu, zaista, podeliti u dve grupe. U prvoj grupi su reči *iksovac*, *ikser* i *iksaš*. Među ovim rečima nema statistički značajne razlike u tome kako su ih ispitanici ocenjivali (efekat veličine je mali, a razlika nije statistički značajna). Drugoj grupi pripadaju reči *iksovdžija*, *ikserista*, *iksač*. I među ovim rečima nema značajne razlike u procenama (efekat veličine je nizak, a razlika nije stati-

stički značajna). Sa druge strane, razlika između procena za reči prve i druge grupe postoji i uvek je statistički značajna.

Da bismo ove nalaze povezali sa rezultatima koje smo dobili analizom naziva izvedenih iz osnove *tviter-*, upoređićemo, koristeći isti test, procenu reči *tviteraš* i *tviterovac* sa rečima iz prve *iks*-grupe (*iksovac*, *ikser*, *iksaš*).

par	Z	p-vrednost	R (efekat veličine)
iksovac – tviteraš	-5,392	0,000	0,75 (izuzetno velika razlika)
iksaš – tviteraš	-4,082	0,000	0,57 (velika razlika)
ikser – tviteraš	-4,676	0,000	0,65 (velika razlika)
iksovac – tviterovac	-0,654	0,513	0,09 (izuzetno mala razlika)
iksaš – tviterovac	-1,177	0,239	0,16 (mala razlika)
ikser – tviterovac	-0,852	0,394	0,12 (mala razlika)

Tabela 9. Rezultati Vilkoksonov testa rangova na parovima iz *tviter* i *iks*-grupe (osencena su polja koja sugerišu da između dveju reči ne postoje značajne razlike u proceni)

Rezultati jasno pokazuju da prihvaćenije *iks*-reči nemaju isti status kao reč *tviteraš* – razlika u procenama je velika (r prelazi vrednost od 0,5) i potpuno statistički značajna (p je 0). Suprotno tome, razlika u procenama ovih *iks*-reči i procenama reči *tviterovac* gotovo da je zanemarljiva i statistični nije značajna. Reči *iksovac*, *iksaš* i *ikser* se, dakle, nalaze na istom stupnju prihvaćenosti kao *tviterovac*. U pitanju su predneologizmi, koje još nemaju status kakvu ima reč *tviteraš*.

Ove nalaze potvrđuju i dodatna poređenja. Sve tri prihvaćenije *iks*-reči se po procenama ne razlikuju značajno od procena za reč *tviterista*, što pokazuje da imaju isti status. Sa druge

strane, kada uporedimo reč *iksovac* i reč *tviterac*, za koju smo utvrdili da ima status hapaksa, uočavamo da je razlika velika ($r=0,5$) i statistički relevantna ($p=0$). Kada pak uporedimo reč *tviterac* sa rečima iz druge *iks*-grupe, razlike nema – reči *iksač*, *iksdžija* i *ikserista*, kao i *tviterac*, nalaze se u pretpočetnom stadijumu prihvatljivosti, odnosno imaju vrednost hapaksa a ne predneologizma.

Par	Z	p-vrednost	R (efekat veličine)
iksovac – tviterista	-0,116	0,907	0,02 (izuzetno mala razlika)
iksaš – tviterista	-0,773	0,439	0,11 (mala razlika)
ikser – tviterista	-0,243	0,808	0,03 (izuzetno mala razlika)
iksovac – tviterac	-3,677	0,000	0,51 (velika razlika)
iksač – tviterac	-0,425	0,671	0,06 (izuzetno mala razlika)
ikserista – tviterac	-0,428	0,669	0,06 (izuzetno mala razlika)
iksovdžija – tviterac	-1,528	0,127	0,21 (mala razlika)

Tabela 10. Rezultati Vilkoksonov testa rangova na parovima iz *tviter* i *iks*-grupe (osenčena su polja koja sugerišu da između dveju reči ne postoje značajne razlike u proceni)

3. Zaključak: hapaks → predneologizam → neologizmi

Vilkoksonov test rangova, sproveden na parovima unutar *tviter*-grupe i *iks*-grupe, kao i na parovima između ovih grupa, potvrdio je polaznu pretpostavku i statistički dokazao opravdano-

snost uvođenjestrostepenog modela prihvatljivosti novih reči. Prema uzualizaciji, dakle, nove reči možemo podeliti u tri grupe:

1) **Hapaksi** se nalaze u pretpočetnom stadijumu prihvatljivosti, pojavljuju se izuzetno retko i prosečna ocena im je manja od 1,5 (*tviterač, tviterac, iksač, iksovdžija, ikserista*);

2) **Predneologizmi** su otpočeli proces prihvatanja, upotrebljavaju se povremeno, prosečna ocena im je oko 2 (*tviterovac, tviterista, tviterdžija; ikser, iksovac, iksaš*), a i među njima mogu postojati izvesne razlike u prihvatljivosti, odnosno – neki predneologizmi mogu biti bliži hapaksima od drugih (*tviteržija*), ali je i tada njihova razlika u odnosu na hapakse statistički značajna;

3) **Neologizmi** su dostigli viši stepen prihvaćenosti – nisu još uvek potpuno prihvaćeni (kao uobičajena leksika), ali je njihova prosečna ocena preko 3, a broj niskih ocena je značajno smanjen (*tviteraš*).

Utvrđeni trostepeni model leksičke prihvaćenosti je uspostavljen na analizi dva manja derivaciona podgnezda (nazivi za korisnike izvedeni iz naziva *Tviter* i *Iks*), ali su rezultati statistički značajni. Važno je primetiti da se odnos između *iks*-grupe i *tviter*-grupe poklapa sa vanjezičkim faktorima – kako je promena naziva *Tvitera* u mrežu *Iks* novijeg datuma, *iks*-reči nisu još uvek stigle da stabilizuju svoj položaj. Uočavamo, recimo, da neke reči iz *iks*-gnezda „kasne“ za svojim ekvivalentima iz *tviter*-gnezda (*tviteraš* je neologizam, ali *iksaš* je predneologizam; *tviterdžija* je predneologizam, ali *iksovdžija* je hapaks), što dodatno potvrđuje postojanje višestepenog razvojnog puta.

Kako je ovo istraživanje pokazalo, razlikovanje *hapaksa*, *predneologizama* i *neologizama* prema stepenu prihvaćenosti utemeljeno je na statističkoj analizi subjektivnih procena govornika, a Vilkoksonov test rangova može se i u drugim slučajevima koristiti kao metoda za utvrđivanje stepena stabilizacije novih reči. Kako bi model bio dodatno potvrđen, treba ga proveriti i na drugom materijalu novih tvorenic (npr. na celom *tviter* i *iks*-gnezdu).

LITERATURA

- Gabrielova, Lopatina 2023: Gabrielova E., Lopatina V., „Occasionalisms in Social networks during the pandemic“, *Journal of Language and Education*, 9(4), 46-60.
- Dragičević 2009: Рајна Драгићевић, „Потенцијалне речи у српском језику“, у: *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 38/3, 119–126.
- Dragičević 2011: Рајна Драгићевић, „Лексика квалификована као индивидуална“, у: *Лексикологија, ономастика, синтакса* (зборник у част Гордани Вуковић), Нови Сад: Филозофски факултет, 47–58.
- Dragičević 2020: Рајна Драгићевић, „О неологизмима у српском језику из угла припреме корпуса за израду вишетомног речника савременог српског језика матице српске“, *Јужнословенски филолог*, LXXVI/1, 107–121.
- Fields 2009: Andy Fields, *Discovering statistics using SPSS* (third edition). London: Sage Publications Ltd.
- Kristal 1995: David Cristal. *The Cambridge Encyclopedia of English Language* (2nd edition). Cambridge: Cambridge University Press.
- Mattiello 2017: *Analogy in Word-formation: A Study of English Neologisms and Occasionalisms*. Berlin, Boston: De Gruyter Mouton.
- Nikolić 2020: Ивана Николић, „Неологизми: одређење термина и преглед истраживања у шпанској и српској лингвистици“, у: *Хиспанско наслеђе у мултикултуралном свету* (зборник у част професору Далибору Солдатићу), ур. В. Карановић, А. Пејовић, Београд: Филолошки факултет, 435–488.
- Otašević 1991: Ђорђе Оташевић, „Творба околионализама у српскохрватском језику“, *Јужнословенски филолог*, XLVIII, 68–78.
- Otašević 2008: Ђорђе Оташевић, *Нове речи и значења у српском језику*, Београд: Алма.

- Otašević, Sikimić 1991: Ђорђе Оташевић, Биљана Сикимић, „Однос оказионализама према времену“, *Наш језик*, XXIX, 1–2, 77–80.
- Pallant 2009: Julie Pallant, *SPSS priručnik za početnike*, Beograd: Mikro knjiga.
- Radović-Tešić 2008: Милица Радовић-Тешић. „Структура актуелних неологизама у српском језику“, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 37/1, 361–369.
- Savić 1984: Свенка Савић. „Принципи стварања неологизама у српскохрватском језику“. Јован Јерковић (ур.) *Лексикографија и лексикологија*. Нови Сад / Београд: Матица Српска, Институт за српскохрватски језик САНУ, 161–170.
- Šipka 2006: Danko Šipka, *Osnovi leksikologije i srodnih disciplina*, Novi Sad: 2006.

Vanja Miljković

(Institute for the Serbian Language of the Serbian Academy of Sciences and Arts, Belgrade)

STAGES OF ACCEPTABILITY OF NEW DERIVATIVES – THE CASE OF TERMS FOR TWITTER (X) USERS IN THE SERBIAN LANGUAGE

S u m m a r y

This paper presents a quantitative analysis of acceptability ratings for newly formed derivatives used to refer to users of Twitter, now known as X. The methodology is based on the Wilcoxon signed-rank test, which revealed that statistically significant differences in participants' ratings allow for the identification of three stages of acceptability: (1) the pre-initial stage (hapax forms); (2) the initial stage of acceptance (pre-neologisms); and (3) the stage of acceptance (neologisms). The results indicate that words in the pre-initial stage tend to receive the lowest acceptability scores and

either do not appear in electronic sources or appear only as hapax legomena. In contrast, words in the stage of acceptance are highly frequent and receive higher acceptability scores. Among the analyzed terms, only *tviteraš* has reached the stage of acceptance. Within the cluster of Twitter-related terms, *tviterovac*, *tviterista*, and *tviterdžija* are in the initial stage, while *tviterač* and *tviterac* remain in the pre-initial stage. None of the X-related derivatives have reached the stage of acceptance; *iksovac*, *iksaš*, and *ikser* are in the initial stage, whereas *iksadžija*, *iksač*, and *ikserista* are still in the pre-initial stage. Since Twitter was renamed to X in July 2023, it is unsurprising that none of the X-related terms have yet reached the level of acceptance attained by *tviteraš*. This study demonstrates that a statistical analysis of acceptability ratings enables a tripartite classification of novel lexical formations into hapax forms, pre-neologisms, and neologisms, thereby extending the binary model traditionally discussed in neological literature (individualisms vs. neologisms) to a three-tiered framework.

Keywords: neologisms, acceptability, hapax legomena, pre-neologisms, Wilcoxon signed-rank test, statistical analysis, Serbian language.

УДК 811.163.41'276.2'373.43-052(497.16):323.1''19/20''
811.163.41'276.2'373.43-052(497.16):343.325

*Милан Ивановић**

(ЈП „Службени гласник“, Београд, Р. Србија)

РЕЦЕНТНИЈЕ ИНОВАЦИЈЕ У ЦРНОГОРСКОЈ ЕТНОНИМИЈИ НЕФОРМАЛНИХ УРБАНИХ ВАРИЈЕТЕТА

Преврате у црногорској националној идеологији до којих - је дошло на размеђу XX и XXI в. говорни представници сленга и разговорног стила констатовали су, између осталог, творбом нових назива за лица одговарајућег опредјељења. Ти се називи овдје пописују посредством грађе прикупљене са интернета и објашњавају помоћу дериватолошког апарата, уз увид да се већина односи на баштинике црногорског сепаратизма. Као најпродуктивнија показује се парадигма житељског историзма *Дукљанин*, којом су баштинници црногорског сепаратизма означени усљед експлицитне самоидентификације с наслеђем раносредњовјековне (полу)државе на тлу данашње Црне Горе. Дио назива за иста лица настао је сливањем немаркираног житељског назива и имена челика политичких режима под којим је одговарајуће схватање нације настало: *Титогорац*, *Милогорац*. Упоредивањем наведених и осталих назива са етнонимијом неформалних урбаних варијетета уопште, напосљетку се закључује да ови ипак нису етнонимске природе.

Кључне ријечи: црногорска нација, црногорски национализам, етноними, неологизми, сливенице, творба ријечи, сленг, разговорни стил, жаргон, српски језик.

1. УВОД. Током посљедњих деценија, с развојем интернета, посебно тзв. друштвених мрежа,¹ и њима припадајућег језичког варијетета – *нетспика* (Crystal 2011), и на говорном простору српског језика нове домене јавне употребе запосјеле су и лексичке (и ономастичке) јединице које су се у урбаном окружењу до тада користиле углавном само усмено – као јединице разговорног стила или *супстандарда*, омладинског жаргона или *сленга*, те разних *аргоа*, тј. тајних кодова преступничких и више или мање маргинализованих друштвених група.² У сврхе лингвистичких истраживања такве се јединице данас, дакле, могу прикупљати и помоћу интернет претраживача, одн. из говорног материјала који нам преко њега пружају Твитер/Икс, Фејсбук, Инстаграм, Јутјуб, Тикток, форуми, блогови, али и рубрике читалачких коментара на онлајн страницама традиционалних медија. Свјесни не само очигледних предности него и извјесних мањкавости таквог извора грађе (в. Лазивић Коњик 2024: 71–74), ми га овај пут користимо ради прикупљања јединица за које другог писаног извора и нема, стога што – за разлику од аналогних јединица заједничких цијелом говорном простору српског језика, као и аналогних јединица својствених

* mipozega@yahoo.com; ORCID: 0009-0002-8637-5593

¹ Умјесто термина *друштвене мреже* каткад се препоручује термин *друштвени медији* (в. нпр. Радивојевић s. a.). Нама се пак чини да би прије управне ријечи првог термина свакако требало преиспитати одредбену. У том би се случају, можда, закључило да су означени медији више антисоцијални него друштвени, те да би их у ствари требало назвати тако.

² Набројени се варијетети не само колоквијално него често и у научном, лингвистичком регистру, нпр. код Р. Бугарског (2021), збирно означавају као *жаргон* (у ширем смислу). Овдје пласиран поглед на њихову номенклатуру и њихове односе (међусобне и према језичком стандарду) образложен је у Ивановић 2023а. Сличан поглед, с понешто другачијом дефиницијом *аргоа*, налазимо у Миљковић 2023.

појединим већим градовима (прије свих Београду и Загребу) – лексикографски нису обрађиване.³

Мислимо на називе које су током посљедњих деценија у Црној Гори једни за друге сковали они што свој црногорски идентитет схватају као етнички (различит од српског, па и сваког другог јужнословенског), или национални (не разматрајући уопште етнос као заједницу којој би могли припадати), и они што свој црногорски идентитет схватају као регионални (у односу на српски као етнички). У овом раду те називе пописујемо и објашњавамо (првенствено мотивацијски) у трећем, четвртном и петом поглављу. Да би се објашњења разумјела, у другом поглављу приказујемо преврате до којих је од 1918. г. наојемо неколика пута дошло у црногорској националној идеологији, тако да се развије спектар идентитета оцртан у првој реченици овог пасуса. У претпоследњем поглављу називе о којим је ријеч упоређујемо с етнонимом неформалних урбаних варијетета уопште (посебно београдских и загребачких, које смо посредством рјечника „жаргона“ истраживали у Ивановић 2023а), на основу чега потом преиспитујемо њихову етнонимску природу.

На крају увода напомињемо и то да је почетно слово свих наведених назива писано било као мало било као велико по критеријумима који су установљени у Ивановић 2023б. Одговарајући примјери употребе прикупљани су у више наврата, закључно са 15. априлом 2025. г., а при цитирању је на аутора и кон(т)екст указивано само ондје гдје су они били релевантни.

³ Као лексикографски извори у Ивановић 2023а коришћени су РЖА, РЖИ и РЖГ, који обрађују неформалне варијетете Београда, те РЖС, који обрађује неформалне варијетете Загреба.

2. КРАТКА ИСТОРИЈА ЦРНОГОРСКЕ НАЦИОНАЛНЕ ИДЕОЛОГИЈЕ. О теми у наслову овог поглавља настала је заиста обимна литература аутора разноликог опредјељења и приступа. По природи ствари она се овдје не може навести; стога читаоца упућујемо на прегледе у којима је она богато цитирана с пригодним изворима. Најскорији и најјезгровитији такав преглед био би Алексић 2024; нешто је пак опсежнији али и ранији Ђурковић 2010. За доста шире и дубље обавјештавање ту су Јовановић Б. 2005 и Раковић 2019, при чему се и те двије публикације разликују по временском обухвату, додуше знатније, утолико што су само у првој обрађена и раздобља прије тзв. кратког XX в. (1918–1991), одн. утолико што је само у другој, наравно, обрађено готово цијело раздобље владавине М. Ђукановића. Будући да је већини потенцијалних читалаца, који су му и савременици, то раздобље познато сасвим довољно, најсажетији приказ овдје ће добити оно.

Уочи избијања Првог свјетског рата (1914) и потоњег уједињења у југословенску државу (1918) међу црногорским политичарима била је актуелна подјела на *клубаше* и *праваше*. Први су названи по Народном клубу, у којем су се окупљали посланици прве политичке партије у Црној Гори – Народне странке, основане 1906. г. Будући да су они били опозициони (утолико што су се залагали за што ближе односе са Србијом, подјелу власти и владавину права), Никола Петровић Његош (кнез па краљ 1860–1918) окупио је као њихову противтежу себи наклоњене посланике, који су се неформално назвали Правом народном странком, а потом и колоквијално правашима (Маркуш 2005: 132, 197–198). Ова подјела, дакако, није била национална – обоји су се, наиме, надметали у испољавању српства (в. нпр. Стаматовић 2021) – али је посијала сјеме свих каснијих подвојености.

Најприје се та подјела преточила у расправе и сукобе до којих је дошло и прије и, у много већој мјери, послије

Велике скупштине српског народа у Црној Гори, која је од 24. до 29. новембра 1918. (по новом календару) одржана у Подгорици, да би донијела одлуку о уједињењу са Србијом и детронизацији краља Николе, одн. династије Петровић Његош. При томе су убједљиво превладале присталице безусловног уједињења, назване *бјелашима*, насупротив *зеленашима*, који су према таквом државноправном избору имали у најмању руку одређене резерве. Наведена имена обоји су добили по боји хартије на којој су штампани плакати с листама кандидата за повјеренике који ће посланике за поменту скупштину изабрати на окружном збору. Иако су такве кандидатске листе штампане (по свему судећи) само у Цетињском округу, називи ће се ускоро уопштити за читаве таборе, на нивоу цијеле Црне Горе (Vujiović 1989: 39; Бојовић 1989: xv–xvi).

Озлојеђени развојем догађаја, особито детронизацијом владара којем су били веома блиски, припадници бивше политичке и војне елите, доминантни међу зеленашима, покренули су уочи Божића 1919. (по новом календару) побуну, која је сломљена за само неколико дана. Већина поражених побуњеника потом се разишла кућама (касније се политички организујући у Црногорски федералистички покрет па Црногорску странку), дио је преко Албаније емигрирао у Италију (одакле је побуна и подржавана),⁴ док се дио одметнуо у шуму. Већина одметника ликвидирана је током исте и сљедеће године; након тога опстале су само групице, које су извјестан отпор пружале и до 1924, а спорадично све до 1929. г. Сада се ти одметници, пречесто у ствари (с обзиром на претежну делатност) разбојници, од појединих кругова стратешки – по војницима који су се у шуму одметнули након капитулације Црне Горе у Првом свјетском рату (1916), одакле су све до ослобођења (1918) пружали отпор аустроу-

⁴ Углавном у тиренску луку Гаету (Burzanović 2022).

гарској окупацији (Ракочевић 1969: 373–401) – називају *комитама* (уп. нпр. Растодер 1918 и Лакић 2021).

Из дворских кругова који су емигрирали што 1916. што 1919. г. досљедно су одашиљани искази српства, чак елитног српства, чије је право на свесрпско и југословенско вођство прече од србијанског (в. нпр. Стаматовић 2021), али је једном приликом, „вероватно [...] први пут у историји“ (Екмечић 1989: 825), одаслан и нацрт етногенезе Црногораца као засебне нације. Уткан у меморандум који је новембра 1920. тзв. Влада Краљевине Црне Горе у егзилу представила Друштву народа,⁵ у домовини тај нацрт, међутим, није нашао никаквог одјека. И корак даље у домовини је, ипак, отишао један и само један аутор (в. нпр. Radojević 2008: 15); у двјема брошурама истовјетне садржине – *Crvena Hrvatska* (Сплит, 1937) и, по забрани прве, *Osnovi Crnogorskog nacionalizma* (Загреб, 1937) – С. Марковић Штедимлија је, наиме, руководећи се учењима појединих хрватских националистичких интелектуалаца (Терзић 2000), наводно изворну, раносредњовјековну Црну Гору, одн. Дукљу, одредио као најисточнији дио хрватског етничког простора, тзв. Црвену Хрватску.

Што се тиче комуниста међуратног раздобља, треба рећи да су у првим годинама сви осим совјетског револуционара В. Марковића били предидијељени српски (в. нпр. Јовановић Ј. 1963: 45, 146, 154). Ускоро је, међутим, партија о Црногорцима почела говорити као о засебном ентитету – од Трећег конгреса КПЈ, у Бечу маја 1926, у чијој је резолуцији о националном питању наведено да је „imperijalistička politika srpske buržoazije izazvala sasvim opravdano silno

⁵ Тврдња о том документу као првом таквом понавља се у Екмечић 2007: 370, као и у свим потоњим издањима исте књиге, само се умјесто новембра каже (погрешно, с обзиром на наслов цитираног документа) марта.

nezadovoljstvo kod svih nesrpskih nacija“, те да је „to nezadovoljstvo došlo do izražaja u formiranju nacionalnih pokreta u Hrvatskoj, Sloveniji, Makedoniji, Vojvodini i Crnoj Gori“ (Извори за историју СКЈ: 150), па и раније – од Покрајинске конференције КПЈ за Црну Гору одржане „највјероватније крајем 1925“,⁶ у чијој се резолуцији као један од најважнијих задатака истиче „формирање револуционарног радничко-сељачког блока“, унутар којег, као и „према широким народним масама“, партија „треба увек да иступа за самоопредељење Црногораца укључујући и о[т]цепљење“ (Извори за историју радничког покрета и револуције у ЦГ: 442, 447).

Иако је током аустроугарске окупације у Првом свјетском рату и те како било наметнутих одмака од српског идентитета, нпр. кроз „анационалне“ наставне програме, с „матерњим“ језиком умјесто српског (Ракочевећ 1969: 250–251), први је пут с највишег нивоа несрпски црногорски идентитет као цјелина наметнут 1941. г., с почетком италијанске окупације у Другом свјетском рату, што се огледа и у *Гласу Црногорца*, периодичној публикацији коју је тог „злог прољећа“ „обновио“ Цивилни комесаријат за Црну Гору. До броја 9, објављеног 13. јула, ниједном се у том листу нпр. не употребљава придјев *српски*, нити се игдје помиње, рецимо, Његош. Придјевом *србијански* користи се искључиво у негативном контексту, у колокацијама типа ~ *окупација*, ~ *властодршци*, ~ *тиранија* (из броја 1, од 18. маја), одн. у исказима типа „Србијанска администрација упропастила је економске могућности Црне Горе направивши је, плански, јошт пасивнијом и мање плодном“ (из броја 6, од 24. јуна). У броју 9, објављеном непосредно после Петровданског сабора, који је прогласио „слободну и независну“ Краљевину Црну Гору, дакле на дан када је управо

⁶ Користећи исти извор, А. Стаматовић (2021: 280) ову конференцију наводи као обласну, и са јануаром 1926. као мјесецом одржавања.

због одлука поменутог сабора покренут Тринаестојулски устанак, први се пут, додуше у пренијетом излагању С. Дрљевића, употребљава придјев *српски*, али значећи искључиво 'који се односи на Србију': ~ *агенти*, ~ *војска*, ~ *официри*, ~ *влада*, ~ *политичари*. У истом је броју први пут употријебљен и нови глотоним. Комично је, мора се примијетити, што је то учињено баш на уста грофа С. Мацолинија, високог комесара за Црну Гору. У извјештају о његовом наступу тврди се, наиме, да је „[п]о завршеном засиједању“ баш он „поздравио народне претставнике ускликом: 'Живјела Црна Гора!' на црногорском језику, што је изазвало нове изразе одушевљења“.⁷

⁷ Овај преврат у црногорској националној идеологији није трајао ни четири године, колико је трајао Други свјетски рат, ни двије године, колико је трајала италијанска окупација – трајао је још краће, што се опет огледа у *Гласу Црногорца*. Тај лист, којем је услед Тринаестојулског устанка објављен још само један број, поново наиме бива „обновљен“ почетком сљедеће, 1942. г., али с дијаметрално другачијом уређивачком политиком. По суду аутора тада објављених чланака Црногорци заслужују „улогу чувара наше српске расе“, они су „леgitимни носиоци српства“, а Црна Гора „ПиEMONТ Српских народа“ (из броја 1, од 14. фебруара). У истом се броју Његош помиње чак пет пута, између осталог с придјевима *велики* и *бесмртни*. Слично је у броју 2, од 21. фебруара, којим почиње давање „Лекција из италијанског језика“, у којим се овај упоређује са српским као матерњим језиком. За стару Црну Гору каже се да је „кроз више вјекова [...] свима српским земљама [...] давала директиву и тон“, а читаоци се позивају да „у хору“ фигуративно запјевају „свесрпску химну *Онам*’, *онамо*“; као „иницијали највећег српског пјесника“ у „Укрштеним ријечима“ дају се два *П*, а тај се пјесник поименце помиње чак седам пута, од чега једном с придјевом *славни*. Од броја 87, одн. 27. јануара 1943. више нема поднаслово *Лист за националну политику, књижевност и привреду*, а од броја 89, одн. 3. фебруара као „директор“ се потписује „Капетан Ђино Биађи“, али се у уређивачкој политици ништа не мијења: пригодним чланцима обиљежава се Савиндан, за „Њ. Е. Гувернера“ се каже да „све што ради, ради искрено и из љубави за добро и напредак црногорског народа и других српских племена“ (27. јануара), док се поводом „комунистичких метода“ каже да „[п]роливена

Ступивши на власт, по ослобођењу, комунисти су у односу на своју међуратну идентитетску политику ипак примијенили компромисно рјешење. Уочи њемачке капитулације, у празничном броју *Борбе* (106, од 1. маја 1945), М. Ђилас објављује чланак „О црногорском националном питању“, гдје тврди да се Црногорци „по племенској традицији осјећају, а и јесу, Срби“, али да су они „у националном погледу данас и нешто посебно, своје, црногорско“. У читавом раздобљу социјализма такав је став у елитама преовлађивао макар декларативно. При томе га је најуспјелије, мада у суштини противрјечно, репродуковао Д. Вујовић (1987: 157), тврдећи нпр. да су „из исте српске етничке основе настале двије врло сродне нације – српска и црногорска“.

Али већ од 1966/67, одн. смјене А. Ранковића на федералном а унапређења В. Милатовића на републичком нивоу, појединци с високих положаја у редакцијама *Побједе*, РТ Титоград и титоградског „Графичког завода“ почињу да одашиљу становишта С. Марковића Штедимлије, представљајући као великосрпску кривотворину сву дотадашњу филологију и историју Црне Горе. Оглашава се и сами Штедимлија, додуше под другим именима,⁸ маштовитим исказима

крв [...], велике патње и муке оних истинских синова српског народа, захтијевају да се овакви избаце и опамете“ (3. фебруара). Колико нам је познато, на ову се фундаменталну промјену у уређивачкој политици *Гласа Црногорца* до сада није скретала дужна пажња, па смо то учинили ми. Код А. Стаматовића (2021: 274–275) за њу пак налазимо врло убједљиво објашњење.

⁸ Будући да је учествовао у злочиначком режиму НДХ – између осталог као уредник и великим дијелом аутор двију периодичних публикација у издању фантомске Хрватске православне цркве: *Pravoslavni kalendar* и *Glas pravoslavija*, гдје се потписивао и као Душан Марковић, те Поп Перо (Karaula 2023) – после рата је робијао десет година у сибирским гулазима и још четири на Голом отоку (Radojević 2015: 144). Упркос томе, М. Крлежа га је касније ангажовао у Југославенском лексикографском заводу, по тумачењу Штедимлијиних сљедбеника на основу

попут сљедећег, цитираног из књиге објављене у издању београдског Завода за уџбенике (*sic!*), у библиотеци приручне литературе за наставнике:

Прогањање и уништавање богумила није могло бити завршено у неколико дана, па ни у неколико мјесеци у свим земљама којима је Немања владао. То је несумњиво трајало више година. И за то вријеме су паљене њихове „нечастиве књиге“. Извршиоци тих санкција сигурно нијесу били особито вјешти у распознавању „нечастивих књига“, па су уништавали све што је било писано латиницом, босанчицом, глагољицом или грчким. Што они нијесу уништили, то су уништавали сами имаоци те „нечастиве“ литературе у страху од прогона, и прије него би се појавили егзекутори.

На тај начин, истријебљени су сви рукописни споменици који су настали и постајали код дукљанских Славена од досељења до краја XII вијека. Краљ Стефан Првовјенчани објашњава то уништавање црквено-вјерским мотивима источне цркве, која се тада утврђивала и насилно ширила под Немањином влашћу (уосталом као и у Кијевској Русији за вријеме примања хришћанства). (Марковић 1969: 106)

Тзв. етногенетичка теорија, о дукљанству као исходишном црногорству, добила је и двије монографије. У пр-

заслуга које је имао као Крлежин саборац у тзв. сукобу на лјевици (Radoman 2020: 371), што је тумачење у које веома сумњамо имајући у виду упадљиву и генералну Крлежину дистанцу спрема Штедимлије (Bogišić 1999). Па ипак, и тада је своје радове, због губитка грађанских права, Штедимлија морао да објављује под туђим именима – рођака Томаша Марковића (Radoman 2020) и супруге, Љубице Кланчић, једном се потписавши и као Љепосава Кланчић (Radojević 2015). Својим се именом пак потписао у тексту који је 26. априла 1970. објавио у *Vjesnik*-овој рубрици „*Ћитаоси пишу*“ да упозори како „кампању“ за одбрану Његошеве завјетне капеле од планираног и напосљетку извршеног рушења наводно воде „четничко-љотићевски-емигрантски“ кругови.

вој таквој, (мета)историјској, коју је (само)⁹ потписао истакнути комунистички револуционар па функционер С. Брковић (1974: 7, 15, 20–21), критикују се аутори *Историје Црне Горе* (1967–1975)¹⁰ и одговарајућих чланака у првом издању *Enciklopedije Jugoslavije* (1955–1971) што у маниру „građan-skih istoriografa“, дакле „sa romantičarskim zanosom“, говоре о уједињењу Зете (као баштенице дукљанског наслеђа) с Рашком, одн. о њеном укључивању и углобљавању у јединствену српску државу. По суду изнијетом у наведеној књизи, „u vrijeme izgradnje novih, socijalističkih društvenih odnosa“ треба говорити о освајању и окупацији. На страницама исте публикације тврди се, штавише, да је Стефан Немања „poslije osvajanja Zete, na njenoj teritoriji ognjem i mačem širio istočni uticaj i pravoslavlje, na račun katoličanstva i bogumiljskog pokreta“, те да је становништво Боке Которске и уопште црногорског приморја које се национално сада опредјељује као хрватско „u svojoj većini ono čiji su pradjedovi tu

⁹ Б. Алексић (2024: 164–165) каже да је „[п]о многим индицијама“ то штиво „писао читав тим публициста – ’етногенетичара‘“, а да је С. Брковић „само позајмио своје име како би се на тај начин отупила критичка оштрица научне јавности у односу на крајње проблематичан садржај књиге“. Аутор ових редака не зна које су то индиције, али мора повјерити податак да му се прије неколико година један познаник исповиједио као најближи сродник правога аутора књиге о којој је ријеч. Мада би неумјесно било одати га, истине ради ваља оставити макар какав путоказ; нека то буду странице касније објављених књига чији је потписник опет С. Брковић.

¹⁰ Од планираних осам књига објављене су само три, о догађајима до краја XVIII в. Четврта, о раздобљу Петра I и Петра II Петровића Његоша, припремљена за објављивање у издању Редакције за *Историју Црне Горе*, објављена је 1981. г. у издању београдске „Народне књиге“ (Перић 1997). Едиција је обустављена након што су ондашње политичко руководство Црне Горе и, прије њега, поједини аутори чији је рад наводно утемељен „на критичком одређењу према историографском опусу“ оцијенили да је ова писана „са погрешних концепција [...] превазиђене науке“ (Живковић 1987: 181, 190).

vjeru uspjeli da sačuvaju i pored nemanjićkih progona“ (Brković 1974: 232).

Битно другачију монографију, у првом реду етнологију, написао је Ш. Кулишић, бивши директор Етнографског музеја у Београду и редактор *Српског митолошког речника* (1970). Закључак је, међутим, био исти: да су Црногорци засебан јужнословенски народ, да нису како Хрвати тако ни Срби, да њихов „osnovni sloj predstavlja *staro slovensko stanovništvo*, još iz vremena doseljavanja, koje vizantijski izvori XI vijeka nazivaju *Dukljanima*“, постепено измијешано „sa ostacima više ili manje poromanjenih balkanskih starinaca“ (Кулишић 1980: 86, 93).

Без обзира на то што су комунистички функционери такође стајали на становишту о црногорској нацији као засебној, Брковићеве и Кулишићеве хипотезе ни они – као ни шира јавност – нису примали са одобравањем (Стаматовић 2021: 53, 66). Још је мање успјеха било у пробоју тих хипотеза и поборника им у Црногорску академију наука и умјетности, како током осамдесетих, у великој Југославији, тако и током деведесетих, у истоименој државној заједници Србије и Црне Горе, а да се томе и те како стремало, показује нам чињеница да је 1999. г., само мјесец дана по окончању НАТО-овог бомбардовања, у Зеленом салону Хотела „Црна Гора“ (*sic!*) – наводно „zbog naslijeđene i još uvijek neprevaziđene kolonijalne svijesti kod mnogih postojećih institucija i formalno značajnih i uticajnih ličnosti“ (Perović 1999) – основана паралелна организација: Дукљанска академија наука и умјетности. Током наредних година, у сусрет референдуму о државноправном статусу, редовни саговорници новинара *Побједи* и РТ Црне Горе постаће управо њени чланови (Ђурковић 2010: 30–31). У својим излагањима они ће, упркос прокламованим идеалима мултиетничности и мултукултуралности (Perović 1999; Nacionalni sastav utemeljitelja), стално пренаглашавати регионалне посебности Црногораца и

њихове историје, заступајући не само засебан језик, у чему су дјелимичан успјех постигли по отцјепљењу Црне Горе (2006) фактички само поводом његовог назива, него и засебну цркву, у чему пак нису постигли никакав успјех, будући да је покушај да се ова некако афирмише пропао на парламентарним изборима 2020. г., доведши штавише до пада режима М. Ђукановића, који се оцртаним сепаратистичким пројектима постепено приклањао од 1998. г. (Glušica 2020: 229–261; Popis stanovništva 2023: 2, 8; Лековић 2023: 131–142).

3. НАЗИВИ КОЛИМ ЦРНОГОРСКИ СРБИ ОЗНАЧАВАЈУ ЦРНОГОРЦЕ НЕСРБЕ. Претходни пасуси дају одговор на питање због чега Црногорце православне вјероисповијести који одричу своје српство њихови суграђани српског опредјелења неформално, више или мање погрдно, означавају низом назива, од којих је један добијен значењским помаком жителског историзма *Дукљанин* (§§ 1, 17 и 23). Такав помак мотивисан је, наиме, чињеницом да као колективно сјећање на средњи вијек означена лица не његују сјећање на Стефана Немању, Св. Саву и остале Немањиће, које његују сви Срби, укључујући црногорске, него током историје у народној свијести максимално изблиједјело сјећање на зетску донемањићку династију Војислављевића и Дукљу као прву словенску (полу)државу на тлу данашње Црне Горе.

(1) Prvo ste nas ubjeđivali da Duklja nije postojala nego da smo to izmislili. Onda ste nas zvali *Dukljani* da biste nas vrijeđali. Kako sad „srpska država“, i kako „srpska“ kad su joj vladari bili katolici? Morate da prekinete sa ovim lažima i prisvajanjem tuđih istorija [поводом објашњења у тексту Би-Би-Сија на српском да је Св. Јован Владимир „bio knez Duklje, srpske države koja se prostirala na području današnje Crne Gore“]. <twitter.com>, 4. 6. 2022.

Тој помјереној семантици назива *Дукљанин* истозначан је суфиксални дериват *Дукљанац* (§ 2). Будући да је у етнониимији суфикс *-ан(а)ц* млађи и, с обзиром на учесталост употребе одговарајућих назива, мање заступљен од конкурентних (в. нпр. Клајн 2003: 57), може се претпоставити да је у датом случају, поред извођења, макар дјелимично дјеловала и аналошка творба. Извјеснија је пак претпоставка да је аналошка творба дјеловала у случају деривата *Дукљаши* (§ 3), чијим се суфиксом *-аши*, и то као депрецијативним, између осталог означавају присталице одређене политике, уп. нпр. *аутономаш* (Вавић 2002: 136). Предложак такве творбе били би историзми *бјелаш* : *зеленаш*, уходани и у разговорном стилу (па и историзми *клубаш* : *праваши*, уходани једино у научном регистру), којима се такође означавају непомирљиво супротстављени политички табори умногome одређени односом према Србији и Српству (в. претходно поглавље).

(2) „Ми овде у Србији“ – говорио је отац – „ми смо ти ајде де Срби, можемо да послужимо, али да знаш, прави Срби живе у Црној Гори“. [...] Прве Црногорце срео сам године 1954. у Београду. Био сам узбуђен и почаствован као да се упознајем са синовима високородног племства. Један од њих, нећу да му помињем име, данас је истакнути *Дукљанац* [из интервјуа с М. Данојлићем]. <*novosti.rs*>, 25. 1. 2014.

(3) Јадни *дукљаш*. Уздају се у ујкане [усташе, одн. Хрвате], а ујкани би најрадије да *дукљаш* зарате са Србима, па и до задњег *дукљаша* ако треба, само нек се коље. <*in4s.net*>, 12. 8. 2019.

Што се тиче суфиксалног деривата *Дукљаши*, рекло би се да је у односу на назив *Дукљанин* денотација истовјетна а конотација негативнија. Исто али у знатно већој мјери извјесно важи за дериват *Дукљаноид* (§§ 4 и 22), чији се суфикс *-оид*, и то као изразито депрецијативан, у сленгу и разговор-

ном стилу на цијелом говорном простору српског језика шири током посљедњих година (Драгићевић 2024: 270–273, уп. Јовановић Ј. 2018: 562–563), потом за префиксално-суфиксални дериват *подукљица* (§ 5), који је евидентно настао аналошки – по узору на *потурица* 'Србин, одн. припадник ма којег нетурског народа који се преобратио у Турчина, одн. муслимана' – с циљем да означено опредјељење представи као неаутентично, а нарочито за сливеницу *дудукљанин* (§§ 6 и 7), према *Дукљанин* а са *дудук* 'глулак'.

(4) Kralj Nikola je bio Srbin od krvi i mesa, kakav-takav bio je Srbin a ne *Dukljanoid* [релативизују се његове негативне црте – од аутократских склоности до скретања с декларативно унитаристичке линије]. <*in4s.net*>, 6. 8. 2019.

(5) Poturice i *podukljice*, tišina! Ovo je njegoševska CG [привржена својој традицији], nikad više primitivni antisrpski Đukanistan [земља којом аутократски влада М. Ђукановић!]! <*barskiportal.com*>, 7. 11. 2020.

(6) Схватам да примате одређена средства за кривотворење историје. Али у овакве ствари ни најугорелији¹¹ *дудукљанин* не вјерује. <*facebook.com*>, 2020.

(7) Vraginja Fuksanović, *dudukljanka* od majke Srkinje [о Драгињи Вуксановић Станковић, в. слједеће поглавље] <*in4s.net*>, 18. 1. 2024.

Чињеницом да је први пут несрпско опредјељење као цјелина становништву Црне Горе наметнуто под италијанском окупацијом (в. претходно поглавље) мотивисана је по-

¹¹ Ако је исправно написано, вјероватно је фигуративно упоријебљено, тако да буде значењски еквивалентно са *најокорјелији*, будући да глагол *угорјети* иначе значи 'остати довољно времена под угари, одморити се до наредне сетве (о преораној њиви)'. Напоменимо и то да би у стандардној ијекавици било *најугорјелији*, а да је у црногорским говори-ма и иза непокривеног /p/ рефлекс кратког јата – /e/ (уп. цг. разг. *речник* умјесто књиж. ијек. *рјечник*).

зајмљеница *Монтенегрин* (§§ 8, 9, 17 и 22), свакако помјереног значења у односу на предлогак *montenegrino*, који у исходишном језику означава становника Црне Горе уопште. Уз учешће наших житељских суфикса *-(a)ц* и *-(j)анин* добијено је и *Монтегринац* (§ 10), одн. *Монтенегрињанин* (§ 11).

(8) Боље да је рекао *Монтенегрини*, јер Црногорци су били и увек ће бити Срби. <facebook.com>, 17. 11. 2018.

(9) Помозите Аднану Чиргићу [аутору правописа и граматице црногорског језика, те првом декану Факултета за црногорски језик и књижевност] и *Монтенегринима* да нађу свој језик у историји Црне Горе [поводом фотографије свједочанства које је 1912. г. са оцјеном из српског језика издала Даниловградска основна школа]. <facebook.com>, 4. 11. 2022.

(10) Milo [Ђукановић] ni sam ne zna šta je. Pre 20 godina se izjašnjavao kao Srbin, sad je *Montenegrinac*, sutra će biti Šiptar... mislim, i sad je [у значењу 'опак, подао, превртљив и сл.']. <in4s.net>, 30. 1. 2020.

(11) Те је Crnogorce Dejan Medaković, u razgovorima sa mnom, nazivao *Montenegrinjanima*, rekavši mi jednom prilikom: „*Montenegrinjani* su želeli da se uklone svi ostaci intervencija na [Његошевој завјетној] kapeli које је извршио, после Првог свetskог рата, kralj Aleksandar. Meštrovićev mauzolej na Lovčenu је, 1971, bio изграђен да трајно раздвоји Србе и Crnogorce“. <nedeljnik.rs>, 17. 5. 2018.

Иако црногорску нацију није створио Ј. Броз, иако се он, на име, само приклонио раније инаугурисаном становишту КПЈ,¹² чињеница је да је под његовим политичким режимом настало једно од схватања те нације, које се може

¹² Недвосмислено исказан став о црногорском народу као засебном код Тита налазимо тек новембра 1936, а последије рата – 9. маја 1945, у побједничком говору преко Радио Београда, као и три дана касније, у говору пред Оснивачким конгресом КПЈ за Србију (Стаматовић 2021: 293, 362).

назвати прелазносепаратистичким (в. претходно поглавље). Отуда и назив *Титогорац* (§§ 12–14), добијен сливањем немаркираног житељског назива и Брозовог надимка (првобитно псеудонима).

(12) Vi *Titogorci* nestanete čim se ode u istoriju dalje od Tita. <*wordpress.com*>, 28. 3. 2011.

(13) Nisi ti Crnogorac već *Titogorac*, jer Crnogorci su vazda bili vatreniji Srbi od Srbijanaca. <*portalanalitika.me*>, 13. 3. 2016.

(14) Imate x slučajeва da je jedan brat Srbin, drugi *Titogorac*, da je jedno dijete Srbin, drugo *Titogorac*. <*hercegbosna.org*>, 22. 11. 2009.

Да је под домаћом управом права сепаратистичка идеологија први пут озваничена залагањем водећег црногорског политичара, М. Ђукановића (в. претходно поглавље), чињеница је којом је мотивисана аналогна сливеница *Милогорац* (§§ 15 и 22). Они који тај назив упоребљавају, не пренебрегавају, него баш напротив наглашавају куриозитет да је у размаку од само једне и по до двије деценије, главна покретачка снага обају покрета, најприје једино српског а потом и напосљетку једино „дукљанског“, био управо М. Ђукановић (§ 16).¹³

¹³ И док су истовјетне семантичке компоненте активне у деривату *милогоритина*, деривати *Милогора*, *Милоландија* и *Милоленд* пак означавају цијелу Црну Гору под влашћу М. Ђукановића, а не само онај дио њеног становништва који у сваком погледу слиједи тог политичара. Треба овдје напоменути да је на говорном простору српског језика М. Ђукановић међу првима на списку политичара чије је име на размеђу XX и XXI в. мотивисало највише твореница. У Црној Гори он је по истом критеријуму убједљиво први, што је (вјероватно усљед дугог трајања и постојаности његове владавине) стање битно другачије од нпр. стања у Србији, гдје је број твореница мотивисаних именом водећег политичара опозиције био и остао упоредив с бројем твореница мотивиса-

(15) За разлику од Црногорца, који је пре свега Србин, и тиме се поноси, *Милогорац* је припадник једне недефинисане нације чије је једино обележје, поред зетско-јужно-санџачког дијалекта, мржња према српском народу. *Милогорац* у својим антисрпским осећањима иде толико далеко да чак не пише ћирилицом и хоће да је забрани, као нешто што је српско. Као да он сам није Србин. <*vukajlija.com*>, 2016.

(16) *Milogorac*. Pripadnik jedne mutantske nacije. Otac nacije je izmjenjao više lica nego Majkl Džekson. <*vukajlija.com*>, 2012.

Називи настали сливањем немаркираног житељског назива и прецедентних политичких имена имплицирају негативно вредновање опредјелења које означавају, али и политичког дјеловања личности чије се име слило (уп. Лазић Коњик 2023: 56). Исто важи за двије међународне организације, Европску унију и Сјеверноатлантску алијансу (НАТО), чије се име такође слило с немаркираним житељским називом (§ 17), али тако да дâ називе којима значење ипак није тако прецизно, него изразито условљено контекстом (уп. Драгићевић 2022: 69).

(17) Jedino ako nije naum da se Crnogorci uguraju u neku novu crkvu, koja će gledati na zapad [као католичке], a na na istok [као православне]? Onda to neće više biti Crnogorci već neki *novogorci*, *Evrogorci*, *Natogorci*, [...] *Jugogorci*, *Dukljani*, *Montenegrini*... A kako će pred svoje djedove izaći? Kako će očeve u oči pogledati i za istu sofru sjesti? <*in4s.net*>, 3. 6. 2020.

Неаутентичност опредјелења, које се веома депрецијативно сугерише префиксално-суфиксалним дериватом *подукљица*, готово неутрално сугерише се сливеницом *ново-*

них именом водећег политичара владајућих странака (Лазић Коњик 2023: 42, 47, 52).

горац (§ 17). Супротно томе, веома депрецијативно, ако не и депрецијативније, неаутентичност опредјељења сугерише се још једном сливеницом: *брашиногорац*, која је мотивисана чињеницом да је све до 2020. г. Демократска партија социјалиста (политичка странка на чијем је челу био М. Ђукановић), додуше углавном преко својих подизвођача, колебљиве гласаче поткупљивала пакетима основних потрепштина, међу којима су биле и вреће брашна (§§ 18 и 19).

(18) A da, *brašnogorac*, zaboravili smo da je vama bliži džak brašna nego brat rođeni [реплика на коментар „Zabolje nas da ne kažem šta ko je vama bliži“, дат поводом чланка чији је наслов „Док год из Подгорице стижу увреде, многим [црногорским] Србима Београд ће бити ближи“]. <*in4s.net*>, 19. 1. 2015.

(19) Veliki dio CG živi od veresije koju im Srbija dozvoljava. [...] Davno bi *brašnogorci* prešli na druga tržišta da im se isplati [поводом чланка „Независност се не једе“, који извјештава да је главни спољнотрговински партнер минуле године била, као и сваке претходне, Србија]. <*in4s.net*>, 30. 1. 2015.

У складу са овдашњом праксом да се цијели народи означавају називом припадникâ који су кроз скорију историју били најрадикалнији и најмилитантији – уп. хрв. *четник* ’Србин’ и срп. *усташа* ’Хрват’ (Јовановић Ј. 2018: 252–255) – значењским помаком настао је током посљедњих година и назив *комита* (§ 20), од којег је, надаље, настао суфиксални дериват *комиташи* (§§ 21 и 22). Не алудира се ту на Црногорце који су комитовали током аустроугарске окупације у Првом свјетском рату (1916–1918), него на одметнике који су по слому Божићне побуне (1919) пречесто дјеловали више као разбојници него као опоненти власти Карађорђевића и наводног србијанског централизма (в. претходно поглавље). Сличне је мотивације суфиксални дериват *Гаеташи* (§ 23), у чијој је основи име тиренске луке у коју се

склонила већина учесника поменуте побуне (в. опет претходно поглавље).

(20) *Komite* su Crnogorci koji žestoko brane crnogorsku državnost, crnogorski jezik i crnogorsku crkvu, a njihovo ime podsjeća na otpor zajednici Crne Gore sa Kraljevinom Srbijom nakon Prvog svjetskog rata [из анализе новинара *Vijesti*, дневног листа који је наклоњен прелазном црногорском сепаратизму]. <*vijesti.me*>, 2. 8. 2021.

(21) Vjerovatno neki *komitaš* koji je ranije bio Srbin pa ga Lomi [Ђукановић] preobrazio. <*adria.tv*>, 12. 2023.

(22) Djelimično se slažem da nema uslova za popis [становништва]. Treba uvesti sljedeće nove rubrike: *Milogorac*, *Montenegrin*, *Dukljanoid*, *komitaš*, eventualno i *ustasha* [у значењу 'српски архинепријатељ – како Хрват (антисрбин) тако и „дукљански“ Црногорац (антисрбин)']. Da se ove fejsbuk junoše mogu izjasniti onako kako se zaista osjećaju i da se zaista prebrojimo, ko smo i što smo. <*in4s.net*>, 12. 10. 2020.

(23) Nikad više 1918. [као година тзв. Подгоричке скупштине, одн. уједињења са Србијом; в. претходно поглавље]! Ђе су *Gaetaši* i *Dukljani* да зауставе ове порове [као предводнике првих литија Српске православне цркве 2019/20; в. следеће поглавље]. Ми Рођајци [углавном Бошњаци] вас пратимо. <*cdm.me*>, 31. 12. 2019.

И док већина назива којим црногорски Срби неформално означавају православне Црногорце несрбе имплицира да је право одређење српско, у само једном називу то је и експлицирано. У питању је назив *расрбица* (§§ 24–26), који је у творбеној вези с глаголском именицом *расрбљивање*, што се пак употребљава и формално (в. нпр. Јовановић Б. 2005).

(24) Inflacija graĐžanističkih partija [елитистичких и декларативно анационалних], *rasrbica* i MNE nacionalista. Dosadno. Zaista bi bilo osvježavajuće da se pojavi prva srpska

nacionalna ekipa, ali bez rusofilije, komunizma, pravoslavlja i ostalih sporednih ideologija. <dan.co.me>, 2022.

(25) Sve same *rasrbice*, paganski [јер су против (присуства и) дјеловања Српске православне цркве, одн. њеног свештенства и монаштва] обожавајтељи четинјске биљке *crnogorice* [националистичко булажњење им је такво и толико као да су под дејством неке дроге?]. <barskiportal.com>, 18. 12. 2024.

(26) Najbitnija zajednička karakteristika *rasrbica* je da oni ne vjeruju sopstvenim očima, već onome što im nadređeni kažu. Mnogo je više tekstova i istorijski prostih činjenica koje *rasrbice* ne razumiju. Jasno je da je to posledica neposjedovanja „alata“ za razumijevanje. <portalanalitika.me>, 9. 1. 2020.

4. НАЗИВИ КОЛИМ ЦРНОГОРЦИ НЕСРБИ ОЗНАЧАВАЈУ ЦРНОГОРСКЕ СРБЕ. Језичким јединицима које су обрађене у претходном поглављу, а нарочито називу *подукљица*, антипод представља назив *посрбица* (§ 27). У неформалним урбаним варијететима он практично нема синонима, осим донекле назива *четник* (према *усташа* 'Хрват', одн. *комита* 'православни Црногорац несрбин'; в. претходно поглавље), па и назива *литијаш*, чије је изворније значење у Црној Гори (прецизније једном, другачије опредјељеном дијелу њеног становништва) 'учесник масовних литија којим су почетком 2020. г. вјерници Српске православне цркве по црногорским градовима протестовали против отимања својих цркава и манастира' (§ 28).

(27) Pošto projekat rasrbljavanja Crnogoraca nije uspio, onda oni koji su rasrbljeni zbog krize identiteta ove koji su sačuvali identitet nazivaju *posrbicama*. <in4s.net>, 26. 12. 2020.

(28) Ti ljudi za mene nisu nikakvi *litijaši*, a ni *četnici*, nego građani Crne Gore. To je moje viđenje. Ološa i šljama ima svugdje pa i među njima. <bosanski-forum.com>, 30. 8. 2020.

Будући да назив *посрбица*, дакле, као умногоме усамљен стоји насупрот немалог броја назива, у овом ћемо се поглављу ради равнотеже обима осврнути и на употребне ко(н)тексте.

Највећи број примјера коришћења налазимо, што је и очекивано, на тзв. друштвеним мрежама и у читалачким коментарима. Наводно неаутентично одређење означених лица у тим се исказима објашњава њиховом подмитљивошћу (§ 29; уп. назив *брашиногорац* и његову мотивацију), ничим неограниченом тежњом да се домогне социјалног капитала (§ 30) и уопште тоталном моралном несолидношћу (§ 31).

(29) Srba u CG nije nikad bilo. Tek kada su nas okupirali [наводно 1918. г.], kupili su nekoliko Crnogoraca da se izjашnjavaju Srbima, i to treba jasno reći. To su današnje *posrbice* ili politički odnosno interesni Srbi. <*rtcg.me*>, 22. 5. 2016.

(30) Ovo je najgori primjer *posrbice*, splаčине која је постала преко ноћи Србин јер није могао да добије медијског простора у Црној Гори, јер није као такав могао да нађе своје мјесто на политичкој сцени. <*facebook.com*>, 5. 1. 2021.

(31) Ovako se u Srbiji na televiziji sa nacionalnom pokrivenošću prikazuju *posrbice* iz Crne Gore. Za mene bi ovo bilo понижавајуће али за *posrbice* није! <*x.com*>, 1. 3. 2023.

Исти назив налазимо и у садржајима које пласирају уредништва електронских медија, али првенствено као нешто што се употребљава само заузврат, што говорно лице иначе наводно нипошто не би изговорило (§ 32), па и као нешто чија је употреба и те како оправдана пошашћу коју означена лица наводно представљају за омладину (§ 33), привредни и сваки други напредак друштва, спољнополитичку усмјерност државе, чак и голи опстанак (§ 34). Прије ће ипак бити да коришћење овакве лексике у новинарству свједочи, као и мноштво сличних примјера, о томе да се де-

мократизација журналистичког стила, као тенденција коју вјероватно ваља подржати, све више измеће у пејоративизацију, вулгаризацију и, у крајњем, банализацију свих стилова стандардног језика, што је тенденција која се никако не може подржати (в. Драгићевић 2024).

(32) Kad nam falsifikovani Srbin kaže da smo što i tamo-on, moramo mu odgovorit: „Muč tun, *posrbice!*“. Miodrag Bajković, <*radioskala.me*>, 31. 7. 2021.

(33) Velikosrpska ideologija i crnogorske *posrbice* ne prezaju od takvih stvari po cijenu da čitave generacije mladeži usmjere krivo, društveno štetno i društveno opasno. Ljubo Radović, <*portalanalitika.me*>, 7. 10. 2021.

(34) Crnogorske *posrbice* sve su agresivnije i učinkovitije u namjeri da nanesu što više štete Crnoj Gori i da je udalje od evropskih vrijednosti. [...] Ono u što Putin i njegovi beogradski saveznici jedino ne treba da sumnjaju, jeste da bi crnogorske *posrbice* podržale rusko-srpsku ofanzivu na Crnu Goru. Nebojša Redžić, <*aktuelno.me*>, 3. 3. 2022.

Оно што забрињава и више од употребе у слободнијим новинарским формама јесте употреба у иступима политичарâ, попут народног посланика Драгиње Вуксановић Станковић (§ 35), коју црногорски Срби заузврат називају Врагињом Фуксановић (в. § 7).

(35) Vuksanović-Stanković je u toku rasprave [на сједници Законодавног одбора Народне скупштине] rekla da je njena majka „izvorna pravoslavna Srпкиnja iz Užičke Požege, ne *posrbica*, nego izvorna pravoslavna Srпкиnja“. Kovačević je [као предсједавајући одбору] opomenuo, kazavši da je to uvredljivo za srpski narod, te da ne koristi termin *posrbica*, kao ni termin „poturica“ i slične termine. „Ja govorim o opredjeljenju moje majke. Vaspitavala me da sam pravoslavna Crnogorka, da govorim crnogorskim jezikom i da je moja crkva

Crnogorska pravoslavna crkva“, dodala je Vuksanović-Stanković. <*vijesti.me*>, 25. 12. 2020.¹⁴

Пошто се рад бави лексичк(-ономастичк)им иновацијама, овдје се мора нагласити да назив *посрбица* у самој Црној Гори јесте иновација, али да на говорном простору српског језика као цјелине он то ипак није. Током Првог свјетског рата био је врло обичан у хрватској штампи (§§ 37–39), али се у говору свакако употребљавао и раније (§ 36), што смо установили увидом у материјал с портала Националне и свеучилишне књижнице у Загребу *Stare hrvatske novine*:

(36) Tko priznaje mađarsko-hrvatsku nagodbu, taj je mađaron, hulja, izdajica itd. Tko priznaje Srbe, i taj je izdajica te *posrbica*. Ali Srbi su tu i takovima hoće da se priznaju i da tako ostanu. I mi smo Hrvati tu i takovi hoćemo da ostanemo u domovini, koja je i Srbima zajednička. Pa kad nam je domovina zajednička i dušmani zajednički, onda nam zdrav razum nalaže, da se složno opremo zajedničkim dušmanima i spasimo tako našu narodnu bit (-vić: „Iz seoskog zatišja“; *Karlovac: Glasilo hrvatske-srpske koalicije*, 11. 4. 1914).

(37) Oj čujte nas, *posrbice*, / Ta vi podle ulizice, / Krinku će vam skidat s lica / svaka prava Hrvatica (E. Č., Vinkovci: „Izdajice!“; *Mali list*, 19. 11. 1914).

¹⁴ Процијенивши да је таквим иступом допринијела ширењу нетрпеливости и дискриминаторних ставова према припадницима српске националности, да их је штавише ставила у контекст који их одваја и разликује од сународника из Србије, двојица грађана су се жалила институцији заштитника људских права и слобода, али је та институција утврдила да није ријеч о говору мржње. Своје мишљење омбудсман је при томе образложио чињеницом да се у Народној скупштини „često [...] uporebljavaju i pežorativni termini kao što su: *Milogorci, litijaši, kriminalci, teroristi*“, уопште „ријечи које šokирају, uznemirавају, па и vriјеђају učesni-ke/ce debate, а ponekad i sveopštu јавност“, те да „kod nepozivanja на mržnju i nasilje, ujedno sa izvinjenjem, taj vid izražavanja“ у случају Д. Вуксановић Станковић „nije dostigao stepen oštine koji se može definisati kao govor mržnje“ (Мишljenje Заштитника људских права и слобода CG).

(38) Hoćeš da ti dadem i to znati: / *Posrbice*, da li su Hrvati? / Nit' su Srbi niti su Hrvati, / Kruh naš jedu – na Beograd gledu! („Тко су поsrбice?“; *Mali list*, 15. 12. 1914).

(39) *Hrvatska* donosi ovaj dopis iz Otočca: U Otočcu živio je bolje stojeći posjednik seljak Iso Kukić. Srbska propaganda zavrtila i njemu glavom. Ne pitajuć, je li zbilja potiče od Srba, ili je jedan od autohtonog hrvatskog pučanstva grčko-iztočne vjere, ili je iz Bosne, gdje su ciele krajeve popovi prekrstili na grčko-iztočni obred – sve to nije ga zanimalo, zamrzio rodjenu grudu i sve što nosi ime hrvatsko. Njegov rad i misli išle su „onamo, onamo“... Poznavajuć ga oblasti kao takovog, uzeše ga za taoca. Nalazio se u otočkom zatvoru. Kad je pao Beograd i Hrvati prvi unišili onamo, odakle nam je naviešten rat do iztrage, da nas nestane – zaredale su oduševljene proslave pada Beograda, a osobito onim krajevima, koje su već bahati *posrbice* ugrožavali („Objesio se od žalosti, što je pao Beograd“, *Jutarnji list*, 17. 12. 1914).

5. ЦРНОГОРСКИ НАЗИВ ЗА ПРИКРИВЕНЕ СРБЕ. Они који су се до 2020. г. осјећали као Срби, али тако што су своје опредјељење тајили од околине, да не би трпјели разне видове дискриминације (в. нпр. Лутовац 2015; Лепосавић 2021), наилазили су на осуду обију група, што се одrazilо, између осталог, и називом *криптосрбин*, одн. *крипто-Србин* (§§ 40 и 41).

(40) Mora da je *kripto-Srbin*. Ne bi to pravi Crnogorac, nema šansi [о бившем директору Управе полиције С. Стојановићу, поводом његовог признања да је учествовао у кријумчарењу цигарета, те изјаве да се искрено каје због одлуке донијете без сагледавања посљедица]. <*cdm.me*>, 17. 9. 2024.

(41) Ovo je perfidni *kripto-Srbin* [о лџекару М. Павличићу, поводом његове изјаве да је колеге које су учествовале у литијама Српске православне цркве подржао у изношењу става, а не у ставу као таквом]. <*antenam.net*>, 4. 7. 2020.

И тај назив може бити „позајмљеница“ из хрватских варијетета (§§ 42 и 43), али и лексема која је у Црној Гори наново настала у сличним политичким околностима, рецимо на основу ранијих предлогака: *криптонационалист(а)* 'прикривени националиста' и *криптокомунист(а)* 'прикривени комуниста' (РНК), одн. *криптомарксист(а)* 'прикривени марксиста' (РНО). И у самој шире схваћеној етнонимији може се наћи одговарајући узор, додуше међу лексемама које умјесто носиоца означавају праксу: *криптојудаизам* 'потајно исповиједање старе вјере код шпанских Јевреја који су усљед прогона прешли на католичанство'¹⁵.

(42) Ti si neki *kriptosrbin* ili „dete“ jugo-oficira. Tko ti brani da pališ za Beograd. Tamo možeš živjeti u „mešanom“ i multikulturalnom društvu i posjećivati Tita [тј. његов маузолеј]. <jowforums.com>, ?.

(43) Dobro [сам] shvatio da [А. Врдољак у ТВ серији *Duga mračna noć*] izjednačuje stradanje ustaša i Židova, da poručuje kako su polusrbi i *kriptosrbi* bili podmukli tlačitelji vrlih hrvatskih muževa, te da su žene kojima je erotska ljubav ispred majčinstva i obitelji bezdušno-malodušne komunistkinje i *kriptosrpkinja*. <nacional.hr>, 7. 11. 2005.

6. ПОРЕЂЕЊЕ СА ЕТНОНИМИЈОМ НЕФОРМАЛНИХ УРБАНИХ ВАРИЈЕТЕТА УОПШТЕ. Сви овдје поменути и опримјерени називи у суштини проистичу из двају различитих, међусоб-

¹⁵ Дотична група настала је у раздобљу најжешћег вјерски мотивисаног терора у Шпанији (1391–1492). Званично су њени припадници вођени као *cristianos nuevos* 'нови хришћани' и *conversos* 'преобраћеници', народ им је као погрдно надјенуо име *марани* (од шп. *marrano* 'свиња; хуља?'), док су сами Јевреји исте људе називали *anusim* 'присилени, одн. присилно покрштени'. Управо због маранâ – које је хришћанска околина сумњичила за *криптојудаизам*, а онда и за све недаће цијелог друштва, што су с небеса тобоже спустиле као Божја казна – 1478. г. установљена је злогласна Шпанска инквизиција (Roth 2002).

но супротстављених погледа на прошлост (и будућност) православне већине у Црној Гори. Исте историјске личности за једне становнике Црне Горе могу бити ратници јунаци, а за друге отимачи и убице, што показују „етнонимизована“ значења назива *четник* и *комита*. Национално одређење које једни становници Црне Горе сматрају историјски аутентичним и стога својим, други пак проглашавају лажним, одн. у негативном смислу млађим, што се нарочито огледа у пару назива *посрбица*, што за црногорске Србе употребљавају Црногорци православне вјероисповијести који се не изјашњавају тако, и назива *расрбица*, што се употребљава у супротном смјеру, као и назив *новогорац*, који је као сливеница добијен од општег житељског назива – *Црногорац*. Мада је општи житељски назив за супарничке групе заједнички, тог се назива црногорски Срби одричу уколико се он употребљава као етнички, а одрицање од њега демонстрирају сливајући га и с другим језичким јединицама. При томе, с обзиром на значење, одн. референцију сливених јединица, црногорски Срби супарничку групу имплицитно сумњиче за слугерањство и(ли) страшљивост (*Титогорац*, *Милогорац*, *Еврогорац*, *Натогорац*) и, посебно, поткупљивост (*брашногорац*). У истом синонимском низу налазимо још три назива који манифестују именовачев поглед на историју: *Монтенегрин*, *Монтенегринац*, *Монтенегрињанин*. Употребљавајући у датом значењу и назив *Дукљанин*, црногорски Срби показују да ипак прихватају и историјски наратив именованог, али само као предмет поруге, одражене у одговарајућим творбеним средствима: *Дукљаш*, *Дукљаноид*, *подукљица*, *дудукљан*.

Оваква слика, коју заједно једна о другој стварају двије супарничке групе – мада такође обојена тамним тоновима – умногоме, међутим, одступа од слике која се кроз неформалне урбане варијетете на говорном простору српског језика уопште ствара о етничким заједницама које су, с дру-

ге стране, мањинске. За Албанце, рецимо, поред низа „жаргонских“ етнонима насталих прерадом овдје експресивне а у матици домаће, „ендонимске“ ознаке (*Птарии, Шиптаришка, Шипос, Шипус, Шипац, Шипак, Шића, Шица, Шифтар, Шифос, Шипирипи, Шипћирипћи*), па и прерадом прагматички немаркиране, интернационалне, „егзонимске“ ознаке (*Албатрос*), налазимо и немали број углавном веома пејоративних назива прозирне мотивације, којом се репродукују предрасуде о Албанцима као страном, туђом заједници. Као што обично бива, те су предрасуде ипак засноване, мање или више, на одређеним чињеницама, какве су:

– појединости именована: *Идризи* (РЖС; уп. презиме хрватског карате репрезентативца Енвера);

– појединости изгледа, нпр. обичаји у одијевању: *ватерполиста* (РЖА, РЖИ, РЖГ, РЖС; по кечету), *печурка / шампињон* (РЖС; исто), или хигијенске навике: *Пришит* (РЖС; мотивисано прије свега именом главног града српске покрајине насељене претежно Албанцима);

– појединости понашања, нпр. склоности одређеним занимањима и(ли) политикама: *ћевапчићко* (РЖС), *Чечен* (РЖГ);

– уопште цивилизацијски ниво: *Шошон*¹⁶.

Може се, према томе, рећи да и „жаргонска“ етнонимија потврђује да двије супарничке групе православне већине у Црној Гори једна другу не схватају као различите народе, него баш напротив као исти народ, једне традиције и

¹⁶ У Ивановић 2023а овај је назив остао непописан јер га нема у лексикографским изворима. На интернету се он, с друге стране, налази: *Bolje bi nam bilo, braćo Srbi, da se okrenemo bogu i decu da pravimo jer za koju godinu doći će nam ovi Šošoni do Niša.* <*vesti-online.com*>, 18. 1. 2013. *Šošoni su do pre par godina valjali drogu drugima dok je njihova omladina bila pošteđena. E sad su i oni postali veliki konzumenti, čim su im Ameri doneli „demokratiju“*, pored osiromašenog uranijuma posejanog širom Kosmeta. <*blic.rs*>, 2018.

културе (што подразумијева неразликовни именослов, неразликовне обичаје у одијевању, неразликовне склоности одређеним занимањима итд.), те да њихови овдје пописани и објашњени називи ипак не представљају етнониме.

Да се групе о којим је ријеч међусобно не сматрају страним и туђим, у науци је више пута констатовано и раније, и то захваљујући директније установљеним подацима. Мислимо на податке о тзв. *етничкој дистанци*, која се израчунава помоћу испитаничких одговора на питања да ли би с припадницима других именованих група учествовали у разним друштвеним интеракцијама – од најдаљих (да живе у истој држави или да станују у сусједству) до најближих (да буду у родбинском односу преко брака својих рођака, а онда и преко сопственог брака или брака своје дјеце).

Последњи пут таква је дистанца у Црној Гори мјерена новембра 2023, анкетним истраживањем које је помоћу репрезентативног узорка од 1023 испитаника једна организација цивилног друштва спровела у сарадњи с Министарством за људска и мањинска права. И тада је установљено да они који се изјашњавају као Срби према онима који се изјашњавају као Црногорци и обратно исказују веома низак степен удаљавања. Што се тиче дистанце Срба према Црногорцима, за равноправну сарадњу на послу она је само 0,4%, за дружење и посјећивање само 0,7%, а за брак својих рођака само 1,1%; незнатно је виша за руковођење на послу и у држави: 1,8, одн. 2,1%, као и за лични брак или брак своје дјеце: 4,9%. У обратном смјеру, што се тиче дистанце Црногораца према Србима, вриједности су незнатно више, редом: 1,5, 1,5, 2,4; 2,1, 7,4, 7,7.¹⁷ Обоји се неупоредиво, али заиста неупоредиво више дистанцирају према Бошњацима, Хрва-

¹⁷ Једина друштвена интеракција у вези с којом Срби према Црногорцима исказују већу дистанцу него Црногорци према Србима јесте васпитавање дјеце: 1,8 : 1,5.

тима, Албанцима и Ромима (Vešić 2024).¹⁸ Слични су били, посебно наглашавамо, налази сличног истраживања 2013, као и ранијих година – како послје референдума о државноправном статусу, 2007. г., тако и прије њега, 2004. г. (Vešić 2013: 15–16).

7. ЗАКЉУЧАК. Што се тиче механизма творбе и врсте прагматичке обиљежености, ни рецентнија црногорска етнониимија неформалних урбаних варијетета не одступа од лексичке (и ономастичке) грађе неформалних урбаних варијетета на говорном простору српског језика уопште. И ова је великим дијелом настала аналошки или сливањем и обиљежена је прије свега као пејоративна. Али специјално, од саме етнониимије неформалних урбаних варијетета на истом говорном простору она пак веома одступа, утолико што одражава један крајње пласнат портрет Другога, у којем нема изразитијих људских мана што се очекују осим конвертитства. Судаће, дакле, по називима које су једни за друге сковали Срби Црногорци и њихови суграђани који се изјашњавају само као Црногорци, подјела унутар православне већине у Црној Гори није етничка. И сами је носиоци доживљавају као неприродну и тренутну. Дистанце која се у међуетничким односима очекује једноставно нема, што уосталом потврђују и социопсихолошке анкете, према којима нпр. међусобне бракове испитаници двају наведених опредјељења углавном третирају као ендогамне. Према томе, биће да се опредјељења која дати називи именују заправо заснивају на другачијим представама о културноидентитетској и држав-

¹⁸ За руковођење у држави дистанцу спрам Бошњака Црногорци исказују на нивоу од 26,9%, а Срби на нивоу од 42,8%, док је за лични брак или брак своје дјече исказују на нивоу од 57,1%, одн. 84,9%. Исти параметри спрам Албанаца износе и више, редом: 36,4, 59,6; 60,9, 88,4, док спрам Хрвата износе више за руковођење у држави: 32,8, 53,7, а мање за лични брак или брак своје дјече: 43,5, 76,1.

ноправној прошлости и будућности Црне Горе, те да се дати називи не могу сматрати етнонимима.

Много већи креативни потенцијал при именовању супарничке групе испољили су црногорски Срби. За своје суграђане православне вјероисповијести а несрпског опредјелења они су сковали много више назива, мотивисаних између осталог како унутрашњополитичким чиниоцима (какви су вође режимâ под којима је дошло до „преопредјелења“) тако и спољнополитичким чиниоцима (какви су организације на чијем је чланству посљедњи режим инсистирао). За нека будућа истраживања, другачије образованих и(ли) другачије усмјерених истраживача, остаје питање да ли је већи креативни потенцијал једне групе која је доскора ипак била веома угрожена нешто што је такође требало очекивати, рецимо стога што се духом и духовитошћу, па и у „жаргону“, очитује онај коме постојећи односи моћи у најмању руку не погодују, и обратно – стога што неће бити да је „жаргон“ језик привилегованих. И уопште би требало испитати колику су улогу у реченој подјели имале другачије представе о културноидентитетској и државноправној прошлости и будућности Црне Горе, а колику игре моћи, на које помишљамо ишчитавајући не само поједине цитате него и резултате поменутих анкета, по којима је нпр. појединим националним Црногорцима у реду дружити се и посјећивати с националним Србима али им не дозволити да и они учествују у управљању државом.

ИЗВОРИ (ЛИНГВИСТИЧКИ И ИСТОРИЈСКИ)

Ћилас, М. О црногорском националном питању. *Борба* 106 (1.5.1945), 3.

Извори за историју радничког покрета и револуције у Црној Гори, I, 1: 1918–1929 (прир. Ј. Бојовић). Титоград: Историјски институт СР Црне Горе, 1971.

РНК: Клајн, И. 1992. *Речник нових речи*. Нови Сад: Матица српска.

РНО: Оташевић, Ђ. 2008. *Речник нових и незабележних речи (сажето издање)*. Београд: Алма.

РЖА: Андрић, Д. ²2005. *Двосмерни речник српског жаргона (и жаргону сродних речи и израза)*. Београд: Zepher Book World.

РЖГ: Gerzić, В. 2012. *Rečnik srpskog žargona (i žargonu srodnih reči i izraza)*. Београд: SA.

РЖИ: Imami, Р. ³2007. *Beogradski frajerski rečnik*. Београд: NNK International.

РЖС: Sabljak, Т. ³2013. *Rječnik hrvatskoga žargona*. Zagreb: Profil.

*

Izvori za istoriju SKJ, A, I, 6: *Treći kongres KPJ i Plenarne sednice CK KPJ* (прир. У. Вујошевић и В. Глигоријевић). Београд: Komunist, 1986.

Marković, S. Znamo tko vodi kampanju protiv Njegoševa mauzoleja. *Vjesnik* 8329 (26.4.1970), 2–3.

[Мишljenje Заштитника људских права и слобода Црне Горе по притужби која се односи на гђу W. W.]. [https://www.ombudsman.co.me/docs/1640090651_161620221_misljenje_scg.pdf] приступљено 12.4.2025.

[Nacionalni sastav utemeljitelja DANU]. [<https://danu.co.me/wp-content/uploads/2021/04/UTEMELJIVACI.pdf>] приступљено 12.4.2025.

Perović, S. 1999. [Govor predsjedavajućeg Osnivačkoj skupštini DANU]. [<https://danu.co.me/wp-content/uploads/2021/04/OSNI-VACKA-SKUPSTINA.pdf>] pristupljeno 12.4.2025.

Popis stanovništva 2023: Stanovništvo CG prema nacionalnoj odnosno etničkoj pripadnosti, vjeri, maternjem jeziku i jeziku kojim se uobičajeno govori – Saopštenje 135/2024 Uprave za statistiku. [https://www.monstat.org/uploads/files/popis%202021/saopstenja/SAOPSTENJE_Popis%20stanovnistva%202023%20II_cg.pdf] pristupljeno 12.4.2025.

ЛИТЕРАТУРА

Алексић, Б. 2024. Конструисање идентитета као фактор изградње црногорске нације. У: М. Ђурковић (прир.) *Конструисање синтетичких нација*. Београд: Catena mundi, 148–174.

Бојовић, Ј. 1918. *Подгоричка скупштина 1918: Документа*. Горњи Милановац: Дечје новине.

Вујовић, Д. 1987. О неким неправилним приступима црногорском националном питању. У: *Прилози изучавању црногорског националног питања*. Никшић: Универзитетска ријеч, 155–164.

Драгићевић, Р. 2022. Мотивација, творба и значење српских сливеница. *Новоречје* 6, 63–74.

Драгићевић, Р. 2024. *Огледи из српске дериватологије*. Вишеград: Андрићев институт.

Ђурковић, М. 2010. Како се конструишу нације: Црногорски случај. *Социолошки преглед* 44/1, 3–36.

Екмечић, М. 1989. *Стварање Југославије 1790–1918*, II. Београд: Просвета.

Екмечић, М. 2007. *Дуго кретање између клања и орања: Историја Срба у Новом веку (1492–1992)*. Београд: Завод за уџбенике.

Живковић, Д. 1987. Прилог питању развоја црногорске историографије: Неке карактеристике најновије фазе. У: В. Стругар

- (ур.) *Прошлост Црне Горе као предмет научног истраживања и обраде*. Титоград: Црногорска академија наука и умјетности, 181–199.
- Ивановић, М. 2023а. Гдје се и кад „ирваси“ могу назвати „стоком с истока“: Имена народа и регионалних група у неформалним урбаним варијететима српског језика. *Зборник МС за славистику* 103, 169–191.
- Ивановић, М. 2023б. Велико слово у етнонимији неформалних урбаних варијетета: Имамо ли норму и каква би она требало да буде. *Зборник МС за филологију и лингвистику* 66/1, 63–80.
- Јовановић, Б. ²2005. *Расрбљивање Црногораца (од Стаљина и Тита до „Дукљана“)* – духовни геноцид. Подгорица: Вијеће народних скупштина Црне Горе.
- Јовановић, Ј. 1963. *Орао на Јанику: Романсирана биографија једног револуционара*. Београд: Космос.
- Јовановић, Ј. 2018. *Лексика погрдног значења у именовану човека у српском језику*. Докторска дисертација одбрањена на Филолошком факултету у Београду (ментор: Р. Драгићевић).
- Клајн, И. 2003. *Творба речи у савременом српском језику, II: Суфиксација и конверзија*. Београд: Завод за уџбенике – Институт за српски језик САНУ, Нови Сад: МС.
- Лековић, Ж. 2023. Антисрпство у Црној Гори 1996–2020. У: Ј. Газдић, Д. Крцуновић (прир.) *Оловна времена у Црној Гори (1990–2020): Узроци и посљедице*. Подгорица: Друштво чланова Матице српске у Црној Гори, 127–144.
- Лазић Коњик, И. 2023. Творба речи од презимена и личних имена политичких личности у српском језику (деривациони, семантички и когнитивни аспекти). *Новоречје* 8, 40–60.
- Лазић Коњик, И. 2024. Лексикографија у дигиталној ери: Интернет и друштвени медији као извори нових речи. *Новоречје* 11, 62–80.
- Лакић, З. 2021. Ослобођење и уједињење 1918. године – историјски подухват (завјет и циљ). У: М. Војводић (ур.) *Крај ра-*

- та, Срби и стварање Југославије. Београд: Одељење историјских наука САНУ, 25–31.
- Лепосавић, В. ²2021. *Ухваћени у вршењу својих права*. Београд: Catena mundi.
- Лутовац, З. 2015. *Српски идентитет у Црној Гори*. Београд: Институт друштвених наука.
- Марковић, Т. 1969. *Историја школства у просвјете у Црној Гори*, I. Београд: Завод за издавање уџбеника СР Србије.
- Маркуш, Ј. 2005. *Народна странка у Књажевци и Краљевини Црној Гори*. Цетиње: Народна мисао.
- Миљковић, В. 2023. Лексичка деантропонимизација у савременом српском сленгу и семантичка природа антропонима. *Новоречје* 8, 125–143.
- Перић, В. 1997. *Историја Црне Горе*. У: С. Ћирковић и Р. Михаљчић (прир.) *Енциклопедија српске историографије*. Београд: Knowledge, 10–11.
- Радивојевић, С. s. a. Друштвени медији. У: Б. Бановић (ур.) *Етнолошко-антрополошки појмовник српске културе*. Београд: Етнографски институт САНУ. [<https://pojmovnik.rs/pojmovnik/Д/ДРУШТВЕНИ%20МЕДИЈИ>] приступљено 12.4.2025.
- Раковић, А. 2019. *Црногорски сепаратизам*. Београд: Catena mundi.
- Ракочевић, Н. 1969. *Црна Гора у Првом свјетском рату*. Титоград: Историјски институт – Цетиње: Обод.
- Растодер, Ш. 2018. О неким полемичним питањима Божићног устанка 1919. године. *Историјски записи* 41/3–4, 81–110.
- Стаматовић, А. ²2021. *Историјске основе националног идентитета Црногораца 1918–1953*. Никшић: Институт за српску културу – Подгорица: Српска кућа.
- Терзић, С. 2000. Идеолошки корени црногорске нације и настанка црногорског сепаратизма [са дискусијом]. *Српска слободарска мисао* 1/1, 181–198.

*

- Babić, S. ³2002. *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Globus.
- Bešić, M. i dr. 2013. *Etnička distanca u Crnoj Gori – empirijsko istraživanje, decembar 2013*. [Podgorica]: Centar za evropske studije – Centar za demokratiju i ljudska prava.
- Bešić, M. 2024. *Etnička distanca u Crnoj Gori – decembar 2023*. [Podgorica]: Centar za demokratiju i ljudska prava.
- Bogišić, V. 1999. Štedimlija Marković, Savić. U: *Krležijana*, II. Zagreb: Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, 425–426.
- Brković, S. 1974. *O postanku i razvoju crnogorske nacije*. Titograd: Grafički zavod.
- Bugarški, R. 2021. *Gramatika srpskog žargona*. Novi Sad: Akademski knjiga.
- Burzanović, S. 2022. Gaeta. U: Đ. Borozan (ur.) *Leksikon diplomatije Crne Gore*. Podgorica: Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, 391–392.
- Crystal, D. 2011. *Internet Linguistics: A Student Guide*. London – New York: Routledge.
- Glušica, R. 2020. *Crnogorski jezik i nacionalizam*. Beograd: XX vek.
- Karaula, Ž. 2023. Štedimlija i Hrvatska pravoslavna crkva u NDH. *Matica* 96, 141–158.
- Kulišić, Š. 1980. *O etnogenezi Crnogoraca*. Titograd: Pobjeda.
- Radojević, D. 2008. Uvodna studija. U: *Tri zabranjene knjige Savića Markovića Štedimlije*. Podgorica: Dukljanska akademija nauka i umjetnosti, 5–43.
- Radojević, D. 2015. Savić Marković Štedimlija o Njegošu i Crnoj Gori njegova vremena. *Lingua Montenegrina* 15, 143–160.
- Radoman, A. 2020. Ko je autor „Istorije školstva i prosvjete u Crnoj Gori“. *Lingua Montenegrina* 26, 369–379.
- Roth, N. ²2002. *Conversos, Inquisition, and the Expulsion of the Jews from Spain*. The Madison: The University of Wisconsin Press.
- Vujović, D. 1989. *Podgorička skupština 1918*. Zagreb: Školska knjiga – Stvarnost.

Milan Ivanović

(Službeni glasnik, Belgrade)

LATEST INNOVATIONS IN THE MONTENEGRIN
ETHNONYMY OF INFORMAL URBAN VARIETIES

S u m m a r y

The duality of the Montenegrin national identity, which had been encouraged, at least declaratively, by the authorities of the smallest republic of the Socialist Yugoslavia, was abandoned following the collapse of the League of Communists. In its place, a dynamic range of national identities emerged, among which Montenegrin officials first chose to promote a Serbian integralist identity, later shifting, at the very beginning of the new millennium, toward a Montenegrin separatist identity. This ideological transition has been echoed in informal urban speech (both slang and colloquial language), as evidenced by the emergence of new terms used to denote the adherents of the mentioned identities. Broadly, new terminology has arisen through two main processes: the creation of novel items that are stylistically and pragmatically marked compared to their standard language equivalents, or the semantic shift of existing appellatives into ethnonymic usage which is also marked both stylistically and pragmatically. The paper presents a list of such innovations, based on material collected from the Internet, and offers a morphological and motivational analysis of these terms, with the insight that most of them refer to the supporters of Montenegrin separatism. The most productive has proven to be the paradigm of the historic residential term *Dukljani*, used (due to the explicit self-identification with the weak heritage of the early medieval (semi)state in the territory of the current Montenegro) to designate supporters of Montenegrin separatism. This term has given rise to several derivatives with the same denotation but more negative connotation: the suffix derivative *Dukljaš* (with a partially de-

preciative suffix *-aš*, used to designate supporters of a specific political position), the prefix-suffix derivative *podukljica* (after the noun *poturica* ‘a Serb or a member of any non-Turkish people who converted to Islam and became a Turk, i.e. a Muslim’), and the portmanteau *dudukljan* (according to *duduk* ‘a dunce’). There is also a number of terms – used to designate the same group of people – that result from blending the non-marked residential term with the name of the political leader relevant for a given understanding of the nation: *Titogorac* (← (Josip Broz) *Tito* + *Crnogorac*) and *Milogorac* (← *Milo* (Đukanović) + *Crnogorac*), while an analogous portmanteau suggests what motivated such re-understanding, namely mere profit: *brašnogorac* (according to *brašno* ‘flour’). By comparing these and other innovations with the ethnonymic formations of informal urban varieties more broadly, the paper argues that they are not truly ethnonymic after all, inasmuch as it is impossible to recognise any interethnic hostility in them, but only prejudice relating to domestic and foreign political orientation of the denoted individuals and their motives for such orientation. This conclusion is supported by a survey on ethnic distance between the relevant communities, which, regardless of the more or less derogatory terms they have formed for each other, is practically non-existent.

Key words: Montenegrin nation, Montenegrin nationalism, ethnonyms, neologisms, portmanteaus, word formation, slang, colloquial style, jargon, Serbian language.

УДК 811.161.1'373.43:[004.774.1FB:159.942.3]:81'37'38
811.162.3'373.43:[004.774.1FB:159.942.3]:81'37'38
811.163.2'373.43:[004.774.1FB:159.942.3]:81'37'38

*Богдан Дичев*¹

Институт за фолклористика и етнология с Етнографски музей – Българска академия на науките, София

ЕРАТИВИТЕ КАТО СМЕХОПОРАЖДАЩО СРЕДСТВО В ИНТЕРНЕТ ПРОСТРАНСТВОТО (ВЪРХУ МАТЕРИАЛИ ОТ БЪЛГАРСКИ, РУСКИ И ЧЕШКИ ИЗТОЧНИЦИ)

Често във виртуалното пространство на Фейсбук може да се срещнат думи с умишлени правописни грешки – еративи, които се използват от потребителите с цел забавление, надсмиване или като средство за остроумна езикова игра. Те могат да се забележат случайно в коментари или постове, но могат и да съществуват в обособени микрокултурни зони в социалната медия – общности или страници. Целта на нашия преглед е да очертаем някои от най-типичните проявления на еративите в руското, българското и чешкото фейсбук пространство, свързани с тяхната смехопоараждаща функция. С методите на лингвостилистичния и семантичния анализ е направен опит да се открие връзката между природата на еративите и тяхното психологическо и културно въздействие в областта на комичното им приложение при виртуалната комуникация.

Keywords: езикът във Фейсбук, еративите – думи с умишлени правописни грешки, езикът на „падонките“, мемове и еративи, ератизацията като пародия на речта и светогледа на човека, комикси с еративи, комична функция на еративите, езиковата игра и еративите.

* bogdan.dichev@iefem.bas.bg ; ORCID 0009-0004-3540-7713

Предистория на вдъхновението

Еративите са думи с умишлено сгрешен правопис, които широко се използват в интернет пространството, но са трудноуловими за редовия потребител на Мрежата поради своята незакономерна проява.

Когато все още обмисляхме работата си над тази свенравна тема, споделихме на няколко пъти с близки и познати намеренията си и реакцията им беше често стереотипна: *Думи с нарочно допуснати грешки в интернет ли? Как така?* Срещата с еративите не е въпрос на интелект или ерудиция, а на късмет – тя е нещо като в началото на ноември да намериш сто лева в джоба на зимното си палто. Затова не е нито чудно, нито странно, че мнозина не са дори чували за тях.

Конкретно в българския виртуален океан натъкването на тези странни езикови форми зависи от кръга приятели, които даден ползвател има в социалните мрежи, от колебаещата се амплитуда на „модата“ да се пише с еративи, от случайно попадане в скролването по вертикалата на тема, която предполага употребата им, и от много други фактори, които обаче до голяма степен са свързани с обиграни навици и рефлексии в търсенето и четенето, и писането на публикации, на коментари, на чатове, а с други думи – със срстването с духа на социалните мрежи...

Забелязахме това явление преди няколко години, когато като че ли то беше в зенита си в българския Фейсбук. Струва ни се, че напоследък то е замряло, но това може да е само субективно впечатление от нашата гледна точка. Възможно е да съществуват форуми, страници, общности, стаи за конферентни чатове, в които този похват, този инструментариум да е в разцвета си. Така видно – от гледната точка на пристрастените към тази екстравагантна лексикал-

на употреба, би било странно да се допусне, че може някой дори да не е чувал за думите със съзнателно направените правописни грешки.

Това имахме предвид, като нарекохме еративите „трудноуловими“. Когато все пак взехме решението да им посветим известно време, внимание и мисъл, не беше лесно да издирим някои от местата, в които те са се загнездили като постоянно присъствие и установен езиков и ролеви маниер. Защото е вече ясно от само себе си, че целенасоченото изкривяване на ортографията може да бъде извършвано само успоредно с някаква психологическа травестия, с преобличането в даден социален костюм за преживяването на някаква социална роля. А всъщност те съвсем не са ново явление.

Изкривяването на думите в художествената литература и във вицовия фолклор

Еративите са познати на редица поколения като художествен похват в литературата – още от млечното детство на тези поколения. Неправилно написани или произнесени думи, а понякога и цялостни, макар и миниатюрни текстове можем да открием в „Пипи Дългото чорапче“ (*данък общоход, никога да не поресна*) и в „Емил от Лънеберя“ на Астрид Линдгрен (в последния случай най-вече за да се подчертае диалектното смоландско произношение на героя – *шапкътъ и пушкътъ*), а също и в „Мечо Пух“ на Алън Александър Милн (*МоЛиМ ДжВънете АкоиС кате ДаОтворим*). Също така еративи и причудливи словопостроения могат да се открият например и в произведенията на Илф и Петров – да си спомним за пишещата машина „Адлер“ в *Златният телец* с изпадналия клавиш на буквата Е, за която вместо него се използва другият – с Э, и затова машината има „турски акцент“: *Отпуститэ податэлю сэго курьэру т.*

Паниковскому для Чэрноморскога отдэлэния на 150 рублэй (сто пятьдэсят) канцпринадлэжностэй и крэдит за счэт Правлэния в городэ Арбатовэ. ПРИЛОЖЭНИЭ. Бэз приложэний.). Можем да се натъкнем на тях и в романа на Хашек *Приключенията на добрия войник Швейк през световната война*, например в речта на генерала с прякора Гуменият дядка, илюстрираца неговия неправилен чешки език: *А-а-а, пипнах ли те аз, ти не можеш на мене изпяга, а сека каасфа, че си Шелесни, а аз се касфа Метени, Цинкофи, Олофени, а той бил Шелесни, тоя келеш, той бил Шелесни, ще науча ас теп Олофени, Цинкофи, Метени, ти...* Или дори на Иван Вазов (любовта на Иванчо Йотата към разколебаващия се в правописа знак, който той пише навсякъде – *Дімітріа Пінтіята: піл нітіе — 20 гр.*). Еративни техники, макар и предимно в пунктуацията, използва и Бранислав Нушич в своя прочут роман „Автобиография“: *Dužo!!!*

*Ja, te ljubim?... svom dušom i; svim "Srcem", bića, mog?!
Ja te molim. – da mi, na ovo Pismo! odgovoriš što pre? ... Tvoj ljubeći te, ah; do Groba?*

Но разликата между еративите в литературата и в интернет е голяма: литературните герои често не знаят, че грешат – знаят го само повествователят, неговият създател (авторът) и читателите: с една дума всички освен самия нарушител на правописната норма – героя. Тоест – в литературата остава една страна на неосъзнатост на грешката, която провокира в голяма степен комичния ѝ ефект. Докато в интернет вселената еративите означават предумишлена, съзнателна и целенасочена злоупотреба с правописа от страна на реално пишещото лице (на автора). Там герой може и да има (ако еративите са използвани в творчески конципирани текстове), но може и да няма (ако еративите са в коментар, във верижен игрови диалог). Във втория случай всички

осмислят механизма на нарочната правописна злоупотреба и еративът няма страна на неосъзнатост.²

Същевременно в литературата погрешно изписаните думи нерядко имат фонетично имитационна функция – звуково наподобяват определен тип реч. Така например в романите на Линдгрен това е детската реч или смоландският диалект, в романа на Хашек – разваленият чешки, на който се опитва да приказва австрийският полковник – Гумения дядка. Затруднената реч вследствие на някаква физиологична причина също може да доведе до появата на екстремно изписване на думите. В „Швейк“ ще се натъкнем на епизод, в който ангел подофицер рита в корема един войник, защото последният не може да произнесе правилно думата „але-луя“, а от устата му се отронват само сподавени, жадни за кислород хрипове (*Хла-хли-хлу-ля*); или друг, в който лакомият Балоун е натъпкал устата си с тесто от една селска къща и не може да говори добре от глетавата смес (*Хаз бях в кхилера, гхребхнах хот нхещо и схи нхпхълнхих устхата, ха схегха тхо пхолхепна по нха-бѳхето мхи. Нхи е схолхено, нхи е кхисхело, протхто тхестхто зха хлхяб*).

Разбира се, подобна деформирана ортография може да се възприеме в широкия смисъл на думата също като ератив, но по същество функцията ѝ е по-скоро звукоподражателна и можем условно да наречем тези лексикални единици „ономатопеични оказационализми“. Това са привидни еративи и всъщност са ирелевантни спрямо правописния стандарт, защото според тяхната многолика ситуационна употреба те не могат да имат нормативно изписване. Те са ши-

² Възможно е ератизацията като смехотворна техника да съдържа интенция за неосъзнатост на грешката – това е в случаите, когато чрез нея интернет потребителите се подиграват на неграмотността на определени общности, съсловия, индивиди. Тогава неосмислилият грешката е абстрактен обобщен или конкретен персонаж, срещу когото е насочена иронията на ератива и за това ще стане дума малко по-нататък в текста.

роко познати не само в литературата, но и във вицовия фолклор, където, макар и в устно разпространение, те могат да се „чуят“, особено когато имитират диалектна реч, неправилна реч на представител на дадена общност, който се опитва да говори друг, немайчин за него език. Например в грузинските вицове на руски се среща твърде често силно отворено А, носово Е (Э), сричково натъртване, прекомерно напрегнати съгласни, гърлен изговор, а в правописа тази имитационна симфония до голяма степен се губи, но може да бъде отразена частично с някои типични фонетични явления в отделни думи – *мая жэна, дарагой, скажытэ* и т.н. Също така от десетина години в българския вицов фолклор се разпространяват фонетично имитационни комични сюжети за мекия говор в Източна България, при който наред с всичко е характерна и некнижовната редукция на неудареното Е в И (... *И накрай три дни яли, пили... Какво пили? Ми пили със зйели*)³. Но в чистия смисъл на думата това не са еративи – в тях няма умишлено сбъркан правопис от страна на пишещия или говорещия герой – той не осъзнава целенасоченото прилагане на антинормата, на антипохвата. Ератив е за реципиента на комичното построение, който има съзнанието за противовеса на правописната и правоговорната норма. Еративът във вицовете е напълно възможен, но в аспекта на друга релация между интенцията и рецепцията. Да вземем за пример ето този виц, който се позавъртя в Мрежата и из-

³ Съвсем подобна е новата вицова вълна във Фейсбук, която е на тема карнавализиране на северозападната „култура“ – грубата реч, примитивният светоглед, страстта към ракията и физическият сблъсък се изразяват в богато орнаментирани диалектни речитативи, по всяка вероятност изкуствено сглобени. Ала в случая не е наличен похватът на ератизацията, защото отсъства опозицията с книжовния стандарт, читателят единствено се наслаждава на комизма в грубата диалектна реч (като синхрон или дисхармония между изказ, ситуация и тематика).

чезна, но не достатъчно бързо, за да не бъде запомнен (той е предполагаемо руски и е полунецензурен):

- Накъде отива това невежо поколение? – мислеше си унило чичо Степан, докато изтриваше с парцала тебеширения надпис „хой“, надраскан на оградата.

На пръв поглед и тук няма ератив – неизвестният нехранимайко, който е надраскал оградата (авторът), просто е допуснал правописна грешка несъзнателно и затова се тюхка и загриженият за младата генерация чичо. Но комичният замисъл е прост – този вулгаризъм не може да бъде сгрешен, особено в ударената си единствена гласна. Тази едносрична дума е действително нарочно сгрешена, но от автора на вица (а не от автора на надписа), за да се постигне смехотворния парадокс, че неуките младежи биха могли да сгрешат дори дума, която не подлежи на объркване. Дума, чиято погрешност би развалила дори романтично очарователния им хулигански облик.

Така волно-неволно за втори път се докосваме до едно от ироничните направления на еративите като явление в интернет пространството – подиграване на ширещата се неграмотност в електронното писмено общуване. Но това, разбира се, съвсем не е всичко⁴. Нека най-напред, след като относително контурно очертахме облика на явлението, да разгледаме някои от зоните на неговото по-устойчиво присъствие в Мрежата. Защото, както вече бе споменато, еративите предимно са нерегулярно явление в интернет и са разпръснати незакономерно из спонтанни публикации и случайно

⁴ Младата авторка Ксения Смищикова предлага няколко предпоставки за възникването на еративите: пародия на неграмотността; техническа мотивация за възникването им (антифилтър на търсени с ботове табуирани думи или икономия на време); езиковата игра с придаване на индивидуалност и експресивност на речта; контракултурен подтекст със съзнанието за анонимност и ненаказуемост (Smištková 2007: 27).

взникнали коментари (или вериги от коментари), избрали този свой неправилен правописен облик. Но все пак в някои случаи те имат свои леговища, особени места, където с радост се възпроизвеждат и създават културни микросветове, културни общности от творци и последователи. Да разгледаме някои от тях.

Еративите като субкултура в руското интернет пространство

Разбира се и дума не може да става за обзор или поне за някакви по-плътни, устойчиви и регулярни находки, но модата на еративите е била много разпространена в руското интернет пространство преди двайсетина години – и то до такава степен, че е породила неподражаем писмен жаргон, наречен „жаргон падонков“ (или с еративно изписване – *жаргон падонкафф*), известен още като „олбанский язык“ (или с еративно изписване – *олбанский йезыг*). Преди 15 години този жаргон е бил в разцвета си и е било трудно да се предскаже неговото развитие, но за всеки случай е било видимо, че ще остави поне следи в неологията и фразеологията на руския език⁵.

Хасан Чингизович Гусейнов, кръстникът на явлението с новоизкования термин „ератив“, припомня, че специфични жаргони с ярки словесни деформации или игрово моде-

⁵ Падонками являются люди разного возраста, у которых разное образование и разные интересы. Их объединяет непризнание поп-культуры, отбрасывание всех норм, желание вести себя не так, как все другие. Способом выражения их отношения в миру, к культуре, к нормам является созданный ими жаргон... [...] Трудно предсказать будущее этого жаргона. Может быть, после короткого времени большой популярности он исчезнет и на его месте возникнет новый жаргон новой контркультуры. Однако кажется, что падонки оставят свой след в русском литературном языке в виде нескольких ими созданных слов и фразеологизмов (Tarsa 2010: 179).

лиране са познати като езикова практика в руския субкултурен живот (Гусейнов 2005) – като пример за оригинални и любопитни езикови построения посочва заваления, подчертано небрежен и гъгнеш „кадетски жаргон“ (*млаой члажк*) или „лабушкият жаргон“ (жаргонът на комерсиалните музиканти, свирещи по заведенията и наричани *лабухи*) със собствените му анаграмни декомпозиции на словесния строй и замествания на определени срички с техни звукоподобия до пораждането на нецензурен официонализъм или на цяло словосъчетание (*Пердеј Сракофъев* вместо Сергей Прокофъев). У нас още по времето на тоталитарната власт беше познат ПЕ-говорът, при който пред всяка сричка говорещият трябва да добави по едно ПЕ. С две думи „порочната“ страст към езиковата деструктивност и реструктивност съвсем не е ново явление, често се очертава в границите на определена общност и създава своя своеобразна културна система, може да се каже и свой малък фолклор.

„Олбанският“ език е една също голяма, разклонена и неподозирани плодносна система, появила се като речеви маниер на изродените езикови норми на *падонките*⁶ (от руски *подонок* – утайката на дъното на питеен съд, а в преносен смисъл със значение „утайката на обществото, ниските и презрени социални слоеве“). Гусейнов посочва, че това са интернет общности, обединени около съзидателния импулс да пишат текстове с умишлено деформиран правопис, после да си ги четат взаимно, да ги обсъждат, критикуват, хвалят, оценяват и накрая интересните и плодносни автори да получават по-висока позиция в общата класация. Той класифицира еративите в две основни групи: графични и граматични еративи – от една страна, и семантични еративи – от

⁶ Думата няма нормативно изписване на български език – предлагаме транскрибираня, а не транслитерирания ѝ вариант с оглед максимално доближаване до фонетичната ѝ форма в руския език.

друга, като семантичните се делеят на две подгрупи (виж по-подробно Гусейнов 2008). Творческите експерименти с ези-ка посредством похвата на ератизацията са осъществявани на интернет страниците *Живой журнал* (<https://www.livejournal.com/media/>), където и до момента могат да се забележат находки на „олбански“ причудливи словоформи, а също и на уебстраниците www.udaff.com, - www.padonki.com и www.fuck.ru. Затова и едни от най-известните примери на този вербална субкултура са и оценъчните реплики с положителен или отрицателен характер, които имат ролята на красноречиви рецензии:

Аффтар, выпей йаду! - Авторе, пийни отрова (отрицателна оценка)

Аффтар жжот! - Авторът нажежава (положителна оценка)

Пеши исчо! Аффтар, пеши исчо! - Пиши още!

Аффтар — аццкий сотона! - Авторът е адски сатана (браво!)

Го на йух! - ругатня в анаграма

Йоптвайумать - ругатня

Кагдила? - Как дела?

Кросафчег - красавчик

Песдárно - бездарно

Убей сибя апстену! - Убей себя об стену!

ЯПлакаль - Плаках от смях.

Както се вижда, аспектите на ератизацията са базирани най-вече на фонетични промени, анаграми и лексикални сливания (премахване на междусловната шпация), както и на възприемане на чуждици и тяхното транслитериране на кирилица (англ. GO – в руския ератив ГО). Най-разнородни са фонетичните промени, които може да са реално предизвикани според характера на окръжаващата звукова среда, а може и да са буквално невъзможни в потока на речта (*нес-*

дарно, красафчег – в позиција пред звучна съгласна и в началото на думата пред гласна З и Б няма как да се обеззвучат; а К няма как да се озвучи в красловието). Сред регулярните промени могат да бъдат посочени редуцията на неударено Е в И (*сибя, кагдила*), а съответно и дисимиляция на И в Е (*пеши, красафчег*); обеззвучаване на звучна съгласна, нерядко последвано от геминация (*красафчег, аффттар*); сандхи, междусловна асимилация, отново свързана с обеззвучаване (*йоптвайумать, апстену*); междусловна асимилация на беззвучна съгласна по признака звучност (*кагдила*). Редом с тях са налице и някои ортографични нарушения, създадени на принципа на хиперкоректността, или на пренебрегване на смисловата употреба на графемите Я, Ю и Ё и замяната на тези букви с фонетичните им еквиваленти според окръжаващата звукова среда: хиперкоректно изписване на предполагаемо О, изговаряно като А вследствие на руския акавизъм (*аффттар, сотона, йоптвайумать*); хиперкоректно изписване на предполагаема звучна съгласна в красловие (*красафчег*); замяна на Я с ЙА, на Ю с ЙУ и на Ё с О или ЙО (*йоптвайумать, жжот, йаду*). На предпоследно място в сегашното минимизирано изброяване на онагледените правописни нарушения идва произносителното заместване на групата ТС (или ДС с обеззвучено Д в Т) с Ц, което може да се определи като асимилация по признака „място на учленение“, последвано нерядко отново от геминация (*аццкиий*). И накрая идва ред на чисто графичните модификации – сливане на думите (*кагдила, йоптвайумать*), неправилна употреба на инициални букви и няма Ъ в красловие (*ЯПлакаль*), като последното е вариант на формата *ЯПлакаль*, която прибавя още един еративен оттенък – отбелязване на ненормативна мека съгласна в красловието. Приведените примери съвсем не изчерпват фонетичните вариации на правописното израждане, а само дават рамков поглед към някои от най-утвърдените практики за пораждането на ера-

тивните форми като фонетични „изкривени“ лексемни построения. Но съществува и контрапунктното становище, че еративите са системни езикови единици, образувани по законите на езика.⁷

Много и разнообразни са причините за възникването и поддържането на този жаргон и макар че те не са тесният периметър на нашия интерес, който е смехотворният ефект в употребата на еративите, следва да им обърнем внимание най-малкото заради съпоставката им с другите два случая – в българското и в чешкото интернет пространство.

Конкретно за възникването на еративната концепция в езика на „падонките“ се посочват няколко причини, които ще изброим само повърхностно, а по-подробно те са разглеждани от статията на Сидорова и Баоян (виж Сидорова; Баоян 2007). Самите „падонки“ защитават идеята, че изкривеният правопис възвръща руския език към неговата жива природа, освободена от нормативните условности на книжовния стандарт. Познат е постът на блогърката, скрита под името

⁷ При этом эрративы, оставаясь специфической инновацией сетевого общения, в то же время являются системными единицами языка, которые образуются и функционируют по его законам. Лексемы, обозначенные на письме эрративными буквосочетаниями, отражают системные языковые явления разной природы: фонетической (**синкопа**: *собсно от собственно* и т. п.; **апокопа**: *короч от короче* и т. п.), словообразовательной (**усечение**: *инфа от информация/информатика* и т. п.; **аббревиация**: *др от день рожденья* и т. п.), лексико-семантической (**метафора**: *жоский* ‘такой, который в наивысшей степени интенсивности проявляет какие-либо признаки’ от *жёсткий* ‘твёрдый, крепкий, плотный на ощупь’ [8] и т. п.; **метонимия**: *бомш* ‘тот, у кого в данный момент отсутствуют необходимые для чего-либо финансовые средства’ от *бомж* ‘малоимущий человек без постоянного места жительства и работы’ и т. п.). Некодифицированные написания позволяют пишущему маркировать новые лексические значения и прагматические функции, которые возникают у слова вследствие его естественного, системного развития. (Шипилов, 2021: 144)

Мэри Шелли, който се провъзгласява за манифест на неграмотността – така е и неговото заглавие (*Манифест антиграмотности*⁸) Разбира се, тази идея може да е само ролеви етюд, имитация на поведенческа девиация, маска на автоиронично самонаблюдение, но тя откроява една частична истина – за мнозина е по-удобно и по-естествено в електронното общуване да бягат от бремето на ортографията и да се осланят на слуховото възприятие и възпроизвеждане на езика, водещо до прилагането на фонетичния правопис в много случаи. Същевременно, както бе отбелязано, удобството да не се следи за случайните технически грешки при забързаното барабанене по клавиатурите прави това бягство още по-привлекателно, дори и за строгите почитатели на книжовната норма.

Другата възможна причина за систематичното прокарване на тази антисистематичност („олбанския“, „падонковския“ език) е споменатото вече осмиване над ширещата се повсеместна неграмотност в електронното общуване и това е в пряка връзка с нашия проучвателен интерес за тяхната комична функционалност. Този присмех може да бъде и автоироничен, както преди малко посочихме, но най-често еративите като словесен реквизит на подигравателната интенция са насочени към друго, към общността на езиково небрежните, малограмотните, неуките, към обобщения образ на подрастващия необразован, но самоуверен нехайник. Според някои автори еративите са творчески продукт на интелектуалната прослойка в общността на интернет потребителите, но впоследствие, при превръщането им в интернет жаргон, значението им и скритата в тях езикова игра

⁸ Към момента на написването на настоящия текст „манифестът“ е достъпен на <https://fuga.ru/shelley/manifest.htm>, където е бил публикуван (*репостнат*) от едно от главните свърталища на „падонките“ – www.fuck.ru.

биват замъглявани при възприемането им от страна на слабограмотните.⁹

На трето място, словесната субкултура на „гоблините“ (един от синонимите на „падонките“) е революционна реакция спрямо ординарната култура и тяхното оразличаване спрямо установения културен порядък, тяхното самопровъзгласяване за автори и авторитети в Мрежата се осъществява в противопоставянето срещу установената културна норма – точно по логиката на същия механизъм, по който футуристите и дадаистите разломват езика на безсмислени срички, а експресионистът Гео Милев призовава към „оварваряване“ на словото. Не ще и дума, че световните литературни и културни процеси са несъпоставими с локално и темпорално ограничената субкултура на „падонките“, но принципът на психокултурната реакция е твърде подобен и можем да го намерим и в малката приказка по телефона на Джани Родари със симпатичното заглавие „Бриф, бруф, браф“¹⁰. Редно е да се уточни, че един от инструментите на бунта на „падонките“ е мръснословие, при това не премерената шегобийна вулгарност, която в социален план при определени ситуации, сред по-тясно свързани общности и при интуитивно „договорени“ конвенции, даващи свобода и

⁹ Эпратив — это языковая игра, начало которой положили представители "новой интеллигенции": журналисты, программисты, рекламисты и др. Многие из составных единиц сленга (например, "в газетваген", "ахтунг!", "кошерно") подразумевают наличие определенного культурного капитала у их создателей. Но впоследствии, с распространением интернет-сленга среди людей с меньшим культурным капиталом такие слова превратились в агнонимы — слова, изначальное значение которых при употреблении не понимается (Карасева 2008: 131).

¹⁰ Две деца разговарят на измислен от тях несъществуващ език, състоящ се от безсмислени срички, а двама възрастни, дама и мъж, ги слушат. Добрият господин „разбира“ всичко, а намусената госпожа нищо. Накрая той ѝ отговаря с фраза от детския „език“, за да прекъсне нейната нападателна заядливост.

сценична изјава на смеховата импулсивност, може да бъде възприета благосклонно, макар и с известни етични резерви. При падонките става дума за унищожителна каскада от циничност, която е атрибут на тяхната изјава и която на непосветения и несвикнал участник в тези разюздени диалози може да му се стори непоносимо прекомерна. Подобно явление ще разгледаме малко по-късно при прегледа на еративите в българското виртуално пространство.

На четвърто място идва ред на вербално-поведенческият код – употребата на този огрубен и изкривен в правописно отношение език е белег на общностна принадлежност към неформалната отворена и гранично неочертана група на блогърите „падонки“ (Сидорова; Баоян 2007: 73-74). Войнстващи словесни бунтари срещу културния порядък и поведенческите стандарти, заявили себе си като низова прослойка в социалната йерархия, ругателно възторжени и цинично многоглаголстващи, заели презрителна поза срещу пуританското благоприличие, творци на нов тип култура и „литература“ – постинговата виртуална вавилония... Словесният им репертоар, синтаксисът (доколкото го има), размитата и разломена морфематика на думата, фразеологичните новопостроения, емоционалността в техните чудати словоформи – всичко това е словесен костюм, словесна роля, словесна мимикрия, етипираща маниера им на хулигани интелектуалци, които псуват, но и творят, създават, обсъждат; хвалят и опозоряват като членове на неформален литературен и критически кръжок, като представители на нова културна тенденция на презрените нисши.

На последно, пето място, идва наред причината, свързана със самата природа на виртуалната полифония в интернет общуването – в огромното многогласие на комуникационните потоци езикът изостря значително една от функциите си, която Якобсон нарича *фатическа* и вижда нейното средоточие в самия контакт, в усилието да се поддържа кон-

такт, което тој отбележава, че е налично и при децата, и при говорешките птици (Јакобсон 1975: 201). Много след Јакобсон, вече в епохата на електронното общување, истражувачите на виртуалната комуникација също поставят впраша на контактоустановуващата функција на езика (виж Виноградова 2006)¹¹. Привличањето на вниманието и нешто повеќе – борбата за тоа внимание в интернет комуникацијата е безогледна¹² и борава с всички средства. Едно от тях са и самите еративи.

Смехотворната им роля, която право ни вълнува, има врска и с петте причини за раѓањето и развитието на този феномен, представени от Сидорова и Баојан, како, разбира се, по-тјасна споеност има с експресивниот заряд на този вид

¹¹ Фатическая (контактоустановливающая) функция может считаться одной из самых важных функций компьютерного жаргона. Она обладает определенной спецификой по сравнению с фатической функцией литературного языка [...] Если в литературном языке фатическая функция в основном реализуется в small talks «разговорах ни о чем» (см., например, разговоры в салоне Анны Павловны Шерер в романе Л. Н. Толстого «Война и мир»), то в компьютерном жаргоне она является в прямом смысле контактоустановливающей. Это обусловлено преимущественно письменной формой существования данного жаргона и опосредованным, дистантным характером общения (пространственной и временной разделенностью участников коммуникации). (Виноградова, 2006: електронен източник)

¹² Сетевое общение в большинстве его форм – это не просто обмен информацией, дискуссии по серьезным вопросам или болтовня на несерьезные темы. Это (чаще всего сознательная) яростная борьба за собеседника, за внимание окружающих, за место в сетевом сообществе (на форуме, в чате, в среде дневниководов) посредством русского языка. В сетевых сообществах обычно существует гласная или негласная конкуренция на роль лидера, в которой в конечном счете побеждает тот, кто лучше пишет (по меркам данного сообщества), а «лучше писать» во многих случаях значит быстрее подавать качественные (умные, смешные, оригинальные, сочувственные – смотря, что требуется) реплики. Такая борьба за собеседника также повышает эмоциональность общения. (Сидорова, Баојан 2007: 77)

квазилексеми. Не бива обаче да пропуснем словоблудната им роља, зашто – от една страна, тя е безспорно свързана с комичната им интенция, но същевременно, от друга – парадоксално няма нищо общо с нея и дори я потиска, обезличава, унищожавя. Безогледната ругателност превръща и най-изтънчения мръсен виц в пошло словесно кавгаджийство, в креслива шизоидна цикличност. И тъй като аспектите на прекаляването с вулгарността са налични както в руското, така и в българското виртуално пространство, необходимо е да изясним, че в това отношение еративите губят своето смехопораждащо очарование (в пълна противоположност на неговото фино и интелигентно заявено присъствие в разказания по-горе виц за портиера Степан). И все пак в противовес на преобладаващото становище за „хулиганското еративно поведение“ Гусейнов издига една оптимистична теза, че това явление е знак за това, че в бъдеще ще се появи нова „порода хора“, която ще преминава много бързо от един на друг езиков код или дори ще смесва кодовете (Гусейнов 2013).

Отношението на руското общество към модата на писане с умишлени правописни грешки е двойко. Анна Галан обобщава двата полюса на тяхното проявление, без да съди кой надделява и кой е по-справедлив или по-ценен за индивида или колектива. Но определено положителната страна на тази езикова игра е свързана с творческото вдъхновение, а отрицателната – с нарушаване на устойчивата рецепция в съзнанието на носителите на езика.¹³

¹³ Можно сделать вывод, что эрратизация языка – явление, имеющее две стороны.

1. Положительную: привносит разнообразие в дискурс, придаёт комический эффект, особую стилистическую окраску, позволяет сокращать слова, интерпретировать иноязычные слова и выражения, превращать привычное в нечто новое и уникальное.

Ние особено подробно наблегнахме на еративите в руският интернет, защото в него те закономерно са породили в рамките на две десетилетия и половина цяла една субкултура, която, макар че вече залязва, още съществува устойчиво. Докато в българското и чешкото виртуално пространство можем засега да открием тези магнетични и причудливи словесни форми само в затворения кръг на някои мрежови общности или да попадаме на тях нерегулярно в разпръснатия и разсеян комуникационен фон на различни, но случайни постове и коментари.

Еративите като микрокултура в българското интернет пространство

Както вече споменахме, в България най-често еративите са сегмент от игровата рефлексия на езиковото подражание, на езиковата маниерност. Те не изграждат системно проникваща и разклонена субкултура както в Русия, която според Гусейнов съществува дори под формата на мода от 2006 до 2010 година (Гусейнов 2013). Могат да бъдат открити в отделни, може да се каже изолирани виртуални пространства, ако не броим незакономерните, случайните и невъзможните за регистриране появи в милионите постове и коментари в Мрежата. Засега можем да посочим едва две такива изолирани пространства, едното от които е залязващо на хоризонта на интернет модата, а другото напротив – е в своя зенит.

Страницата на общността *Спидерман Фостата* (в *устата*) е твърде бедна и скромна – има едва 1400 последо-

2. Отрицателную: искажая слова, искажает и стабильное восприятие слов в сознании людей, разграничение правильного и неправильного. При неумелом обращении может повлиять на стирание грани между формальным и неформальным общением. (Галан 2020: 22)

ватели. Може би това не е първичният Спидермаан (с две А-та!), чийто блудкаво циничен еративен жаргон е бил широко познат и страстно обикнат от тийейджърите преди десетина години.¹⁴ Страницата му е регистрирана през януари 2013 година и около месец по-късно вече е наброявала 25 000 „харесвания“. Очевидно тогава модата на еративната писмена маниерност е била в свежите си сили и е жалко, че сме я пропуснали тогава... Очевидно днешната страничка не е оригиналната страница, макар че е регистрирана само около две седмици по-късно – на 15 февруари 2013 г. (първичната според електронната преса е била открита на 28 януари 2013).

Спидермаан е българско копие на карикатурно, гротескно, по детски неумело изрисувани герои на мемове с различни социални функции, маски и роли. В Мрежата (например в <https://knowyourmeme.com/>) може да се намери информация (умишлено само се плъзгаме по повърхността на темата!), че тази полуанимационна култура на рисуваните мемове със смешни герои (Dolan, Spurdo Sparde, Pedobear) води началото си от финландски сайт и неговите персонажи (www.Kuvalauta.fi), който е споделил съдбата на някои от уеб страниците на руските „падонки“, тоест – закрит е. Първообразите на Спидермаан също са правили груби правописни грешки, които са напълно възможни и в оралната първооснова на езика – в речевия поток на силно морфемно разгърнатия аглутинативен фински език. Един от героите на

¹⁴ Темпоралните граници на едно явление в интернет могат да се определят по-точно, разбира се, предвид на това, че те оставят своя електронен отпечатък върху виртуалното платно, но все пак никое явление не започва изведнъж като тропически дъжд. Постепенната поява на една културна тенденция в интернет води до естествените трудности да се фиксира нейното начало. Но по-скоро можем да говорим за нейния апогей, особено след като модата на новото течение отшуми и то започне да се обезкървява.

тази субкултурна линија во мемоновиј свят – патокут Долаи, е грубијан, садист, циник, сексуален маниак, безсърдечен злодеј. Може би по негов образец е бил конципиран и българскиот Спидермаан (очевидно ономатопоична форма на комикс героя Супермен, с когото го свързва и паяжинниот червен прилепнал костюм). Самият автор, скрит зад образа на Спидермаан, споделя, че е заимствал изображението и идејата за мема от <https://www.4chan.org/>, както и че работи в екип, тоест – той е вдъхновителот и може би ключовата фигура во сьграждането на тази микрокултурна парадигма, но творческиот процес во страницата е колективно дело¹⁵.

От еративниот поток на Спидермаан струи несекваща вулгарна погнусяваща словесна струја, която отблъсква и с пароксичното си изобилие, и с липсата си на вариативност, и с агресивната си, настойчива, озверяла сексуална страст. Ругателниот поток се извија до патологично, безсътнательно, животинско кресчендо, подобно на вой на обладана от демони пијана вакханка. Всички псувни, сексуални закани и дивашки оргистични призови са написани с нескопосани и немислени груби и недодялани еративи – сякаш геројот е преследвал правописната грешка како самоцел, без да помисли за нејните закономерни фонетични и морфематични обусловености. Во този тип еративи няма нищо смешно, комизмът им, ако изобщо съществува, е по-долен и примитивен от моряшкото мръснословие. Той не е обект на нашия интерес, но не може да бьде подминат, тьй като е едно от значимите присъствия во българскиот еративна субкултура. Удивителното е, че по сведенията на тогавашни новинарски

¹⁵ Виж во <https://webcafe.bg/gradat/614997595-spidermaan-bia-sas-losHITE.html> [30.11.2024]

електронни публикации¹⁶ тази психотична форма на вербално поведение с целия си животински безскрупулен нагон е била изключително симпатична на младите хора, които са възприели този жаргон и в ежедневно общуване и са превърнали заклинателните формули на Спидермаан във фразеологични речеве обрати с ярко изразена ругателна комична острота. Езиковата игра, оварваряването и осакатяването на думите с целта на смехотворния ефект са изобщо характерни белези при зараждането на почти всеки интернет жаргон¹⁷. Очевидно рушителната вулгарна агресия на Спидермаан, тотално отричаща, презираща, заклеймяваща, взривяваща вековни авторитети с лекота и безогледност, очевидно патологичният унищожителен и себевтречен индивидуализъм, циничната жертвоприносителна замяна на света с Аз-а е била твърде привлекателна за младия и непокорен дух на тийнейджърското поколение отпреди десет години. Може би заради това, че в дивашката си разюздана словоблудност самият Спидермаан се идентифицира като нов културен герой – засяга с постове си болезнени и значими обществени теми, косвено провокира към будна гражданска съвест, активна обществена позиция. Затова за кратко време печели симпатията на хората, особено на младите, пет месе-

¹⁶ Например в <https://www.dnes.bg/a/58-obshtestvo/179873-koy-e-spidermaan-i-zashto-horata-mu-se-vazhishtavat> или в <https://podmosta.bg/spinder/> [30.11.2024]

¹⁷ Езиковата игра също е широко представена и в двата езика (*български и руски – бележката е наша!*) на различни езикови равнища – фонетично, графично, словообразователно, лексикално и т.н., и служи за развлечение и забавление на участниците в комуникацията. С помощта на този лингвокреативен похват за образуване на жаргонни единици от ИКТ сферата съзнателно се нарушават езиковите норми с цел постигане на определено въздействие, комичен ефект, изразяване на емоции, понякога и негативни, вулгарни, иронични, оценяващо отношение към обсъжданите проблеми, действия или лица, свързани с темите на комуникацията. (Николова 2023: 139)

ца по-късно след създаването на страницата тя има около 70 000 последователи.

Това, от една страна, е разбираемо, а – от друга – е жалко. Спиндермаан би бил обект на научна любознателност при едно по-пълномащабно изследване на еративите в България, но за момента е в периферията на нашите интереси – в него няма смях, провокиран от изкуството на комиката, а див, умопомрачителен мръснословен кикот. Цяло щастие е, че другият обект на изследване, съсредоточил в себе си субкултурата на еративната себеизява, няма нищо общо със Спиндермаан... Напълно разбираемо е, че тази низка страст на българската интернет аудитория към позата на героичната пошлост (един от девизите му е *Биа са сас лошите*) е била огнедишащо възпламенима. Но профилът първообраз на Спиндермаан – от януари 2013 година, днес е неоткриваем, което води до предположението, че или е изоставил първичната си страница и е открил нова, или е бил заменен от последовател имитатор.

Към момента двама негови епигони битуват в българското мрежово пространство на Фейсбук, имайки завиден брой почитатели, като водещият от тях може да се похвали със 108 хиляди (30.11.2024¹⁸), но страницата му е създадена година и половина почти по-късно от страницата на първообраза. Може да се предположи, че е или негов талантлив подражател, или че е самият той, но сменил полето си на изява с нова страница. За всеки случай е ясно едно – от многобройните имитатори на първоначалния Спиндермаан са оцелели само двама, като единият е свръхпопулярен, но повечето профили, последвали тази линия на словесно поведение, са белязани от заник и обезкървяване.

Грубиянският смях омръзва с плиткоумието, безсмислеността и невротичната си нападателност. Очарованието

¹⁸ Виж https://www.facebook.com/spindermaan?locale=bg_BG

на смеа трудно вирее на тази неплодоносна почва – внезапно избуява, но и бързо изсъхва... И все пак, както се вижда, един от профилите, едно от превъплъщенията на героя е оцеляло и днес се радва на огромен кръг поклонници, ала има един важен факт: публикува рядко, на серии (няколко публикации в един ден или в няколко близки дни), но с голям интервал между тях (през последните три месеца няма нито един пост – информацията е към 18.03.2025). И на всичкото отгоре при толкова много последователи рядко има над хиляда „лайка“. Очевидно съвременната виртуална митологема е избледняла и изгубила идейната си импулсивност.

На другия полюс на еративното творчество стои страницата *Котаракът Румен*. За разлика от анонимния Спиндермаан и неговия потаен екип, съзателят на Румен е неприкрит и всички знаят, че това е младата архитектка Наталия Атанасова, която вече е позната на огромна част от българския Фейсбук. Еративите на Атанасова не са самоцелни, изкуствени и насилено „сглобени“. Тя е човек на изкуството – рисува, проектира, има усет за мода и облекло (държи бутиков магазин за дамски дрехи) – естетическото светоусещане ѝ е вродено и свойствено. Пише смешни стихотворения, а също и проза, разбира се, в еративна стилистика, понякога пародии на любими лирически творби. Има издадени няколко книги, включващи авторски текстове от страницата *Котаракът Румен*. За нея еративът е смисъл, сценография и концепция и това бързо се забелязва. Към момента (30.11.2024) страницата ѝ наброява 64 000 почитатели, а е създадена на 28 юни 2017 г. Тя определено се разраства с по-бавни темпове от тази на Спиндермаан, но очевидно е по-устойчива като интерес, като посока на развитие, разнообразие, оригиналност, естетика. Безспорно и нейните последователи са дълбоко очаровани от съдържанието ѝ и се запазват трайно – не напускат, не се разпиляват, не се изчер-

пват, *Котаракът Румен* не е мода, а е зона на творческа продуктивност и забава. Забава необременяваща, свободна, витална. Без нравоучителна претенциозност и гръмогласни обществени послания, без лидерска реторика и тяга в определена политическа или каквато и да е агитационна посока. Страницата на Наталия Атанасова блика от пречистен и облагородяващ смях и е наблюдавана и обичана от интелектуалци, творци и учени. В нея еративът се развива като похват в пълната си мощ и хумористично обаяние. Може да се каже, че на своята страница тя е развила успешно една общностно локализирана в Мрежата микрокултура¹⁹.

¹⁹ Наталия Атанасова бе така любезна да приеме присърце нашето скромно изследване и да ни помогне в търсенето на отговори за създаването на своя герой и за неговото съществуване в мисловната ѝ лаборатория – така, както го чувства и осъзнава. Прилагаме тук с радост и с гореща благодарност отговорите ѝ на един наш кратък въпросник:

- **Преди Румен ползвали ли сте еративи (думи със сгрешен правопис) в чатове, коментари, лични публикации?**

- Да. Предимно в лични чатове и публикации в социалните мрежи, но само ако преценим, че е уместно.

- **Румен само грешно пише човешката реч или и грешно я говори?**

Това всеки читател сам си го преценива. Според мен, ако героят говорише, щеше по-скоро да има говорни дефекти, отколкото да говори на диалект или неправилно. Идеята е да е смешотворен, а не неграмотен на всяка цена.

- **Как Ви споходи идеята да обвържете еративите с облика на героите си - Румен и Златин?**

- Те са котки и като всички котки не спазват правила. Освен това не са ходили на училище. Самоуки са. Всичко, което знаят за правописа, го знаят от социалните мрежи и начинът, по който пишат, е пародия на начина на писане там.

- **Как мислите като автор - защо еративите (и Вашите, и изобщо) се радват на такъв широк интерес във виртуалното пространство?**

- Защото иронизират масовата неграмотност. Те са нещо като вътрешна шега между по-образованата част от хората, която е за сметка на

И тљй като това е втората микрокултурна зона на съществуване и приложение на еративите като комуникационен процес и осмисляне на света през окуляра на деформацията и комиката, то нека най-сетне да изведем една очевидна постановка: еративът е във висока степен ролево обвързана комуникационна единица. От гледна точка на социолингвистиката всеки индивид сменя ежедневно в процеса на общуване много и разнообразни роли, в които гъвкаво променя и езиковия си репертоар. Стилистиката също извежда идеята за избора на словесни средства и през призмата на комуникационната ситуация, настроението на участника в нея, емоционалната му нагласа в момента, дори чисто психо-физическото му състояние (умора или бодрост, меланхолия или превъзбуденост). Еративите са винаги осъзнати като стилово маркирани езикови средства в огромна степен обвързани не само с хумора, чиято същност постепенно се избистря тук, но и с ролевото превъплъщение на техния създател.

Езикът на „падонките“ не е микрокултурна зона в социална мрежа, а вече разгърната субкултура на „долната земя“ (ако използваме тази метафора от света на приказките), но и той има ролеви модел: интелектуалецът от низините, презрените маргинали, които имат свой особен литературен светоглед и творчески дух и го изразяват с осакатения език на правописния абсурд, за да се противопоставят на официалната, претенциозната и „правилната“ култура, утвърдена като еталон. Техният модус вивенди не напада тази култура, а напротив – игнорира я, създава вътрешноцентричен ко-

по-необразованата. Може и да не е много яко, но това е положението. От друга страна – просто наистина са забавни. Хуморът се ражда от контраста между очакваното и неочакваното. Не всички им се радват. Интересно е, че 95 % от забележките, които са били отправяни към страницата ми за неграмотно съдържание, са били със стрешен правопис. Хората с лош правопис не могат да схванат, че това е направено нарочно, и въобще не им е забавно. Възмутени са.

смос (моделиран от изродения език), в която тя не присъства.

Езикът на Спидермаан е също израз на бунтарство, но в него струи позорската революционност, психологическият профил на репликите му е пропит с безграничен и самоцелен нихилизъм, а синтаксисът (рязък, начупен, къс, раздробен) и презумптираната интонация на писмения израз (доловима в пунктуацията, в образната съставка на мемовите, в лексикалния набор на вулгаризмите) създават внушението за несдържана агресия. Да – той се бори с лошите, но явно ролевата му същина е потопена в свят, в който всички са лоши, а само той е добрият. И също така – разбира се – неговата възторжена публика. Който не го харесва, е враг, заслужил напълно екстатичното ругателно презрение.

Към двете дотук припомнени обиталища на еративите трябва да прибавим и наслагования се към ролевия модел визуален компонент. В езика на „падонките“ той липсва или се появява спонтанно – имаме предвид широко разпространеният мем *Превед медвед* (изписването е еративно от *Привет, медведь!*). В него според Таисия Кудинова фонетичните операции по израждането на думите следват и целенасочената сугестия на „мечешката“ словесна тромавост и непохватност²⁰. Но мемовите са частен случай на приложение на „олбанския“ език, неговата концептуалност е изразена в напълно обратната посока – отсъствие на образ. Езикът сам

²⁰ Однако не только «фонетическое письмо» лежит в основе искажений. К типовым изменениям, вносимым в речь для «медведовского» звучания, относятся следующие: [и] в безударном положении превращается в [е], происходит озвончение согласного на конце (превед вместо привет); [а] в безударном положении превращается в [о], суффикс -чик – в -чег- (красавчег вместо красавчик); глухие согласные озвончаются в середине слова (Пужкен вместо Пушкин). Волна словообразований основана на идее «йа...ко»: йа футболко, йа зачетко, йа тетрачко, йа криветко. (Кудинова 2010: 338)

трябва да изразява идеологията на „падонките“ в художественото им усърдие, в творческото и в критическото им себезизразяване, мемовете с еративи са само едно последствие, една вариация на субкултурната система, в която обаче еративът придобива неочаквана острота и взаимодействието му с образа поражда неотразимата сила на притегателност и въздействие²¹. Спиндърмаан залага на грубо, подчертано бездарно нарисуваното копие на Спайдермен. Само паяжинната червена дреха издава тази връзка: издължената крива шия, изпъкналите очи, пикасовски планиметрично разположени, кривият овал на черепа, вдървената фигура на торса – цялата илюстрация със своята естетика а-ла Paint program (която е всъщност изобразителна идеология на мемовете пакостни герои от имиджборда <https://www.4chan.org>) потиска и дразни визуалното възприятие така, както езикът потиска съзнанието на реципиента със своята настойчива грубост и шизоидна агресия. Обобщено казано – отблъсква противоречието между детската наивност на рисунъка и грубиянщината на изказа. Ала не бива да си затваряме очите за факта, че има аудитория, на която този разкол и тази вулгарност се струват комични и привлекателни.

Все пак образът на котарака Румен е вече нещо съвсем различно: за разлика от „падонките“ в него има визия, сним-

²¹ На наш възглед, высокая частотность употребления эрративов в интернет-мемах обусловлена рядом причин. Во-первых, оба явления есть порождение веб-среды. Во-вторых, в мемах с помощью эрративов (за счет сочетания антинормированного текстового материала и экспрессивно-окрашенного изображения) осуществляется гиперболизация словесного образа, закладываемого в медиаединице для передачи конкретной культурной и/или социальной информации. Мем, «заряженный» эрративом, выполняет сразу несколько функций – информирования, трансляции, репрезентации, не говоря уже об эмоциональной, комической и фатической функциях. Такой словесный образ легче запоминается и быстрее воспроизводится при определенных речевых ситуациях. (Цицкун, Корниук 2023: 147)

ка, портрет – личносно присъствие. А за разлика от Спиндърмеен – в него има миловидност и очарование. И така – еративите на Наталия Атанасова, скрита зад образа на чаровния домашен любимец в страницата *Котаракът Румен*, се появяват в сценографираната условност на приказния модел за говорещите животни. Румен говори, размишлява, споделя ни котешките си капризи и умонастроения, създава котешко творчество, осмислено през представата за неговата природа – гальовна, понякога доволно инатлива, котешки високомерна и театрално позьорска, но добродушна и обичлива и в края на краищата – приятелски настроена към света и хората, въпреки всички черти на своеобразния егоцентричен котешки темперамент. В еративната фонетика може да се очертае на звуково подниво алузията на котешкия глас – мъркащ, мяукащ, прочувствено хриптящ, нежно или игрово гъргорещ... На принципа на подобно звукоподражателно внушение според цитираната по-горе статия на Кудинова се моделират еративите на „мечешката реч“ в стихийно развилният се мем *Превед медвед!* По признанията на Атанасова, когато е осиновила животното, тя е останала изненадана колко общителен е той и как иска да „говори“ с хората (в пост от страницата от 07.08.2023 го нарича *адско плямпало*). Котаракът Румен има и приятел – Златин, друг котарак с лъскав косъм с цвят на старо злато. Нерядко те имат диалози, малки етюди, споделени котешки откровения. Погледът им към човешкия свят е в типичния надменен модус на аристократично пренебрежение – например тяхната стопанка е известна с прозвището Чистачът на тоалетната (*Ч.Т.* или *чистачад на тоалетната*), което красноречиво очертава котешкото възприятие за ролята и функцията на човека в битовото съжителство на двамата.

Обобщено казано, еративната комуникация драматургично се пречупва през окуляра на котешкия свят. Ако Наталия Атанасова е авторът на еративните творения, то тех-

ният повествовател е Румен. Точно по същия начин, по който малапропизмите на Иванчо Йотата²² размиват българския читател, защото той ги възприема не през авторското майсторство на Вазов, а през наративните бръщолевения на войнствения, заядлив, дребнав, пунктуален и самомнителен бакалин. Така че блогът на Атанасова има ролева модификация в оперирането с еративите спрямо езика на падонките. В тяхната субкултура той етикира членовете на общността и идеологията им, изразява ги, легитимира ги, докато Атанасова ги приписва другиму. И ако ролевото пренасочване на еративната комуникация присъства и при Спиндърмаан, то в неговата роля този похват не е привлекателен, защото е подчертано демонстративен, крещящо „революционен“, тотално нихилистичен. Но в милата осанка на ласкавия Румен еративите създават илюзията за неумелите, но все пак очарователни старания на едно умно и гальовно животно да борави с човешкото слово.

Представяме един текст от страницата *Котаракът Румен*, който би могъл да даде само най-обща представа както за нейната същност, така и за употребата на еративите в стилистичната концепция на Наталия Атанасова. „Стихотворението“ *Ела да слезнем двама ф тицарията* е гастронична пародия на прочутата лирическа творба на Христо Фотев *Колко си хубава!*. Подобно на езика на „падонките“ можем да наблюдаваме ролята на ератива в конкретен контекст – макар че по отношение на руското субкултурно явление се ограничихме само с коментарните реплики, безспорно на споменатите уебстраници (на тези от тях, които

²² В стесненото си разбиране малапропизъм означава домогване на говорител от по-ниско стилово равнище към по-високо, при което той допуска грешки от няколко основни типа. С такива претенции например говори, пък и пише Иванчо Йотата, който с повестта "Чичовци" и донякъде с "Под игото" става, види се, първият изявен малапропичен образ в българската литература. (Георгиев 1992)

още съществуват!) могат да бъдат открити при старателно търсене безчетни текстове, писани с инструментариума на еративите. От тях обаче не можахме да откروим нещо по-представително именно заради количеството и разнородността им. Съвсем друга е ситуацията с микрокултурния виртуален локус на *Котаракът Румен*. Концепцията, героят и авторът са единни и еднолични, остава само да бъде избран някой по-ярък текст. И това е *Ела да слезнем двама ф пицарията*

ела да слезнем двама **ф** пицарията
несе страхувай! **ас ште** бъда с **теп!!**
подай **рака** и нека да се гмурнеме
в морето **од** теста и маскарпонета
и да обядваме до пълно **истоштемие**
докато **цлъмцето** догаря **нат** антените

недей да вярваш сляпо **ваф** калории

лазаните са без **значение**
тъй както и лингуините

минаваштияд сервитьор намекна ми
ми, не, по скоро **испя истанцува** го
че на промоция е днеска пеперонето
и само днес от него се **оцлабва**
да се **васползваме!**
о, не, недей досажда!
не питай за рецептата, опитай я
кажи, че искаш да ти я направят
И с шамфастък, И **сас** пистачио,
и с всички калорични **компонентности**
на **штастието од коленарията!!**1

не прекалявай, моля те, с диетите
изяш на пицата кората **тъмка, хрубкава**
не **глебай толкос** злобно болонезето
не махай сиренето козе **од салатите!**
не ръчкай нежния **беком с тас** вилица!!
недей да искаш да ти махнат пестото!!!11
поискай **допалнително од** пастата!!!111

КОЛКО СИ ГЛУПАВА!
БОСКОДИ!
КОЛКО СИ ГЛУПАВА!!!11

и **слеткато преклучим сас** десертите
дасе **истарколим сас теп од** пицарията
по-улиците, **слет** това по-стълбите
особенно по-стълбите сас сигорнос
ште осазнаеш как поне до събота
се е отложил края на света
и как не е измислица калцонето
и **штастието верно саштествувало!!!11**

млакни, зада не развалиш магията!11
ела да слезнем двама **ф** пицарията!!

08.11.2024 г.

Текстът се намира на страницата *Котаракът Румен* и към него води следната връзка:

https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1171523824332082&set=a.2135165756724634&type=3&ref=embed_post

Контекстуалната обусловеност на правописното отклонение е част от неговата смехопораждаща функция. На първо място, любовното копнение от творбата на Фотев е пародийно заменено с кулинарно изкушение. На второ място, апетитната неустойчивост на италианските специалитети е онагледена през рецепцията на „лирическата героиня“

(стопанката на Румен, самата Атанасова), но е пренасочена към нея от котарака Румен, който не е нито любим (по оригинала на Фотев), нито почитател на пицата, ала все пак играе ролята на провокатор, изкусител, съблазнител в пътя на един от седемте гряха – не похотта, ами лакомията. Ролята е изключително подходяща за закръгления пухкав Румен и изобщо за природата на ненаситната домашна котка. И така – на трето място, комичното принизяване на любовта, страстта, томителния копнеж по мечтаната жена до нивото на чревоугодieto, всеобхватната вкусова асоциация и антидиетичните подстрекателства са допълнени с представата за несдържаната лакомия на стопанката през светогледните хоризонти на котешкия неутолим апетит. Съхранените ключови за Фотев метафори (от конкретната му творба и от цялостното му творчество) са в пълна несъотнесимост и дисхармоничност с благоутробната тематика, през която са преломени и пародирани (пристъпването по стълбите, молитвеният зов към Господа, молбата да не се прекалява с цигарите, химничното двустийе на вярата в романтичните пориви – че не е измислица морето и щастието съществува). И в тази игра на сливане между високото и ниското, патетичното и нищожното, вечното и всекидневното, величествено-то и незначимото идва ред и на еративната „технология“.

Грешният правопис се асоциира и с неправилния разговор на котешкото изкушаващо промъркване, с внушението, че котешката природа пренебрегва естествените закони на човешкия език и така го снижава, опростява, профанизира по същия начин, по който според един хумористичен афоризъм лошият английски е най-говоримият език в света²³. На първо място – редом с пародията на Фотев е па-

²³ Виж интервюто на Амелия Личева с Наталия Атанасова в „Литературен вестник“:

родирана и човешката реч, но това е константен смислов пласт на „котешките“ еративи в микрокултурата на сивия гъстокосмест Румен. Показателно за лексикалният избор при похвата на ератизацията е това, че сгрешените думи никога не са в кулинарните названия на италианската кухня, а само в областта на домашните или одомашнените думи, евентуално на международната лексика, тоест – там, където грешката може да бъде най-силно осезаема (а съответно – названията на италианските прелъщения остават ненакърнени). Насетне на комично преосмисляне е подложена и стратегията на изкушението в пряка връзка с гурманската невъздържаност, защото всеки ератив фокусира вниманието върху конкретната дума и изостря смеховото противопоставяне на комуникационния тон (патетичен, призивен, почти заклинателен) и непохватните котешки грешки в човешкото слово – сякаш трескаво и превъзбудено от неустоимата вкусова съблазън. В същия модус са подиграни и принизени още два комуникационни аспекта, още две комуникационно интонации – молитвата и любовното признание (КОЛКО СИ ГЛУПАВА! БОСКОДИ! КОЛКО СИ ГЛУПАВА!!!11).

Дори на символно и пунктуационно равнище пародията продължава своята деструктивна линия – възклицателният знак е заменен с единица, сякаш нервозната лапичка на Румен е изпуснала клавиша *shift*. И най-накрая е налична и психологическата връзка между грешката и греха. Непохватният правопис семантично и емоционално се наслагва

- Какво ви носи този странен език и искало ли ви се е някога да пишете от свое име?“

- Езикът, който ползва Румен, е пародиен и по този начин допълва образа му. Румен е котка. Знае се, че котките не спазват правила, т.е. ако можеха да пишат, горе-долу така щеше да изглежда според мен. Отделно, това ми дава възможност за каламбури, които на правилен български няма как да се получат. Имам предвид това: „по-полямката теревиста бяга мижка отревиста“.

върху имагинерно провокираната интонация на премалаялата и запъхтяно чревоугодна невъздържаност. Колкото повече грехи Румен в тази лавинообразна реторика на изкушение-то, толкова повече се засилва асоциацията с превъзбудеността на апетита на призованата в името на греха слаба и покорна душа. И по отношение на диетите и здравословното хранене тя е също така нестабилна в устоите си, трескава, залитаща и неточна, изкривена и аномална, непоследователна и шокираща с екстремите си както и еративните деформации.

Разбира се, тези наблюдения могат да продължат и да навлязат в по-гънка детайлизация на комичната семантика, но засега намираме казаното до тук за достатъчна словесна илюстрация за контекстуалната роля на еративите в сферата на добродушния хумор и в инсценировката на котешкия свят във виртуалната микрокултура на страницата *Котаракът Румен*.

Еративите като микрокултура в чешкото интернет пространство

Ако руският интернет е бил препълнен с творчески и псевдотворчески текстове, в които еративът е бил или похват, или квазилексема в самата текстова природа на творбите, евентуално поне в коментарите към тях; ако в българския интернет има развита цяла „котешка“ сценография на еративната комика, структурирана в комбинации от текст и образ, но не и в смесването им, а в строгото им разграничаване (поради което е трудно да обявим с лека ръка публикациите на Наталия Атанасова за мемове), то в чешкото интернет пространство можем да намерим разцвета на еративите в една нова и несрещана дотук форма – в комиксите.

В широкото разбиране за мемовете публикациите в *Котаракът Румен* и в *Opráski sčeskí historje* могат да се обя-

вят и за мемова култура, но тясно погледнато *Котаракът Румен* създава хумористични постове със снимкови илюстрации, а *Opráski sčeski historie* – типични комикси.

Точният превод на еративно моделираното название на чешката страница би трябвало да бъде *Картинки от чешката история (Obrázky z české historie)*. Страницата наброява 129 000 последователи и е натрупала този брой почитатели от 19 декември 2012 година (<https://www.facebook.com/historje>). Нерядко авторът на страницата, известен като Змикунд (от Zikmund), който за разлика от българската авторка Наталия Атанасова умишлено запазва анонимността си, комбинира комичния ефект на еративите със семантиката на каламбурите, езиковите игрови парадокси, амфиболията. Змикунд има свой аватар и е визуално разпознаваем не само на страницата си, но и в други виртуални проекции из Мрежата или дори в материалната сувенирна търговска продукция на „Опраските“, както условно ще ги наричаме тук за удобство.

Най-трудно е да се осмисли еративната семантика и техника именно в картинното поле на комикса. При падонките еративът плува в морето на себеподобните (плува сред думи) и те – макар и правилни, са негова природа, същност, тъждество. По-трудна е връзката между ератива и снимките на галтовния Румен и умисления Златин в страницата на Наталия Атанасова. Но връзката между карикатурния комикс и ератива е видимо най-трудна за извеждане.

Подобно и на българската еративна микрокултура, чешката разчита на полагагането на сгрешената дума в конкретен комичен контекст, съчетан с образ и разгърнат до цяла сценографична линия, която в чешкия вариант е по-изразителна и развита от българския – все пак една поредица от рисувани четвъртити изображения може да бъде по-съдържателно наситена от една снимка. В комикса има и текстов,

и визуален сюжет, докато при *Котаракът Румен* сюжетът е затворен само в текста, а снимката просто го илюстрира.

Художествената линия на комиксите чисто естетически е съзвучна с природата на погрешно изписаните думи. Фигурите на героите, макар и плавно контурирани, са лишени от пластичност – тремави са, тумбести, подобни на матрьошки. Крайниците им, в противовес с телесната монолитност, са тънки, щръкнали, прилични на клечки. Деформацията на фигурите е концептуално и визуално напълно хармонична на езиковата деформация в еративите.

Връзката на еративите с верижното наслаждане на действията в изображенията е твърде сложна и многопластова, но е редно да ѝ обърнем внимание. И тъй като комиксите на Змикунд са кратки, но винаги свързани с някакъв исторически сюжет, карикатурно и пародийно преосмислен, няма възможност в едно кратко съпоставително изследване да обхванем тяхната многобройност и разнородност. Затова ще приведем само два примера, в които отново ще онагледим контекстуалната смехотворна функция на еративите, но вече с двуизмерна ориентация в контекста: летописната пародия и езиковата игра в текста.

Първият комиксов сюжет разглежда период от хуситските войни под предводителството на прочутия военен стратег и пълководец Ян Жижка. Любопитно е да се отбележи, че в целия комикс, в който има пет реплики и едно заглавие (или общо 23 думи), само две думи са изписани правилно, тоест – комиксовите еративни екстреми на Змикунд не използват ератива като изненадващ куриоз на пробив в системата, а точно обратното – създават комуникация, при която ератизацията изгражда системата. Честотно погледнато, „Опраските“ предлагат едни от най-наситените с правописни отклонения текстове. Същевременно ключова връзка в смеховата семантика и функционалност на еративите в тях

е смисловото изместване, пораждането на вторичен смисъл, който влиза в комично противоречие с първичния.

Най-общо казано, предводителят на хуситите, Ян Жижка, отива на лекар с оплакването, че ужасно го сърби главата. Лекарят открива, че пълководецът има въшки и му дава една книга. На учудения въпрос на пациента докторът отговаря, че това е романът от Алоис Ирасек „Против въшки“. Словесната игра е между дативните форми за множествено число на местоимението *всички* (**všem**) и съществителното име *въшки* (**všim**). Романът на Ирасек, описващ битките и съдбините на хуситското движение, носи името „Против всички“ (**Proti všem**), но това заглавие е преосмислено като надпис на фармацевтичен продукт – „против въшки“ (**proti všim**). Разбира се, в това остроумно комично сплетение има една дискредетираща неточност – думата *всички* не е омонимна, а само паронимна с думата *въшки* в падежната си множествена форма. Но остроумният Змикунд не вижда пречка в това – той използва еративната форма **fšem**. Така в процеса на прочита реципиентът може да осмисли ератива като единична грешка по силата на асимилацията на звучността (**všem** – **fšem**) или като двойна, дори тройна грешка (**všim** – **fšem**), при която подмяната на единствената ударена гласна И в Е е последвана от подмяна в квантитета – дълга гласна е заменена от кратка (Í – Е). Така се постига комичният ефект на амфиболията, постигната чрез три едновременно приложени похвата – на фонетичната деформация, на семантичното преосмисляне и на така наречената „паронимна атракция“, които са характерни изобщо за интернет жаргона.²⁴ Но въпросът е, че в тази объркана фор-

²⁴ Най-често прилаганите игрови похвати в жаргонната компютърна лексика са: фонетична деформация, каламбурна транслитерация, игра с графиката, каламбурно калкиране, експресивно словообразуване, семантично преосмисляне на думи от книжовния език, паронимна

ма, подобна на вицовата дума „хой“ от началото на този текст, читателят на комикси и любителят на езиковите игри, на езиковите деформации и екстреми, на пресичанията, заместванията и разминаванията на смисъла може да прозре едновременно и двете думи – *всички* и *въшки*. И насетне еративните фъфлещи построения на доктора и предводителя наслагват следните комични асоциации.

Жижка трябва да се очисти от въшките си с произведение на Ирасек, в което се разказва за самия него и за дела, които още не е извършил, а на всичкото отгоре предводителят на хуситите едва ли може да чете. Ирасек всъщност не е искал да напише роман за войните на хуситите срещу всички врагове, ами просто е създал рецептурник против въшки. Единственият, който изненадващо познава тази взаимосвързаност на историята с паразитологията, е находчивият доктор. Съответно са пародирани и историята, и литературата, и медицината, но не в аспекта на подигравателния и нападателен хумор, а с инструментариума на животворния имагинативен импулс, провокиращ съзнанието на читателя да размества подредбите на езика и на битието.

Но ако в първия случай еративът провокира комичния ефект на амфиболията, то във втория и последния, който предстои да разгледаме, еративната техника поражда смехотворния ефект едновременно и през призмата на двусмислицата и през окуляра на неологизмите (а още по-точно казано – на оказионализмите).

Поредният комиксов сюжет, който, между другото, е развит и като кратък анимационен филм, разглежда злощ-

атракция и др. Разграничаването на тези похвати има до голяма степен условен характер, тъй като в редица случаи е налице едновременна проява на няколко форми на езикова игра. Така например при жаргонизмите **б. филе**, **р. филе** ‘файл’ (от **англ./г/е**) паронимната атракция е съчетана с каламбурна транслитерация, при **р.** (Благоева 2006: 6).

астната смърт на Ян Жижка и носи заглавието *Как сираците останаха сами*. Този път текстовото описание на сюжета съдържа 16 думи, от които цели три са написани вярно. Прави впечатление, че в този комикс се прилага една далеч по-рядка еративна техника – разместване на буквите, но без да има погрешен писмен знак. Насищането с представата за неправилност на речта, произношението, изписването, буквената поредност подготвят комичната интенция на внезапно изкования в развръзката казационализъм...

Разтревожен вестоносец вика на преминаващ наблизо брат хусит, че Ян Жижка е починал и пита какво ще правят сега без него. Изненаданият с лошата вест войн спира и първоначално отговаря, че не знае, но след кратък размисъл отвърща, че може би ще основат някаква „нежижковка“. Комичната връзка е дълбока за невладеещите чешки език и напълно прозрачна за чехите. Тя е заложена на няколко аналогии, подобия и замени, включително и графични. Разликата между буквите З и Ж (Z и Ž) е само в един диакретичен знак. Сетне следва паронимната близост на корените ZISK и ŽIŽK, като първият има ядрено значение „печалба“, „доход“, „възвращаемост“, а вторият е спорен и неясен, но различни предположения го свързват или с името Зигмунд, или с корена „жиг“, или със значението „едноок“, какъвто Ян Жижка според историческите данни е бил (Titz 1924: 268–286). И най-накрая идва значението на думата *neziskovka*, която е съкратена форма на словосъчетанието *nezisková organizace* или „организация с нестопанска цел“. Разбира се, след смъртта на пълководеца Жижка, може да бъде основана само „нежижковка“, каквото и да означава тази дума и накъдето и да водят нейните игрови лъкатушения – към връзката ѝ с *neziskovka* или към безсмислицата, или към имагинативно проектирания демиургичен импулс за поразждането на фантазийни светове, в един от които може да се

основе никаква „организация с идеална цел без Жижка“ или „нежижковка“...

Смеем да твърдим, че по отношение на комичната интенция като игра с думите, с техните значения, подобия и смислови проекции чешката микрокултура е най-продуктивна и оригинална. *Котаракът Румен* разчита предимно на деструкцията на формата като израз на миловидната и привлекателна котешка непохватност (психологически въздействаща като детските речеве грешки), на пародия на контексти, на речеве формули, на комуникационни модели, на художествени произведения. Еративният език в субкултурата на „падонките“ пък залага предимно на културния бунт, на низовата опозиция спрямо елитарното, авторитетното, ординерното. Творческите умопостроения обаче са един от водещите похвати на чешките „Опраски“. Но и в трите случая можем да прозрем появата на вторични речеве жанрове в полето на виртуалното общуване, защото в интернет комуникацията не е „векториална“, а многопосочна и безкрайно разклонена, така че еративните траектории се кръстосват между отделните потребители в нарастваща полифоничност, преминаваща в типология на речевата изява.²⁵

*

²⁵ По нашему мнению, исследование вторичных речевых жанров и построение их классификации удобно осуществлять на материале интернет-коммуникации: во-первых, гипертекст как основа фиксации коммуникативных событий Интернета предполагает множественность связей между различными участками глобальной сети, что создает благоприятные условия для развития многообразия жанров и форм речевого поведения; во-вторых, принципиальная интерактивность Интернета обуславливает формирование в нем сложных по структуре диалогичных и полилогичных текстов; в-третьих, стремительность развития сети Интернет дает возможность для хотя бы начального диахронического осмысления представленных в ней жанров. (Рогачёва 2011: 35)

И така – докато разглеждахме проявленията на еративите в този твърде стеснен периметър – на три виртуални пространства, се натъкнахме на няколко техни смехопораждащи функции, които е редно накрая да изведем обобщително.

Нерядко умишлено сгрешените думи са пародийно подражателство на ширещата се неграмотност. Имитативните неправилни графични построения съзнателно принизяват езика на пишещия, за да го уподобят на нискокултурните правописни деформации. Това клоунадно преповтаряне овъншнява, оголва инструментариума, техниката и похватите на неуката пошлост, войнствено завземаща огромни полета от интернет. Отражена в кривото огледало на присмехулното отъждествяване, тя бива поругана, развенчана и отречена със средствата на комичното надмощие, на интелектуалното превъзходство – защото то може да я възпроизвежда игрово и пародийно, но тя не може да се преобрази в него. Разбира се, тази езикова травестия – на интелигентния пишещ човек в костюма на неграмотника, е една от най-значимите роли на еративите. Тя е основна и като че ли най-разпространена като имагинативен импулс. Тоест – който и да употребява еративи, както и да ги употребява и с каквато и цел да ги употребява, малко или много в своите смехотворни интенции влага внушението за подигравка с войнстващата и повсеместна електронна неукост.

Ала широко погледнато, еративите се прилагат като ролеви комуникационни единици за предreshаване в най-разнородни социални костюми и роли. Познатите и цитирани в началото примери от литературата и вицовия фолклор илюстрират речевото превъплъщение на писмения (а понякога и на чисто оралния наратив) в образите на чужденци, които говорят смешно от гледната точка на дадена външна за тях култура; на лакомници, на физически обременени герои, на представители на даден диалект – отново чужд и

смешен спрямо книжовната норма; на дадена социална прослойка със специфичен изказ – завален небрежен изговор или с характерни за нея мръснословни прегрупирания на сричките и звуковете до изнамирането на пародийни игрови „неологизми“, карнавализиращи иконичен образ от елитарната култура или карнавализиращи собствените си създатели.²⁶

В субкултурата на руските падонки видяхме еративите като контрапункт на официозните и нормативните културни опори. Манифестните клишета, че така езикът се проявява в своето живо фонетично и артикулационно естество, са само фиктивно прикритие на културния бунт срещу статуквото на езиковите стандарти, на литературните понятия за елитарно художествено слово. Зашеметяващата многогодишна продукция на „олбански“ език е нова естетическа, творческа и комуникативна концепция, призовава деструкцията като свое призвание и въоръжение, и верую, а еративът е нейният жезъл и тотем. Но като имаме предвид този културнопсихологически код на култа към грешката (не към дадаистичната или футуристичната безсмислица!), можем да прозрем защо понякога потребителите в интернет пишат умишлено погрешно. Не от подигравателност към неграмотността, а от любопитството към насладата от грешката. Да бъде сгрешена една дума умишлено, означава да се изкове неин шутовски „микросмисъл“, да се оформи съзнателен дефект в нея,

²⁶ „Албанский язык“ – это нарочито неграмотное словоупотребление; написание слов и выражений имитирует не просто устную речь, как это было раньше, а письменную речь абсолютно безграмотного человека. Такой феномен можно связать с культивированием образов основных антигероев эпохи: „блондинки“ и „нэтэушника“ – „людей очень низкого интеллектуального развития“, то есть возникает эффект карнавального превращения, смещения верха и низа. Изначально образованные и грамотные люди примеряют маску необразованных и неграмотных (Жуленева 2007: 187).

да се инкрустира в комуникацията с другите някакъв белег на несъвършенството, който дразни, провокира, изпитва. Пишещият с грешки потребител изпитва удоволствие от самонаблюдението си и от наблюдението на другите в плана на тази осакатена комуникационна праволинейност. Мисли над себе си дали е подал правилно игровия код на новия „микросмисъл“ и мисли над другите дали ще го разчетат правилно. И постепенно този единичен експеримент се повтаря, потретва, докато се превръща в игра на въображението.

В страницата *Котаракът Румен* видяхме еративите в една по-различна роля, макар и отново заложена на мощната имагинативна струя. Чрез тях се пародира човешката реч в представата за неправилното ѝ репродуциране в котешкия език. Тази сугестия е чувствително подпомогната от многобройните снимкови колажи на двата котарака – Румен и Златин. Тъй като „котешката“ метафора е водещият семантичен компонент в творческите инвенции на страницата, спокойно можем да установим, че през нейната призма се пречупват пародийно с похватите на ератизацията най-различни светогледни картини, комуникационни модели и художествени текстове, поведенчески стереотипи. Котешката рецепция, настойчиво заявявана в облика на сгрешените думи, трансформира не само елитните нива на човешката мисъл, но и повседневните действия, битовите обстоятелства. И най-важното – в тази трансформация не е задължително да има принизяване (макар че пародията действа нерядко и в тази посока), а просто смехово превъплъщение през котешкия мироглед на едно гальовно, мъркащо, своенравно, капризно, високомерно но и обичливо виртуално създаване – фасада и символ на фабриката за създаване на еративи на Наталия Атанасова.

И най-накрая в творческата работилница на чешките „Опаски“ видяхме ератива като инструмент за подмяна на

лексикалното значење и проектирање на нови смислови отенџи или референции. Със средството на грешката думата се изкривува в неочаквана посока, в която комиксовият свят ѝ предлага удобна, смисопораждаща, макар и причудлива или направо шокираща контекстуализација. Оформяњето на амфиболии между иконична представа (заглавие на класическа творба) и повседневно, дори ништожно събитие (лекарски преглед за паразити) создава напрежението на комичното несъответствие, пародира високото, но без да го унижува, а просто като използва облика му за операционен код на преозначаващата и преноминиращата мисловна процедура. Така еративът се открива како средство за весела, радостна, творчески осенена езикова, ментална и имагинативна игра, която може да преосмисли порјадќа на познатия ни свят.

И вече на раздјала с този текст искаме просто да споделим една любопитна подробност. Еративът се репродуцира и навлиза от интернет света в реалниот. Той не е само комуникационна абстракција в полето на виртуалната вселена. На принципата на еративите се правят информативни табели, публикуваат се соопшенија, издигаат се рекламни билбордове, които – естествено – въздействат още по-магнетично на хипотетичниот възприемател. Съвременен како Наталија Атанасова, така и чешкиот Змикунд са создале електронни магазини за сувенири на почитателите си. Предлагат се чаши, фланелки, ключодържатели, книги, магнити, картички, постери, календари... Може да се каже, че микрокултурите на българиот и чешкиот еративно пространство се комерсиализираат, но тоа не е точно така. Создаден е пазарен интерес, а трговијата със сувенири е само следствие. Този интерес е провокиран от любовта на безчетните почитатели към творческата виртуозност на создателите на тези минивселени; от наладата от езиковата и смисловата игра, която се постига с инструментариума на рисунката, снимката, но

най-вече и на ератива – това примамливо криво огледало, в което се отразяват в карнавалното си преосмисляне душата на човека и диханието на човечеството.

ЛИТЕРАТУРА

- Smištková, Ksenija 2007. Русский язык в Интернете. Тенденции развития. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav slavistiky – Bakalářská diplomová práce [https://is.muni.cz/th/65047/ff_b/Russkij_jazyk_v_Internete_Tendencii_razvitija_BP.doc]
- Tarsa, Jadwiga 2010. „Язык падонков” – интернетовский жаргон русской контркультуры. В: *Linguistica Silesiana* 31, 175-179.
- Titz, Karel 1924. О původu jména Žižka. В: *Naše řeč* 9, 268–286
- *
- Благоева, Диана 2006. Прояви на езикова игра в българския и руския компютърен жаргон. В: *Съпоставително езикознание* 2, 5–13.
- Виноградова, Нина (2006). Контактостанавливающая функция русского компьютерного жаргона. В: *Компьютерная лингвистика и интеллект-туальные технологии: сборник по материалам Международной конференции по компьютерной лингвистике „Диалог“*. Москва: Издательский центр РГГУ, 95–99.
- Галан, Анна 2020. Специфика эратизации интернет-дискурса (на материале русскоязычных молодежных пабликов социальной сети «Вконтакте»). В: Н. Нижнева и др. (ред.) *Идеи. Поиски. Решения : сборник статей и тезисов XIV Международной научно-практической конференции преподавателей, аспирантов, магистрантов, студентов, Минск*. Минск: БГУ, 18–23.
- Георгиев, Никола 1992: Малапропизмите в речта и художествената литература. В: *Цитирацията човек в*

D0%B5%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8-%D0%BD] текстът е бил достъпен на 30.11.2024.

Рогачёва, Наталья 2011. Типы вторичных речевых жанров в интернет-коммуникации. В: *Известия Саратовского университета. 2011. Т. 11. Сер. Филология. Журналистика* 2, 34–39 [<https://cyberleninka.ru/article/n/tipy-vtorichnyh-rechevyh-zhanrov-v-internet-kommunikatsii/viewer>] текстът е бил достъпен на 30.11.2024.

Сидорова, Марина и Баоян, У 2007. Кто и почему пишет неправильно в Интернете? В: *Филология и человек* 1, 65–88.

Цицкун, Виолетта; Корниук, Дарья 2023. Эрративы как одно из средств передачи вербальной информации в интернет-меме. В: *Art Logos* 2, 142-151.

Шипилов, Михаил 2021. Эрративы в неофициальном интернет-общении: принципиальная инновация или закономерное проявление системности языка и письма? В: *Аспирантские чтения – 2021, сборник материалов научно-практической конференции, Казань, 22-23 апреля 2021 г.* Казань: Издательства Казанского университета, 140–149.

Яacobсон, Роман 1975. Лингвистика и поэтика. – В: Е. Басин, Д. Поляков (ред.) *Структурализм: „за“ и „против“*. Москва: Прогресс, 1975, 193–230.

ИЗТОЧНИЦИ

А. Статии в електронни медији

Манифест антиграмотности (*Манифест антиграматности*):
<https://fuga.ru/shelley/manifest.htm>

Спиндермаан: „Биа са сас лошите“:
<https://webcafe.bg/gradat/614997595-spinderman-bia-sa-sas-loshite.html>

Кой е Спиндермаан и зашто хората му се възхищават:
<https://www.dnes.bg/a/58-obshtestvo/179873-koj-e-spindermaan-i-zashto-horata-mu-se-vazhishtavat>

Интервју със „Спиндермаан“ – кой седи зад маската:
<https://podmosta.bg/spinder/>

Интервју на Амелия Личева с Наталия Атанасова: <https://drive.google.com/file/d/113nYZIQjgSC8-e4nmNXIIP07bQ8tpZpC/view>

Б. Уебстраници

Страницата на „Живой журнал“: <https://www.livejournal.com/>

Страницата на „Ресурс Удава“: <https://udaff.com/>

Страницата на Спиндермаан:
https://www.facebook.com/spindermaan?locale=bg_BG

Страницата на „Котаракът Румен“: <https://www.facebook.com/kotarakutrumen>

Страницата на „Opráski sčeskí historje“:
<https://www.facebook.com/historje>

Електронен магазин за сувенири за почитателите на *Котаракът Румен*: <https://kotarakutrumen.com/shop/>

Страницата на Змикунд, съчетана с електронен магазин за сувенири за почитателите на „Opráski sčeskí historje“:
<https://www.opraski.cz/>

Богдан Дичев

Институт этнологии и фольклористики с Этнографическим музеем – Болгарская академия наук, София

ЭРРАТИВЫ КАК СМЕХОПОРОЖДАЮЩЕЕ СРЕДСТВО В
ПРОСТРАНСТВЕ ИНТЕРНЕТА (НА МАТЕРИАЛАХ
БОЛГАРСКИХ, РУССКИХ И ЧЕШСКИХ ИСТОЧНИКОВ)

Резюме

Нередко в виртуальном пространстве Фейсбука можно заметить слова с намеренными орфографическими ошибками – эрративы, которые используются потребителями в целях развлечения, насмешки или как средство остроумной языковой игры. Их можно заметить случайным образом в комментариях или постах, но они могут существовать и в обособленных микрокультурных зонах социальных сетей – сообществах или страницах. Цель нашего обзора – описать некоторые наиболее типичные проявления эрративов в русском, болгарском и чешском Фейсбук пространстве, связанные с их смехопорождающей функцией. С помощью методов лингвостилистического и семантического анализа предпринята попытка выявить связь между природой эрративов и их психологическим и культурным воздействием в сфере их комического применения в виртуальном общении.

Ключевые слова: язык в Фейсбуке, эрративы – слова с нарочитыми орфографическими ошибками, язык падонков, ме-мы и эрративы, эрратизация как пародия речи и мировоззрения человека, комиксы с эрративами, комическая функция эрративов, языковая игра и эрративы

Илюстративни приложения

1. „Манифест антиграматности“
2. Карикатура
3. Објава във вестник
4. Залепена објава на уличен стълб
5. Табела
6. Билборд
7. Котаракът Румен
8. Комикс „Proti fšem“
9. Комикс „Sirodci“

МАНИФЕСТ АНТИГРАМАТНОСТИ

Мы принципиально против так называемой "граматности" в Сети.

Мы считаем что конкурс **ЗАЛАТАЯ КЛЯЖА** в своей основе прямо **ВРИДНТ** развитию руска языка и русской словесности, подвела создателей вебсайтов к **НАСИЛОВАНИЮ** нашего родного языка с помощью спелчекрайв и других фильтров убивающих все живое чиво есть в магучим нашем языке.

Мы уверены что ни создавали вебсайтов получивших "отлично" ни сами организаторы конкурса **НИ ЯВЛЯЮЩА ГРАМАТНЫМИ** людьми - проста у них хорошие спелчекрайвы!

На мери совершенства кампютерных спелчекрайв русский язык ишо больше потерян своих непосредственности и абаяния.

Пазтому все художники рускава слова должны бросить вызов убиванию нашего живова языка бидущими автоматами! Главный Принцип нашего великава движения **ПОСТ-КНБЕР** гаварит: "Настоящие искусство новова тысячелетия - это то что ни можыт делать кампютер а можыт делать тока человек!!!"

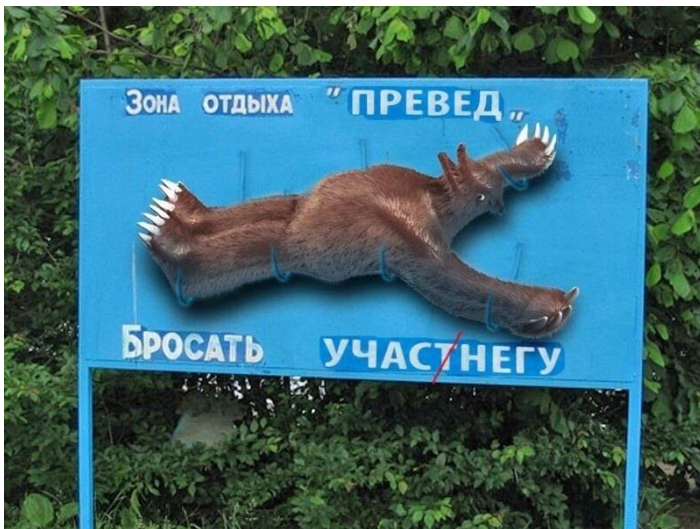
"Биз граматической ашипки я русской речи ни люблю!", писал наш лудший поэт Александр Сиргенч Пушкин.

Эти слова мы бирем девизом на наш флак **В БАРЬЕ С ЗАСИЛЕНИЕМ БИЗДУШНОЙ КАМПЬЮТЕРНОЙ ПРАВИЛНОСТИ** каторую нам навязывают гапские роботы-акуппанты!!!!

At имени WWW.FUCK.RU -
Мурн Шелди, уряджена Уолстанграф-Годвин

<p>НТВ «НТВ» (8 МВ)</p> <p>6.00 «Сегодня утром» 9.05 «Наше время» 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 22.45 «Сегодня» 10.25 «Комната отдыха»</p>	<p>11.00 Ток-шоу «Две правды» 12.00 Т/с «Человек войны» 13.25, 19.40 Т/с «Ментовские войны» 14.30 Т/с «Расписание судеб» 15.30, 18.30 «Президентское просвещение. Обзор» 16.30, 3.10 Т/с «Возвращение Мухомара-2»</p>	<p>20.40 Т/с «Расписание судеб» 21.40 Т/с «Лица разбитых фонарей-7» 23.10 Т/с «Зона» 0.10 «Главная дорога» 0.45 «Все сразу» 1.15 X/ф «Учтатели» 4.50 Т/с «Джоуи» 5.35 М/с «Богатенький Речич»</p>
<p>10 «10 КАНАЛ-ТВ3» (10 МВ)</p> <p>6.40 Астропрогноз 6.45, 7.55, 8.55, 13.25, 21.25, 21.55 Прогноз погоды 6.50 Действующие лица 7.00 Новости «Э с 1/2» И. Шеремета 8.00 Доктор красоты 8.25 Астропрогноз 8.30 «10+» 9.00 X/ф «Азбука футбола» 11.00 X/ф «Элик-палка» 13.00 Здоровья Вам! 13.30 X/ф «Затерянный лагерь» 15.30 X/ф «Внутренняя земля» 18.00 X/ф «Короли Данди» 20.00 Действующие лица 20.10 Астропрогноз 20.15 «В мире дорог» 20.20 М/с «В мире дорог»</p>	<p>5.15 Т/с «Шпионка-4» 6.00 Победоносный голос верую...</p>	<p>6.30 Релакс</p> <p>НАКРИАТИФФ нужны адвертайзеры (или менеджеры рекламные или рекламшети). Платим аклад плюс процент. Кто оможжет - аددельный дагавор. Стрессаустойчиваасть, хай работаспособнасть, тирпилливасть - зачот. Опыт и знание матчасти - превад. Платушнгов - учем.</p>

OPRAŠKI SČESKÍ HISTORJE

JAK VILÉČID NEŽPÍJEMNÍ OPTÍŠE

OPRAŠKI SČESKÍ HISTORJE

JAK ZÚTALI SIRODCI SAMI

Рецензенти радова у зборнику:

Проф. др Дејан Ајдачић (Wydział Filologiczny, Gdańsk), проф. др Рајна Драгићевић (Филолошки факултет, Београд), проф. др Јасмина Дражић (Филозофски факултет, Нови Сад), др Ивана Лазић Коњик, научни саветник (Институт за српски језик САНУ, Београд) др Весна Николић, доцент (Филолошки факултет, Београд), др Ђорђе Оташевић, виши научни сарадник (Институт за српски језик САНУ, Београд), проф. др Душан Владислав Пажђерски (Wydział Filologiczny, Gdańsk), др Светлана Слијепчевић Бјеливук, виши научни сарадник (Институт за српски језик САНУ, Београд), prof. dr Petar Sotirov (Wydział Humanistyczny, Lublin)

Програмски одбор конференције:

проф. др Дејан Ајдачић, Гдањски универзитет, Гдањск; др Милица Божић Синчук, научни сарадник, Институт за српски језик САНУ, Београд; др Ивана Лазић Коњик, научни саветник, Институт за српски језик САНУ, Београд; др Мија Michelizza, Институт за словеначки језик „Фран Рамовш“, ЗРЦ САЗУ, Љубљана; др Николче Мицкоски, Лексикографски центар „Георги Старделов“, МАНУ, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопље; др Ђорђе Оташевић, виши научни сарадник, Институт за српски језик САНУ, Београд; др Стана Ристић, научни саветник Институт за српски језик САНУ, Београд, у пензији; др Светлана Слијепчевић, виши научни сарадник,

Институт за српски језик САНУ, Београд; проф. др Данко Шипка, Универзитет у Аризони, Темпе; проф. др Dorota Razio-Wlazłowska, Институт за славистику, ПАН, Варшава

НОВЕ РЕЧИ НА ДРУШТВЕНИМ МЕДИЈИМА:
ЗБОРНИК РАДОВА : 2

Приредили: Ивана Лазић Коњик, Дејан Ајдачић

1. издање

Издавачи:

Филолошко друштво „Речи“ – „Алма“

Ликовно решење корица:

Дејана Јовановић

Штампа:

„Алма“, Београд

ISBN:

978-86-6122-284-9

Тираж:

200

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

811.16'373.43(082)

316.774:81(082)

81-115(082)

НОВЕ речи на друштвеним медијима : зборник радова. : 2 / приредили Ивана Лазић Коњик, Дејан Ајдачић. – 1. изд. – Београд : Филолошко друштво Речи: Алма, 2025 (Београд : Алма). – 162 стр. ; 21 см. – (Библиотека Тематски зборници / [Алма] ; књ. 23)

Радови на срп. и буг. језику. – Тираж 200. – Стр. 7–10: Уводна реч / Ивана Лазић Коњик и Дејан Ајдачић. – Напомене и библиографске референце уз текст. – Библиографија уз сваки рад. – Summeries ; Резюме.

ISBN 978-86-6122-284-9 (Алма)

а) Словенски језици -- Неологизми -- Зборници б) Масовни медији -- Језик -- Зборници в) Компаративна лингвистика – Зборници

COBISS.SR-ID 17773321

